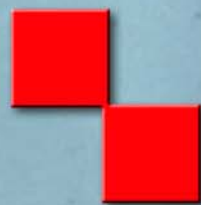

VILA

ČASOPIS ZA LIKU I VELEBITSKO PRIMORJE • PROSINAC 2006. • BR. 11(103) • CIJENA 10 KUNA

E L E B I T A

dr. ANTE STARČEVIĆ

110. obljetnica smrti

VILA VELEBITA
časopis Like i Velebitskog primorja

Osnivač i izdavač:
Udruga Ličana "Vila Velebita"
Ul. kneza Ljudevita Posavskog 37, Zagreb
Tel.: 01/4635-888

Za izdavača:
doc.dr.sc. Milan Vrkljan,
predsjednik Udruge

Glavni urednik
prof. dr. sc. Ante Bežen

Uredništvo:
Dr. Jure Murgić i Avenka Butković
(pomoćnici glavnog urednika), Tihomir
Marjanović, Jasmina Milinović Katalinić,
Ivica Sokolić, Ana Tomljenović,
fra Draženko Tomić

Suradnici:
Jasna Čutić, Josipa Dasović, Dijana Fišter,
Mirjana Greblo, Ana Jelinić, Boris Jukić,
Jure Karakaš, Vlado Marić, Marina Milina,
Karolina Vidović Krišto

Jezična obrada:
prof. dr. sc. Ante Bežen

Korektura
Avenka Butković

Adresa uredništva:
Vila Velebita,
Ul. kneza Ljudevita Posavskog 37, Zagreb
Tel./Fax.: 01/4635-888
e-mail: ured@vila-velebita.hr
www.vila-velebita.hr

Naslovnica:
Tihomir Marjanović

Fotografije:
Tihomir Marjanović,
Tomislav Čanić,
Arhiv Vile Velebita,
Internet photo pages.

Priprema i tisak:
Biotisak d.o.o.
Vrandučka 44, Zagreb

Broj žiro-računa:
2360000-1101435362

Cijena jednog primjerka:
10,00 kuna

Naklada: 5000 primjeraka

Upravni odbor Udruge:
doc. dr. sc. Milan Vrkljan, predsjednik, prof.
dr. sc. Ante Bežen, Stjepan Bićan, Tomislav
Crnić, Ivica Francetić, Nikola Jurković, Ivan
Krpan, Josip Milinković, doc. dr. sc. Milan
Oršanić, Petar Rajković.

Nadzorni odbor Udruge:
Nokola Kostelac, predsjednik, Predrag
Čudina, Josip Zdunić.

IZ SADRŽAJA

A. Bežen: Uzor ili nečista savjest?	2
F. Tuđman: Velikan hrvatske nacionalne misli	3
A. Jelinić: Kava s Antom Starčevićem	5
M.Vrkljan: Slijedimo Starčevićevu ljubav za domovinu (intervju sa županom Milanom Jurkovićem)	6
D. Jelčić: Zašto je Starčević danas aktualan?	8
K. Vidović, A Jelinić: Povijesni svjetionik (intervju s Josipom Bratulićem)	10
B. Butković: Hrvatski politički gorostas	12
A. Selak: Zašto je Starčevićev jezik danas "nečitak"?	15
I. Mataija: Svadbeni običaji u Lici	18
J. Milinović: Pokretač političkih novina	20
J. Murgić: Vjernik, protiv klera.	22
A. Tomljenović: Pravaška glasila u Gospiću.	24
A. Starčević Štambuk: Obiteljska priča	26
M. Greblo: Političari, umjetnici	30
D. Fišter: Posljednje počivalište Ante Starčevića.	32
A. Butković: OŠ Ante Starčevića u Zagrebu	36
A. Butković: Intervju s Miroslavom Rožićem	38
M. Čuljat: Tragom Ante Starčevića	40
A. Bežen: Intervju s biskupom Milom Bogovićem	46
J. Murgić: Proslava Tesline obljetnice	50
N. Vidaković: Lički krumpir probija se na tržište	54
M. Kukina: Život s poskocima	55
V. Marić: Intervju s Milanom Vrkljanom.	56
Inicijativa "Vile Velebita" u Karlobagu	58
M. Krpan: 10. lička večer u Slavonskom Brodu	62
D. Asić: Društvo Gospićana opet aktivno	64

Uzor ili nečista savjest?

Starčevića i danas uglavnom hvale, ali ga malo tko doista slijedi. Zato ga radije prešućuju nego ističu, zato još uvijek nisu izdana njegova sabrana djela. Umjesto stvarnog uzora, on je mnogima u politici, kulturi i znanosti zapravo podsjetnik na nečistu savjest.

Piše:
dr. sc. Ante Bežen,
glavni urednik

Za ovogodišnju, 110. obljetnicu smrti Ante Starčevića neki kažu da i nije osobito «zaokružena» te da se stoga o njoj u javnosti skoro i ne govori. Organiziran je tek jedan komorni znanstveni skup, izdana jedna prigodna knjiga i podignuto poprje kod Starčevićeva spomen doma u Velikom Žitniku, i to je uglavnom sve. Nije bilo nikakva programa na državnoj razini, nikakvih značajnijih aktualizacija Starčevićih zasluga u kulturi, znanosti i školstvu. Treba li to tumačiti samo kao neosvrtnje na «nevažnu» obljetnicu ili pak kao prešućivanje nepoćudnog i neugodnog Starčevića koji i našem vremenu ima što reći?

Odgovor se može pronaći u primjeni Starčevićeva učenja na ponašanje aktualnih društvenih «struktura», ponajprije političkih, kulturnih i znanstvenih. U kojoj mjeri njima danas Starčević odgovara, a u čemu im smeta pa ga najradije ne spominju?

Suvremeni se političari više-manje deklarativno diče Starčevićem. Štoviše, neke važne političke stranke, poput HDZ-a, HSS-a, Hrvatske stranke prava i još nekih, njegovu državotvornost i beskompromisno insistiranje na hrvatskoj državnoj samostalnosti zapisali su u temelje svoje ideologije. Njemu se ne protive otvoreno ni druge važnije stranke, pa ni one anacionalno najzadržtije, koje okupljaju poraženo jugoslaven-

stvo i slične ideje, jer bi u otvorenom anti-hrvatstvu danas bile posve neuvjerljive. Osamostaljenjem Hrvatske u Domovinskom ratu Starčevićeva politička teorija oživotvorena je u živoj praksi. Njegov sljedbenik Franjo Tuđman, kao prvi predsjednik suvremene hrvatske države, koji je Starčevićovo učenje visoko isticao u svome programu, bio je na čelu pokreta koji je ostvario ključni Starčevićev ideal neovisnu državu.

Poslije Tuđmana Starčević kao da sve više pada u zaborav. Danas se stoga valja upitati uklapa li se on, kao žestoki nacionalist ali istodobno i čestiti liberalni Europejac, u osnovne pravce aktualne politike, posebno u približavanje Hrvatske Europskoj uniji? Je li danas uopće poželjno starčevićansko insistiranje na hrvatskoj samosvojnosti, suverenosti i identitetu ako dobrovoljno, i što prije, dio vlastitog suvereniteta želimo prenijeti na europsku vlast? Jest da pritom i dalje ostajemo neovisna država, da ćemo biti bolje zaštićeni od agresivnih susjeda i da nam se otvara bogato europsko tržište. No, što ako Europska unija ne uspije kako je planirana, što ako se povijest ponovi pa Bruxelles za nas postane novi, još udaljeniji Beč, Budimpešta ili Beograd zbog našeg naivnog i kratkovidnog «odlaska u europsku maglu»? Što ako evidentna raspodaja vlastite zemlje i stoga sve izglednije gospodarsko sužanjstvo nužno dovede i do političkog? Na to Starčević ima odgovor, no imaju li ga i današnji političari? Umjesto da o tome duboko promišljaju, pa i europsku integraciju Hrvatske prosude po zahtjevnim, ali učinkovitim Starčevićevim kriterijima, lakše im je Starčevića ne spominjati.

Ne spominju Starčevića mnogo ni u kulturnim krugovima, gdje idealistički nacionalisti poput njega, ma koliko bili vrijedni i zaslužni za opstanak zemlje i naroda, ni inače nisu osobito cijenjeni. Hrvatska kultura i izdavaštvo ostali su najvećem hrvatskom političkom autoru dužni sabrana djela, koja još uvijek nisu objavljena, a kakva imaju autori mnogo manjeg formata, te interpretaciju tih djela u kontekstu povijesti i sadašnjih prilika. Time bi se osigurao snažniji ulazak Starčevićeve misli u kulturne i obrazovne tokove.

Starčevića zaobilaze i u hrvatskom jezikoslovlju, i to više od jednog stoljeća. Hrvatski jezikoslovci nisu poslušali Starčevića dok je za života polemizirao s Karadžićem i velikosrbima, nego su, štoviše, krenuli Karadžićevim putem i u tome ustrajali sve do današnjeg dana. Zato i danas dokazuju, i nikako ne mogu dokazati, što je to zapravo hrvatski književni jezik te zašto, kao u svih kulturnih naroda, nije utemeljen na najproširenijem dijalektu vlastitog naroda. Upravo zato danas imamo gotovo predstandardno stanje u jeziku kakvo nema ni jedan suvremeni europski narod standardni jezik bez pravih normi iako je normiran već više od stotinu godina, jezik bez jedinstvenog pravopisa, bez standardnog rječnika i pravogovora. Danas je posve jasno da je Starčević pisao ekavski i rabio arhaične oblike upravo zato što nije htio prihvatiti ideju srpskohrvatskoga jezika i što je htio da se njegov jezik što više razlikuje od vukovsko-ilirskog. Znao je, naime, da dva naroda ne mogu govoriti jednim istim jezikom jer je jezik bitno obilježje naroda, pa pripada samo svom narodu, bez obzira na sličnosti s drugim jezicima. Hrvatsko se jezikoslovlje uopće nije ozbiljno bavilo Starčevićevim jezikoslovnim idejama, nije opširnije vrjednovalo njegov jezik, niti ga je smatralo vrijednim spomena u oblikovanju jezične politike. To ostaje dug jezikoslovlja prema Anti Starčeviću i njegovu stricu Šimunu, autoru prve hrvatski pisane gramatike hrvatskoga jezika i hrvatskog europskog slovpisa.

Sve ukazuje na to da Ante Starčević, mada na riječima visoko cijenjen i poštovan, danas zapravo predstavlja nečistu savjest znatnog dijela hrvatske političke i kulturne elite. Znaju da ima pravo, jer je to povijest potvrdila i potvrđuje, a njegove misli intenzivno djeluju i danas, no ipak ga potiskuju jer se njihovi uski i kratkoročni ciljevi ne uklapaju u njegova načela. A osobito im ide na živce njegova bespriječna čestitost koja se u našem vremenu doživljava više kao relikv prošlosti, nego kao aktualna moralna potreba. Starčevićeve ideje o samosvojnosti i vlastitom dostojanstvu danas, kao uostalom i prije, ipak najsnažnije žive u običnom puku, čekajući priliku za ponovni izlazak na poprište povijesti.

Dr. Franjo Tuđman od dr. Anti Starčeviću

Velikan hrvatske nacionalne misli

Nepomirljivi borac za hrvatsku samobitnost i neovisnost, Ante Starčević bio je odlučan protivnik austrijske i mađarske vlasti, utopijskog jugoslavenstva i svakog nagodbenjaštva oko hrvatske samostalnosti, a njegovo velikohrvatstvo odgovor je na velikosrpski ekspanzionizam.

Starčević i njegovi pravaši zahtijevali su odlučno, i u samom Hrvatskom saboru, bez obzira što je on potpadao pod udar vladarevih odluka, ponovno uspostavljanje suverene hrvatske države. Za Starčevića to je bio cilj koji hrvatski narod mora oživotvoriti po svaku cijenu. U svom znamenitom govoru u Hrvatskom saboru 26. lipnja 1861. Starčević podsjeća da bi Austrija morala znati da «obitelj Habsburga u Hrvatskoj kraljuje samo na temelju slobodna izbora Hrvata», da su Habsburgovci potvrđivali zaključke Hrvatskoga sabora, koje je Sabor donosio samostalno «bez dogovora s Ugarcima», pa da prema tome bečki dvor nema pravo pretvarati Hrvatsku u «prikrpu Ungarije», da je obitelj Habsburg «našu domovinu... od naroda našega slobodnu i neovisnu primila», a da «vladar koji narod ali zemlju bez krivnje naroda izda ili zaslužni, prestaje biti vladarom te postaje krvolokom». . . Ipak, boreći se za samostalnost Hrvatske, Starčević ne gaji iluzije da se ona može postići utjecanjem vanjskih sila, ili nekim preustrojtstvom višenarodne države. Strog je i nemilosrdan u osudi onih što služe tuđinu, ili zavaravaju narod izgledima preuređenja Monarhije, a mladež uči «tko nije svoj, taj je svačiji, jer ne stoji čiji će biti»...

Starčević se u isto doba s ne manjom žestinom bori protiv novih jugoslavenskih iluzija u hrvatskoj politici, s proročkim uvjerenjem da samostalnost i puna suverenost hrvatskoga naroda moraju biti glavnim ciljem svake demokratske i mudre nacionalne politike.

Suprotstavljajući se podjednako i vukovsko-garašaninovskom pansrpskom ekspanzionističkom nijekanju hrvatstva i strossmayerovskom utapljanju hrvatstva u «slavosrpsko-jugoslavensko» teorijom isključivog hrvatstva po kojoj su i Slovenci i Srbi u stvari Hrvati, podrazumijevajući pod Hrvatstvom ukupni sadržaj jugoslavenstva, pravaši su postali i glavni pobornici ideje velikohrvatstva...

Starčević je optuživan da truje hrvatsko-srpske odnose, no njegovo je pravaštvo, kao radikalni nacionalni pokret, branilo hrvatsku opstojnost i odigralo važnu ulogu u razvijanju hrvatske nacionalne svijesti, i to u doba kad su srpska i slovenska nacionalna svijest već bile izričito

Dr. Franjo Tuđman na grobu Ante Starčevića u Šestinama, na Svisvetu 1992.

suprotstavljene bilo kakvim južnoslavenskim integralističkim idejama, to su nicala baš na hrvatskom tlu.

Prije svega i iznad svega Starčević je ideolog hrvatske nacionalne misli, a manje praktičan političar.

(Iz govora u Velikom Žitniku 23. svibnja 1998. prilikom otvaranja Spomen doma Ane Starčevića, u povodu 175. rođendana Oca Domovine, Vila Velebita, br. 69 od 26. lipnja 1998.)

Pripremio Jure Karakaš

August Harambašić **STARČEVIĆEVA HIMNA**

Sretna nam bila hrvatska mati,
Svaki će život dati njoj,
Naše je geslo: Bog i Hrvati,
Hrvat u svojoj kući je svoj!

Onomu slava koji nas vodi,
S kim će nam nova sreća cvast,
Koji nas vodi k miloj slobodi:
Vječna mu slava, vječna čast!
Slava mu, slava mu, Starčeviću našem.
Slava mu, slava mu, vječna mu slava i
čast!

Živila dična Stranka nam prava,
Silan je danas njezin broj,
Tko god je uma bistra i zdrava,
S ponosom taj se broji k njoj.

Onomu slava koji je znao
Ploču sa našeg groba dić,
Koji je prvi buditi nas stao:
Bio je Ante Starčević!

Živila naša stara sloboda,
Sto put smo za nju znali mrijet.
Da se je divom hrvatskog roda
Morao diviti cijeli svijet;

Onomu slava, koji je bio
Vazda slobodaš, sokol ptić,
Koji se nije vezati htio:
Bio je Ante Starčević!

Živila naša vjera i nada,
Da će i nama granut spas,

Da će i nakon stoljetnih jada
Naše jedinstvo spasiti nas;

Onomu slava koji je prvi
Znao nam svijest i ponos dić,
Da smo svi sinci hrvatske krvi
Bio je Ante Starčević!

Živila naša ljubav i sloga,
Bog će im biti jaki štit,
Slož'mo se, braćo, u ime Boga,
Hrvatska mora sretna biti!

Onomu slava, koji je s nova
Znao nam slaba krila dić,
Slavan je na sve vijeke vjekova
Slavni naš vođa Starčević!

Dr. August Harambašić (1861.- 1911.), rođen u Donjem Miholjcu, pjesnik i pravnik, vatreni pravaš, pisac brojnih domoljubnih pjesama.

Grga Rupčić **OCU DOMOVINE**

Ovo vrijeme stoji pored mirnih voda
Otešice bistre i njenih pritoka;
Starčevića stablo još se uvijek grana
mladicama punim životnoga soka.

Vrištine i breze kao davno prije
zamišljene snuju pređu čudnog tkanja;
čudesnu ljepotu šire oko sebe
dok gordi Velebit o vječnosti sanja.

Grga Rupčić, rođ. 1932. u zaseoku Rastoka kod Smiljana, zavičajni je lički pjesnik čija je poezija nadahnutu ličkim pejzažima i ličnostima iz ličke prošlosti.

Ovi znaci Like ispod modrog svoda
urastu u biće, u korijenje samo.
Po njima smo ono što oduvijek bjesmo:
pravedni i tvrdi... Drukčije ne znamo!

Još nikada nismo poniknuli glavom
kô ni naši stari - Starčevića soj.
Oca Domovine nauk dobro znamo:
što to znači biti na svojem svoj.

I dok teku vode ličkih ponornica,
Velebit se górdi ispod plavog svoda;
Hrvatu će uvijek svete riječi biti:
dostojanstvo, ljubav, pravda i sloboda.

Starčevićeve misli

Narod koji uvijek traži zaštitnika nije
vrijedan slobode

*

Ako je prosto jačemu daviti jer je jači,
mi bi rad znati kada bude davljenju
kraj; uvijek bo bude jačih i slabijih.

*

Bez materijalnog blagostanja i morala
ne može biti ni intelektualne snage, pa
gradile se škole i namještali učitelji
kakve tko hoće.

*

Nesloga državljana za neprijatelja je
dobitak.

*

Sladak govor ima svoj otrov.

*

Sve je tuđe što god dobiješ bez zasluge.

*

Tko istinu ne govori, i ne čuje ju.

*

Čist posao ne boji se svjetlosti.

*

Dok ne pokuša, nitko ne zna što može.

*

I na čvrstu temelju može se sagraditi
slaba zgrada, a na slabu ne može se
nego slabu načiniti.

*

Zaboravljaj što daješ, pamti što primaš.

*

Makar Hrvatska bila samo uru dugačka
i uru široka, makar bilo samo pet
Hrvata: neka ih i tih pet bude slobodno i
sretno.

(Iz prepirke sa «slavosrbima»)

*

Osveta je slaboća koja se drži
pojedinaца, ne naroda slobodnih, ne
država jakih, ne vlada pravih. Za osvetu
vojevati može samo despot ili luđak.

*

Bez sumnje, pojedinac može narodu
premnogo učiniti. Ali pojedinac uvijek
ostaje samo pojedinac, i bio velik kako
mu drago, narod koji ga je rodio i
velikom ga učinio još je veći od njega. A
narod koji je pao samo na jednog
čovjeka, mora da propadne.

*

Učena glava dvostruke oči ima.

*

Vjernost je kao duša - kad ode, više ne
dođe.

*

Prijatelja skromno opominji, a javno
hvali.

Izabrao Jure Karakaš

Milan Bandić, gradonačelnik Grada Zagreba, o Anti Starčeviću Istinski domoljub i vođa

Ante Starčević jedan je od svijetlih likova hrvatske povijesti, kojega s pravom nazivamo Ocem Domovine. Divim se tom čovjeku zbog njegove svestranosti, silne energije i gorljivosti za hrvatske ideale. Živio je i djelovao u povijesnim vremenima za hrvatski narod i u tom je vremenu postizao maksimum mogućega. Nije pristajao na kompromise i davao je cijeloga sebe za svoje ideale, a to je iziskivalo goleme odricanja i žrtve. Znao je prepoznati politički i povijesni trenutak i bio je vizionar. S današnje točke gledišta mnogi bi rekli da je bio nacionalist, ali kada govorimo o djelovanju Ante Starčevića, onda itekako moramo biti svjesni i okolnosti u kojima je živio. Prema tome, Starčević je uistinu bio domoljub i lider.

Iz novinarskog kuta

Kava s Antom Starčevićem

Piše: Ana Jelinić

S kojim bi današnjim političarom Ante Starčević želio popiti kavu?

Prolazi i drugo stoljeće, a o Anti Starčeviću uvijek govore isto i s poštovanjem Otac je Domovine. Pozivaju se mnogi na njegovu misao, kunu u vjernost - „Bog i Hrvati“. Ipak, Starčević je bio mnogo šireg duha i oštrijeg uma no što su to oni koji svojataju njegovo političko i ideološko naslijeđe. Njegovo pero bilo je ubojit mač od kojega su mnogi istinski strahovali. Pa što bi Starčević govorio danas, s kim bi popio kavu u saborskom kafiću? Nesumnjivo bi se mnogi htjeli naći u njegovu uglednu društvu, prije svega pravaši, pa HDZ-ovci, nasljednici Seljačke stranke i Stjepana Radića, narodnjaci i tako redom. Vjerojatno nema onoga tko ne bi rado sjeo za stol te mudre glave..

Ali, evo i malog podsjetnika: Što je Starčević mislio o odgovornosti? „**Svi oni, koji su se pokazali nesposobnima, ili po lošoj ideji ili po lošoj provedbi ideje, ili su makar i nehotice upadali u pogreške, moraju se odstraniti s vodećih mjesta u javnom životu.**“ U godinama neovisne Hrvatske malo je ostalo onih koji nisu pogriješili, još je manje onih koji su zbog toga odustali od funkcije. I broj gostiju za Starčevićevim stolom tako se radikalno smanjuje.

Starčeviću je najviše ležao na srcu „uzgoj karaktera“. Aktualna je Starčevićeva riječ: „Gdje god bitange dođu do vlasti, oni u vladu i na prijestolje namjeste bitange, i drže ih, i gdje god je bitanga na prijestolju, on u vladu i u sabor namješća bitange, pa ih drži“. Možemo samo pretpostaviti da Starčević svoje saborske kolege ni danas ne bi štedio, oštro pero ne bi skrivalo imena novih bitangi suvremene hrvatske politike. I broj gostiju na kavici sa Starčevićem sve je manji.

Bio je tvrdoglav, osamljen, pošten, samostalan i odvažan, ulizice nije podnosio - dakle, sve je manje posla za saborskog konobara, broj naručenih kava sveo se na nekoliko. I nevažno bi za takvu kavu bilo tko pripada kojoj stranci, jesu li centralni centar, desni centar ili od njega malo ulijevo - "Glavna je stvar, da svi rade za narod i za domovinu, a neka se zovu kako im drago".

Jedno je sigurno - novinari bi salijetali taj stol.

„Pisanje nema nitko pravo čovjeku zabraniti, a niti tiskati.“ A pitat će vas svašta, govorio je Starčević - sve što požele. Prema njegovu mišljenju, bez slobode misli i tiska bez granica, nema napretka. Zato nije drsko ovako javno upitati: ima li danas političara u Saboru s kojima bi Ante Starčević volio popiti kavu?

Razgovor s ličko-senjskim županom Milanom Jurkovićem

Slijedimo Starčeviću ljubav za domovinu

U ovom posebnom broju «Vile Velebita», posvećenom godini 110. obljetnice smrti dra Ante Starčevića, ličko-senjski župan Milan Jurković govori o sadašnjem odnosu prema tom velikom čovjeku te o aktualnim zbivanjima u Županiji.

U 2006. godini u Ličko-senjskoj županiji obilježene su dvije značajne obljetnice - hrvatskih velikana Nikole Tesle i Ante Starčevića. Što to znači za Vas?

Ličko-senjska županija ponosna je na svoje velikane, znamenite ljude koji su ponikli iz ličkog kamena. Uz Teslu, čiju smo 150. obljetnicu rođenja proslavili u Smiljanu 10. srpnja na najvišoj državnoj razini, mi smo posebno ponosni na Oca Domovine dr. Antu Starčevića, rođenog u Velikom Žitniku, čija se 110. obljetnica smrti navršila 28. veljače 1896., a ova je godina i u njegovu znaku.

Na obljetnicu rođenja Ante Starčevića obilježava se i Dan Ličko-senjske županije. Tim povodom 1998. otvoren i Spomen dom dr. Ante Starčevića u Velikom Žitniku. Podsjetite nas na taj događaj.

Odlukom Županijske skupštine Ličko-senjske županije od 28. lipnja 1994. upravo je dan rođenja dr. Ante Starčevića proglašen Danom Ličko-senjske županije te se svake godine na svečan način obilježava. Imajući na umu značenje Starčevićeva djelovanja, njegove zasluge za opstojnost hrvatskoga nacionalnog bića, inicijativom Hrvatskog sabora, Ličko-senjske županije i Gradskog odbora HDZ-a Gospić izgrađen je Spomen dom u njegovom rodnom Velikom Žitniku. Gradnju je vodio Odbor za gradnju pod pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana, koji je u povodu obilježavanja Dana Županije, 23. svibnja 1998., u nazočnosti predstavnika najviših institucija države, svečano otvorio Spomen dom dr. Ante Starčevića na temeljima njegove rodne kuće. Prigodom obilježavanja Dana Županije ove godine svečano je pokraj doma otkrivena bista dr. Ante Starčevića, rad akademskog kipara Petra Dolića.

Najveći dio sredstava za izgradnju Spomen doma (1,5 milijuna kuna) prikupljen je od doplatne markice HPT-a. Na taj način se u gradnju Spomen doma Oca Domovine simbolično uključio svaki hrvatski građanin. Skicu Spomen-doma i projektne dokumentacije izradila je arhitektica Katarina Čop iz Zagreba, a radove je izvelo građevinsko poduzeće „GPV“ iz Gospića. Okoliš Spomen doma uredili su stručnjaci „Zrinjevca“ donirajući sadnice ukrasnog grmlja, ruža i stabala, a u uređenje okoliša uključio se i NP „Plitvička jezera“. Unutrašnjost doma uređena je zahvaljujući umijeću i naporima djelatnika Muzeja Like iz Gospića: jedna je prostorija uređena u ličkom etno stilu, a druga kao knjižnica s djelima dr. Ante Starčevića. Do danas Dom je posjetio veliki broj znalaca i štovatelja Starčevićeva djela, učenika i drugih radoznalih posjetitelja koji ispisuju stranice spomen knjige.

Što Starčevićeva misao danas znači za razvoj Ličko-senjske županije?

Snaga Starčevićeve misli, koja se prije svega ogleda u njegovoj ljubavi prema Domovini, prema hrvatskom čovjeku i hrvatskom jeziku, ne iskazuje se samo u njegovu 81 govoru kao narodnog zastupnika u Hrvatskom saboru, već i u njegovu književnom i filozofskom opusu, odnosno u njegovu cjelokupnom životu. Zastupajući izrazito hrvatsku nacionalnu i državnu ideju, istupajući s programom potpune samostalnosti Hrvatske, utemeljene na načelu nacionalnog suvereniteta, a na osnovama prirodnoga i hrvatskoga državnog prava, postao je uzor naraštajima te su ga s pravom nazvali „OCEM DOMOVINE“.

S istom ljubavlju koju je Starčević imao za Hrvatsku i svoj lički kraj i mi u Županiji djelujemo na njezinu razvitku. Svaki put ističem da je ova županija naj-

ljepša, što je točno, jer prema broju i raznovrsnosti zaštićenih prirodnih objekata i lokaliteta Ličko-senjskoj županiji pripada jedno od vodećih, a po njihovu udjelu u ukupnoj površini, apsolutno vodeće mjesto među hrvatskim županijama (1.490 km² što zauzima 28% površine Županije i čini udio od 25% u ukupnoj površini pod zaštitom u RH). Među njima središnje mjesto imaju Nacionalni parkovi „Plitvička jezera“, „Sjeverni Velebit“, „Paklenica“ te Park prirode i svjetski rezervat biosfere „Velebit“.

Ove godine Županija je laureat na Danima hrvatskog turizma. Koje su nagrade osvojene?

Ove godine Ličko-senjska županija je dobitnica dvaju vrlo vrijednih priznanja Hrvatske turističke zajednice: posebnog priznanja u kategoriji Zeleni cvijet 2006. za napredak u obogaćivanju turističke ponude, a u pojedinačnim kategorijama Plavi cvijet 2006. za najbolju javnu plažu, i to u Staroj Novalji Planjka-Trinćel. Gospiću su „za dlaku“ pobjegla tri Zele-na cvijeta 2006. Naime, Trg Stjepana Radića osvojio je drugo mjesto u kategoriji gradskih trgova, Park Kolakovac treće mjesto u kategoriji parkova u gradu, a Memorijalni centar „Nikola Tesla“ u kategoriji originalnih turističkih ponuda.

Kakvi su učinci izgradnje autoceste na stanje u Županiji?

Izgradnjom autoceste potaknut je snažan razvoj niza djelatnosti: građevinske, prijevoznike, uslužnih djelatnosti, a posebno smještajnih kapaciteta. Županija je autocestom valorizirala svoj dobar položaj kao poveznica sjevera i juga Hrvatske. Prirodna bogatstva i ljepotu prirode pridonose razvoju novih oblika turističke ponude temeljene na zdravlju, avanturizmu i zabavi. Poboljšana je kvaliteta ži-

vota stanovništva zbog prometnog približavanja velikim gradskim centrima - Zagrebu, Zadru i Splitu. Smanjeni su troškovi poslovanja, prije svega transportni, i povećava se konkurentnost poduzetnika. Iz dana u dan povećava se vrijednost nekretnina zbog povećane potražnje, a stvara se i pozitivna klima za zadržavanje domicilnog stanovništva te za povratak i naseljavanje na ova područja. Prometna povezanost je stvorila nove uvjete za razvoj srednjeg i visokog školstva.

Što slijedi u gospodarskom razvoju Ličko-senjske županije?

U Županiji slijedi provedba niza projekata za koje su stvoreni osnovni preduvjeti. Navest ću ih ukratko: dovršetak izgradnje poslovnih zona, plinifikacija (izrađena je studija plinifikacije za tri grada - Gospić, Otočac i Senj, a slijedi izrada cjelovite studije za područje ostatka Županije), nastavak izgradnje komunalne infrastrukture, ponajprije vodoopskrbe, odvodnje, zbrinjavanja komunalnog otpada, održavanja nerazvrstanih cesta i prijevoza putnika u javnom prometu, nastavak izgradnje prometnica, što obuhvaća otvaranje punog profila tunela Mala Kapela, izgradnja priključnih cesta na autocestu, rekonstrukcija državne ceste Korenica - Gospić - Karlobag te Špilnik - Borje, izgradnju autoceste Žuta Lokva - Senj, izgradnja još jedne hidroelektrane Kosinj II, izgradnja nove luke Stinica, modernizacija luka Prizna i Žigljen i sanacija obalnog zida luke Karlobag. U izradi su tri bitna plana za Županiju: master plan turizma, plan navodnjavanja i plan gospodarenja otpadom, kojima ćemo stvoriti nove pretpostavke za razvoj turizma, poljoprivrede i zaštitu vrijednog prostora. Nastavlja se proces razminiranja preostalog sumnjivog prostora, slijedi otvaranje carinarnice u Otočcu, a intenzivirat će se i aktivnosti Centra za krš.

Kako je Županija uključena u približavanje Republike Hrvatske Europskoj Uniji?

Trenutno su u provedbi četiri projekta koji se financiraju sredstvima CARDS-a u ukupnoj vrijednosti 3,9 milijuna eura (Master plan turizma, Regionalni vodovod Lička Jasenica - Plitvička Jezera - Slunj, Vodovod Krasno i Sveto Brdo Lovinac). U pripremi su dva projekta za Phare program (Nehaj: Kulturno - sportsko - rekreacijski park grada Senja i rekonstrukcija i uređenje Centra za uzgoj potočne pastrve u Otočcu).

Uključeni smo u provedbu Projekta socijalnog i gospodarskog oporavka područja posebne državne skrbi kojim su osigurana bespovratna sredstva za socijalnu i gospodarsku te malu komunalnu infrastrukturu i razminiranje. Trenutno se uključujemo u pripremu projekata prekogranične suradnje s Bosnom i Hercegovinom.

Ličko - senjska županija je od 11. svibnja 2006. pristupila Jadranskoj euroregiji kao udruzi teritorijalnih samouprava država Jadranske obale koje mogu značajno pridonijeti procesu europskih integracija. Isto tako pokrenuli smo postupak

učlanjenja Ličko-senjske županije u Skupštinu europskih regija, a ta asocijacija okuplja 255 regija Europe.

Koja je Vaša poruka svojim sugrađanima i čitateljima Vile Velebita?

Samo zajednički rad, jedinstvo i tolerantnost odvest će nas u smjeru koji svi podržavamo - ravnomjernom i kontinuiranom razvoju naše prekrasne županije kao osobitog dragulja Republike Hrvatske.

Razgovarao: Milan Vrkljan

Župan Milan Jurković kraj poprsja Ante Starčevića u Velikom Žitniku

Zašto je Ante Starčević danas aktualan?

Najbolja škola hrvatske misli, nacionalne energije, moralne čistoće i tolerancije

Piše:
**akademik
Dubravko
Jelčić**

Nazvan još za života Ocem Domovine (Kumičić!), Ante Starčević je, bez imalo dvojbe najslavljeniji hrvatski političar. Nitko nije s toliko iskrene upornosti izbjegavao osobne počasti i bježao od vlastite slave, kao on; i nikome ona nije bila sklonija i nikome pripala u tolikoj mjeri, i zaslužnije, kao njemu. Jednostavno, ona ga je našla, prepoznala i nije više napuštala, koliko god joj se on ugibao. I otimao! Pristaše i sljedbenici divili su mu se i obožavali svaku njegovu riječ, pa i kad ih je on izriječkom pozivao da prema njemu budu uzdržaniji; protivnici i neprijatelji demonizirali su sve što je u svezi s njime, ne samo njegovu misao i njegovu riječ, nego i samu njegovu osobu, ali se i u tom demoniziranju sluti potajno priznanje, pa i ljuta zavist. Kremenit značaj, hladan i nako beščutan, uzvišen u svome stoicizmu, nikoga nije ostavljao niti je mogao ikoga ostaviti indiferentnim i hladnim. A što vrijeme više odmiče, osporavatelja Starčevićevih sve je manje... Danas nema čovjeka koji nešto znači u hrvatskoj politici, a da bi imao smjelosti odreći se Starčevića, poreći mu značenje, veličinu, dosljednost, vizionarstvo, odreći se eksplicite njegove baštine i osporiti svaku svoju misaonu vezu s njim.

Tvrđi Hrvat i podjednako liberal

Tvrđi, zaneseni i beskompromisni Hrvat, a istodobno i podjednako liberal, utemeljitelj hrvatskog nacionalizma i zagovornik univerzalnih građanskih prava, ideolog hrvatske države i nacionalnog kolektivizma, a istodobno promicatelj i zaštitnik individualne svijesti i građanskih sloboda, nacionalni vođa ali ne i ekskluzivist koji poučava da sreća i nesreća svakoga naroda ovise o sreći nesreći njegovih susjeda, Starčević nije, kako bi se iz rečenoga moglo zaključiti, protuslovan nego slojevit, nije nesustavan nego je svestran, nalazeći u svojoj političkoj filozofiji mjesta za sve ove i još poneke druge naoko nepomirljive ideje, kao što ga one jedna pored druge, imaju u životu. Samo, dok se one u životu često nadmeću, pretiču i potiru, u Starčevićevim vizijama, u njegovu sustavu, one uspostavljaju puni međusobni sklad. Nije pridavao suviše brige praktičnoj politici i njezinim dnevnim probitcima, a ipak su njegove misli bile, i jesu još uvijek, suprotno uvriježenu mišljenju, duboko usidrene u praksu te predstavljaju i danas silni potencijal misli, korisnih za praktičnu uporabu. Protivnik svakog populizma, imao je svojedobno silni utjecaj na široke i najšire slojeve hrvatskoga naroda. Zato: čitati danas Starčevića više je nego potrebno, jer on je najbolja škola hrvatske misli, nacionalne energije, moralne čistoće i, s jedne strane, nacionalne nepopustljivosti, a s druge, začuditi ćete se, svestrane tolerancije... Starčević je izvor iz kojega su svi potonji hrvatski političari korisno srk-

nuli mnogu svježiu i bistru kap, krijepeći se i njegovim duhom i njegovom mišlju i njegovim životom. Životom, koji je bio oličenje i misli i duha njegova.

Nagli proboj u prve redove

Onima koji nisu vjerovali u sposobnost Hrvatske, pa često ni u samu teorijsku mogućnost da ona opstoji sama, kao slobodna država, Starčević je odgovorio riječima koje su, po mome osobnom osvjeđenju, mnogi uzdignutiji mladi Hrvati brojnih naraštaja, u austrougarskoj tvorevini kao i u jugoslavenskoj tamnici, učili napamet i njihovom kremenitošću kriječili svoju nadu:

«Ja ne razumim (rekao je tada Starčević), što hoće da kažu oni koji vele, da kraljevina Hrvatska, kraljevina pet stoljećah perkosivša Iztoku i Zapadu, ne može o sebi, neodvisna stajati. Nijedan narod ne može bez drugih narodah obastati, pa itako svako selo može kao neodvisna država biti. Narod francezki, narod u trih stranah zemlje deržeći svoju slavodobitnu zastavu razvijenu, i taj narod trebue drugih narodah, a itako San Marino i mnoge druge državice opstoje također i živu u sreći i slobodi.»

Kad je ušao u Sabor, Starčević je već bio definirana politička osobnost, ali još nije bio suviše poznat široj političkoj javnosti; a kad je Sabor bio završen, uživao je već glas i ugled političara koji se naglo probio u prve redove hrvatske politike, političara kojega se misli slušaju i pamte.

Prvi je proniknuo u laži Vuka Karadžića

Dok je Karadžić sijao sjeme velikosrpske ideologije i postavljao temelje Velike Srbije, pripremajući tragediju koja u naše dane ulazi u svoj posljednji čin, dok je narizao, crvotočio sve slojeve hrvatske svijesti koja mu je mogla pružiti otpor, dotle su se Hrvati, bezazleni i slijepi za podmuklu aktivnost oca velikosrpstva, predavali najprije ilirskom snu, a potom jugoslavenskim iluzijama, što jedno s drugim tvori vrlo povoljnu pretpostavku da se hrvatska misao rastopi, a onda i samo hrvatsko ime sasvim izgubi. Da se to ipak nije dogodilo, zasluga je Starčevića. On je bio zacijelo prvi, doslovce prvi Hrvat, koji je proniknuo u bitno i spoznao, gdje se krije najveća opasnost za Hrvate i Hrvatsku. Karadžić je putovao Hrvatskom samouvjeren i bahato, kao da je kod svoje kuće, dočekivan svugdje s velikom pompom; bilježio je hrvatske narodne pjesme (Hasanaginica!) i prodavao ih svijetu (Goethe!) kao srpske narodne pjesme, a Hrvati su tog podlog nametnika, lašca i krivotvoritelja proglašavali čak i počasnim građaninom svojih gradova (Zagreb, Požega ...), priređivali mu svečanosti i držali zdravice (Kukuljević, Kurelac), pa su mu i naši biskupi pružali gostoprimstvo (Ožegović u Senju), dok je Starčević u isto vrijeme «tu, među nama» živio u najvećoj bijedi, slavljen od naroda a zanemaren i prezren od «naše gospode». Je li to bio znak njihove dobronamjernosti, ili naivnosti, ili političke gluposti, to u ovom trenutku ne marimo prosuđivati...

U ono doba nije Starčević bio samo prvi nego zadugo i jedini koji je odmah prozreo sve političke posljedice i smrtne opasnosti što nam u budućnosti prijete od pogubnih teza i akcija Karadžićevih na quasikulturnom polju, često izrečenih posve otvoreno, a nerijetko i umotanih u bezazlene «literarne» oblande. Naročito kad je bio u pitanju hrvatski jezik! Jedini on bio je nepopustljiv od prvoga trena, jedini on znao je što hoće i vjerovao u sebe i hrvatski narod. I bez dvoumljenja se suprotstavljao Karadžiću vlastitom, hrvatskom idejom, zasnovanom na temeljima hrvatskoga državnog prava. Njegovu misao, barem u onome što je bitno za nju i u njoj, potvrđivale su znanstveno provjerljive činjenice, zato je ona bila i jača i uvjerljivija od Karadžićeve. Samo

što je trebalo vremena da se to uvidi. Obratno, Karadžićeva je polazila od proizvoljnih tvrdnji koje redovito nisu bile ništa drugo doli tvorevine mitomanske svijesti, ne raspolažući ni jednim dokazom koji bi ih potvrđivao. Ipak, Karadžićeva pozicija bila je (u prvi mah) kudikamo jača od Starčevićeve, jer ju je osiguravala i pomagala mlada i neobično samouvjerenjena srpska država... Iza Starčevića, kao što se dobro zna, nije tada stajao nitko osim njegovih sve brojnijih ali posve nemoćnih pristaša, koji osim svoga uvjerenja i zanosa nisu imali ništa...

Zašto je pisao ekavicom?

Starčeviću je tako preostajala samo jedno: riječ. Govorena i pisana riječ. Riječ koju je upućivao hrvatskom narodu, da mu otvori oči i otkrije provaliju pred kojom se našao, velikim dijelom i svojom krivnjom. Riječ, koja je nepotkupljivošću i etičnošću osvajala najprije mladež, a zatim sve više cijeli hrvatski puk, koji je u toj riječi vidio svoj spas...

Pritom je zanimljivo da jezični učenik i sljedbenik Šime Starčevića nije prigrlio i njegovu ikavicu, nego se za cijeli život zavjetovao ekavici! Ta Starčevićeva uporna ekavica bila je i jest još uvijek «kamen pravi smutnje velike», kao bismo rekli kanizličevskom sintagmom, izvor i uzrok mnogih nedoumica, a dakaiko i krivih domišljaja i naopakih zaključaka. Bilo je čak, ako se dobro sjećam, i «ozbiljnih» pokušaja da se ona protumači kao znak Starčevićeva integralnog jugoslavenstva (u smislu Jovana Skerlića i Aleksandra Belića). A stvar je upravo suprotna! Starčevićeva ekavština nije plod znanstvenog uvjerenja, nego svojevrsni politički znak neočekivana i nekonvencionalna značenja, suprotan tumačenju Jugoslavena, tvrdoglav, on je tjerao inat i tamo gdje inatu (možda) i nije bilo mjesta. Pisao je ekavski da bi se suprotstavio Vuku Karadžiću: htio se na prvi pogled razlikovati od njega, htio mu je prkosno dati na znanje, da njih dvojica nisu isto i da nikada ne će biti isto.

Etičnost iznad svega

I političar i književnik, bio je ipak više od svega, i prije svega, etik. Visoka načela

individualne etičnosti ilustrirao je i oživotvorio svojim životom. Danas bismo možda primijetili, ne bez razloga, da je u tome i pretjerivao, ali on je znao da je bolje pretjerati u etičnosti nego se pokolebati i pristati na prvi kompromis: jer tada se više ne zna, gdje ćemo se moći zaustaviti i u kakvu moralnom rastrojstvu se možemo naći. Bio je uvjeren da se ni prava, dugoročna politika ne može temeljiti na moralno nedostojnim premisama ni voditi nemoralnim sredstvima, da su moralni principi i u politici iznad svih egoističkih interesa, ukratko: da cilj (ni u politici) ne opravdava sredstvo. Sužanjstvo je nemoralno i za onoga koji drugoga čini sužnjem i za onoga koji sužanjstvo trpi.

«*Tko sam sebe smatra za sužnja (rekao je u govoru akademskoj mladeži 28. ožujka 1867.), taj se ne mari čuditi ako ga i drugi takvim sciene. Tko nije svoj, taj je svačiji, jer od njega ne stoji čiji će biti. tko se i hotice za sužnja izdaje, taj nema pravo tužiti se, što ide od rike do ruke «što menja gospodare.»*

I taj princip vrijedi jednako za pojedince kao i za cijele narode... Despiciju je vlasti smatrao nemoralnom, austrijsku i mađarsku politiku prema Hrvatskoj i njihovo ograničavanje suvereniteta Kraljevine Hrvatske isto tako; nemoralnim je smatrao i ponašanje hrvatskih stranaka, koje su bile spremne prihvatiti neravnopravnost Hrvatske u Monarhiji i ponizno kolaborirati i s jednim i s drugim gospodarom, na štetu Hrvatske, kao i pristajanje pojedinaca uz načela neslobode i ropstva svog naroda i domovine, radi pribavljanja osobne koristi. Ali i sve što je u politici zagovarao, zagovarao je kao etik, kao čovjek visokih moralnih pojmova: slobodu naroda i slobodu čovjeka, političku jednakost i građanska prava, socijalnu pravdu i sve što uz to ide. I premda političko iskustvo ni do danas nije sasvim potvrdilo Starčevićeva uvjerenja u tom pogledu, ne ćemo zbog toga okriviti Starčevića. On nije govorio samo svome vremenu, nego je svoje misli uputio i budućnosti. Već smo se uvjerali da je znatan dio njegovih ideja stekao aktualnost i priznanje tek u naše doba. Ali je ostalo još puno njih i za daljnju budućnost.

(Dijelovi objavljenog teksta)

Razgovor s akademikom Josipom Bratulićem o Anti Starčeviću

Povijesni svjetionik

Akademik Josip Bratulić po mnogočemu je odličan izbor za razgovor o Anti Starčeviću. Čovjek širokoga znanja, izvanredni poznavalac hrvatske povijesti i književnosti, bivši predsjednik Matice hrvatske. Urednik je izabranih djela dr. Ante Starčevića. Riječ je o osam knjiga, uvezanih u originalnom uvezu obitelji Starčević. „To su sve rijetke knjige“ kaže Bratulić, „a ja ih na sreću sve imam».

Stoji li i danas naziv „Otac Domovine“ ?

Otac Domovine je naziv koji se daje velikim ljudima, važnima u smislu spašavanja domovine. Kada smo „Izabrana djela dr. Ante Starčevića“ predstavljali predsjedniku Franji Tuđmanu, on je odmah upitao: "Tko je njemu dao to ime?" A ja sam mu rekao da je to bio Evgenij Kumičić i dodao da sam strašno ponosan što mu je upravo on dao to ime. Predsjednik Tuđman bio je zadovoljan odgovorom. Inače, Kumičić je bio stranački prijatelj Ante Starčevića i iznimno ga je volio. U prvom tiskanom izdanju Kumičićeva romana „Urota zrinško-frankopanska“ stoji posveta: „Ocu otadžbine“. Taj je roman otkrio sve što je Starčević govorio i formirao je nacionalnu svijest hrvatskog građanstva. Na dan smrti dr. Ante Starčevića škole nisu ra-

dile, jer u znak poštovanja i sjećanja đaci jednostavno nisu dolazili u školu. Kasnije, na Dušni dan, bilo je zabranjeno obilaziti Starčevićev grob. Samo „legimitirani“ su mogli proći. Budišu i Čička su jednom zatekli na njegovu grobu i to im je ušlo u kartoteku.

Ante Starčević 1852. objavio je prvi put tekst *Istarskoga razvoda*. Ja sam se kasnije tim tekstom bavio. Starčević je napominjao kako ima malo onih koji znaju glagoljicu, osobito pisanu, a među njima je spomenuo jednog Josipa Bratulića. S njim je pohađao zagrebačku gimnaziju, bili su prijatelji, obojica su došli izdaleka u Zagreb, obojica su bili stranci među zagrebačkom mladeži. Taj je Josip Bratulić kasnije za Vrazovo „Kolo“ prepisao i objavio nekoliko hrvatskih narodnih pjesama iz Istre. On je, dakle, među prvima sabirao narodnu baštinu.

Slobodnu zemlju čine slobodni ljudi

Osim imena i prezimena veže li vas možda ista loza za Josipa Bratulića - tadašnjeg Starčevićeva prijatelja?

Ne, to je slučajnost, no kada sam saznao taj podatak i kada sam kao dijete morao čitati *Istarski razvod*, osjećao sam neku povezanost. Tako je bilo i poslije, kad sam čitao i druga Starčevićeva djela te kad sam 1995. priređivao njegova *Izabrana djela* u prijepis. Uvijek mi je bio drag i kao čovjek i kao onaj tko je bio i ostao moralna vertikala. Ništa mu nije bilo važnije od njegovoga naroda i dobrobiti domovine. Nije se ženio, nije posjedovao ništa. Od honorara, a svaki dan je pisao, nije postigao ništa.

Ante Starčević se cijeloga života zalagao za čvrsta moralna načela kao temelj uređenja države. Prema tim načelima je i sam živio, često u oskudici, po čemu je jedinstvena pojava u modernoj europskoj politici. Jeste li ga upravo zbog toga nazivali najistaknutijim političarom 19. stoljeća?

Jedno od prvih načela bilo je da je Hrvatska samostalna, slobodna i da je sloboda pojedinca najvažnija stvar. Dok je god slobodnih pojedinaca, i država je slobodna. Sada nam je lako govoriti o ljudskim, dječjim, ženskim i drugim pravima, jer svi o tome govore. Ali izboriti se za takvo načelo u onom vremenu bilo je vrlo teško. Upravo su zbog toga u njegovoj stranci bili najistaknutiji znanstvenici i književnici. Danas zaboravljamo da su gotovo svi književnici u 19. i dijelom u 20. stoljeću pripadali njemu, njegovoj stranci.

Ante Starčević je bio učenjak, znanstvenik, poznao je jezike. Mnogo je čitao, a ono što je pročitao znao je sjajno reproducirati. Po tome je bio poseban. Nije se zalijetao kao njegov učenik i prijatelj Kvaternik. Nije vjerovao ni caru ni feudalcima, ni Strossmayeru. Ljubio je povijest. Ne kao događajnicu, nego ono što iz povijesti možemo naučiti. Posebice je volio francuski narod i njegovu povijest, posebice od francuske revolucije na dalje. U Starčevićevu tekstu "Ustavi Francuske" vidi se njegov liberalna ideja. Nijedan političar u 19. stoljeću na široko, osim u Engleskoj, nije imao takva liberalna načela kao Ante Starčević. I još nešto. On je, za razliku od svih drugih političara, iako smo blizu Turske, želio upoznati Kuran. Slučajno, neki dan našao njegov primjerak Kurana na francuskom jeziku. Lijepo uvezan, s bilješkama. Znači da ga je pažljivo čitao. Bio je veliki protivnik ulaska Austrije u Tursku. Želio je da se Tursko carstvo, pa onda i Bosna i Hercegovina, Srbija i Bugarska formiraju iznutra, a ne pritiskom izvana, jer jedino na takav način mogu egzistirati kao države.

Politički prorok

Otkud tako snažna povezanost vjere i domoljublja? Koje je za vas značenje Starčevićeve političke ideje „Bog i Hrvati“?

«Bog i Hrvati» nije bilo klerikalno, on je uvijek zazirao od klerikalne politike. Bio je za politiku racionalnog pristupa pod

okriljem onog puta koji je već zacrtan u Bogu, a to je zapravo sloboda svakog pojedinca. Iz načela slobode pojedinca on razvija svoju državotvornost. Kada su mu govorili da je Hrvatska premala i da zato nema šanse opstati, on je odgovarao da ima i drugih malih država pa su opstale! A mi, koji smo stoljećima branili i obranili Austriju, kako mi ne bismo mogli opstati?

Crkveni ljudi onog vremena, osim Strossmayera i Dobrile, nisu imali osjećaja za Hrvate. Uglavnom su na biskupski stolac u Zagrebu u to doba bili imenovani stranci koji su bili podobni i koje je odobravao car. U tom smislu Starčević s njima nije mogao surađivati. Još jedno zbog čega je njegova uloga u 19. stoljeću važna. Bio je politički mislilac. Njegovi su tekstovi bili najčitanije štivo onog vremena. Bio je nešto poput kolumnista - na sve je imao odgovor i sve je analitički promišljao. Za njega su politika i povijest bile nešto što ima ispod kože, ono o čemu je gotovo proročki govorio, vidio je unaprijed što će se dogoditi jer je znao što se zbivalo u prošlosti. Dakle, bio je jedan od rijetkih koji je naslućivao je što će se dogoditi s carstvima, s državama, s narodima u Europi.

Jedan citat Ante Starčevića glasi otprilike ovako: „...tako je teško spojiti (ih) u jednom trenutku, ujediniti moderne ljude, to je najteže.“ Tko su to, po Vama, bili njegovi suvremenici koje je on htio okupiti i oko čega?

Oni iz njegove stranke koji su ga prihvaćali kao vođu. I doista, bio je vođa. U to vrijeme bio je zapravo predstavnik cjelokupne hrvatske politike koja je protiv Beča, protiv Pešte, protiv Rima, protiv Moskve. I nije bilo teško naći ljude koji su prihvaćali njegovu politiku i prenosili je dalje u književnost, u publicistiku i u znanost. Vidite, malo se govori o tome: 1895. godine spaljivanje mađarske zastave gotovo isključivo je poteklo od sljedbenika Stranke prava. Studenti koji su nosili zastavu bili su pristalice Hrvatske stranke prava. Manje se zna da su prije toga na Zrinjevcu sinove Josipa Franka napali mađaroni i prebili ih. Sutradan studenti su zapalili mađarsku zastavu. Starčević je odgajao one koji su bili uz njega - književnici, pjesnici, patrioti. U jednom trenutku kormilo tog velikog stroja on je predao Josipu Franku. Je li to bilo dobro ili ne, danas ne znamo, ali Stranka prava je tada završila svoj posao. Dolazi Radićeva stranka, i vrlo brzo hrvatska politika

postaje drukčija, okosnica joj postaje golemo biračko tijelo: seljaštvo.

Nije se obazirao na Europu

Koje bi to suvremene ljude Starčević danas mogao spojiti i što bi u današnjoj Hrvatskoj, prema Vašem mišljenju, bio njegov cilj?

Nisam siguran da bi bio zadovoljan s ovima danas, s današnjom politikom jer se on nikada nije obazirao na ono što Europa, bogati i moćni, žele i traže. On bi vjerojatno bio u opoziciji, ali ne u stranci koja se zove kao njegova, nego u onoj vječitoj opoziciji jer tada uvijek možeš više reći nego kad si na vlasti. A koji bi ljudi bili njemu bliski - nisam siguran, teško pitanje. Ja znam da bi ih našao u književnosti, u znanosti, ali na drugim područjima vrlo, vrlo teško. Zašto? Vremena su se bitno izmijenila. Drukčiji je put današnje politike. Znae, njegova ideja samostalne Hrvatske uvijek je smatrana apsolutnom iluzijom. I za njegova života, i 1918., uvijek se govorilo: iluzija, pojest će nas! Svi ovdje imaju interesa: Mađari, Nijemci, Talijani - ako se negdje ne priklonimo, naprosto ćemo nestati. Ali on nije tako mislio, vjerovao je da u hrvatskom narodu ima dovoljno snage da sve

izdrži. Vidite, predsjednik Tuđman je, kad smo mu donijeli Starčevićeva djela, bio vrlo, vrlo zadovoljan. Ali on je također smatrao da je to prošlo vrijeme. Da, jest prošlo, ali je jedna stvar bitna: ono što je bila iluzija, sve do 1991., zahvaljujući upravo prilikama koje su bile sretnne, i predsjedniku Tuđmanu koji ih je znao iskoristiti, ta je iluzija postala stvarnost. Sve što je Starčević radio u 19. stoljeću, sve što je pisao više nije iluzija. Više nisu prazni oblaci, nego stvarnost. Malo ima političara koji žive u oblacima. I najednom ti oblaci sjednu na zemlju i to postane stvarnost. U tom smislu je on velik, daleko veći od Tuđmana.

Uvijek ima onih koji misle da treba više, ali kažu da nisu u prilici. I uvijek, i danas, kao i onda, ima onih koji žele čistiti tuđe dvorište. A on je uvijek polazio od sebe. Od sebe! Dakle, ništa za sebe nije uzimao, sve je zapravo radio za svoj narod. To je pravi patriotizam! Živio je najsiromašniji što može biti. Marija Kumičić donosila mu je juhe i malo kruha i cigare. Od toga je živio. Nama ne treba puno takvih ljudi, ali takvi ljudi određuju putove povijesti. Takvi su oni koji su svjetionici.

Karolina Vidović Krišto

Ana Jelinić

Josip Bratulić u razgovoru s našom suradnicom Karolinom Vidović Krišto

Hrvatski politički gorostas

Imperativni i beskompromisni politički zahtjev Ante Starčevića bila je neovisna hrvatska država te je bio oštar protivnik iliraca i Strossmayera zbog suradnje s austrijskom vlašću, te protiv bana Josipa Jelačića jer je spašavao Austriju. Njegov glavni cilj, državna neovisnost, ma koliko se u njegovo vrijeme i dugo zatim činio nedostižnim, ipak je postignut Domovinskim ratom, čime on izrasta u najveće ime hrvatske političke misli u povijesti.

Osim nešto osnovnih podataka, nekoliko zvučnih nadimaka i izreka (Kumičićev „Otac Domovine“ i „Bog i Hrvati“), o Anti Starčeviću se danas zapravo malo zna. Fotografije, najčešće snimljene iz donjeg rakursa i u starijoj dobi, Antu Starčevića prikazuju kao vrlo ozbiljnog, namrgođenog čovjeka. A nadimak Stari, premda je povezan samo s činjenicom da je Ante Starčević bio stariji po dobi od svojih kolega u zagrebačkoj gimnaziji, pridodaje mu dodatnu crtu ozbiljnosti.

Logično, ideje Ante Starčevića, osnivača Stranke prava, nisu naišle na plodno tlo u socijalističkoj Jugoslaviji, pa se o njemu tada govorilo tek onoliko koliko je to bilo neizbježno. S druge pak strane, o Ivanu Mažuraniću ili Josipu Jurju Strossmayeru, pisalo se puno i s izrazito pozitivnim predznakom. Ako su i imali kakvih stranjanja, to se pravdalo tadašnjim povijesnim okolnostima. No, ostaje nejasno zašto se nekada, a i danas, na taj način nisu vrjednovala i zasluge Ante Starčevića, jer njegovi nepokolebljivi stavovi i njegovo učenje zadržali su aktualnost do današnjih dana. Politički stavovi, u kojima nije bilo nikakvih kompromisa o ključnim pitanjima hrvatskog naroda, za razliku od Mažuranićevih ili Strossmayerovih, oživotvoreni su i potvrđeni nastankom hrvatske države.

Premda se nalazi svega četiri kilometra od Gospića, Veliki Žitnik, rodno mjesto Ante Starčevića, potpada pod udaljeniju župu Pazarište. Prema predaji dva su roda, Markovići i Starčevići (najvjerojatnije doseljenici iz Hercegovine) od 18. stoljeća stanovnici Velikog i Malog Žitnika.

«Pogibeljan za interese države»

Jakov Starčević, otac Ante Starčevića, bio je nižeg rasta, plavokos, vedre čudi i prirodne inteligencije. Majka, Milica Bogdan, pravoslavka iz Široke Kule koja je prešla na katoličku vjeru, najprije se udala za Čorka iz Ostrovice, a kada je ovaj ubrzo umro, preudala se za Jakova. U obitelji Starčević rodilo se četvero djece, dva brata i dvije sestre. Ante Starčević rođen je 23. svibnja 1823.

Pučku, njemačku, školu pohađa Ante u Klancu, a s trinaest godina nastavlja školovanje kod strica u Karlobagu. Sa šesnaest godina, u listopadu 1839., dolazi u zagrebačku gimnaziju. Bio je neobuzdan mladić („drugi red iz vladanja“). No, tu mu se progledavalo kroz prste, najvjerojatnije zato što je bio izvrstan učenik. Njegov gimnazijski učitelj, Josip Kvaternik, ishodio mu je stipendiju, pa Ante Starčević seli iz sjemeništa u Novu Ves, u tzv. cigansku varoš. Ispomaže se dajući instrukcije, među ostalima i Eugenu Kvaterniku, prijatelju koji će ga pratiti cijeli život do pogibije u Rakovičkoj buni 1871. Gimnaziju je Ante Starčević s izvrsnim uspjehom završio 1845. godine. Na preporuku senjskog biskupa Mirka Ožegovića, odlazi studirati u središnje sjemenište u Peštu. Prije polaska na put u Gajevoj „Danici horvatskoj, slavonskoj i dalmatinskoj“ objavljuje tri pjesme. U Pešti doktorira filozofiju i vraća se u domovinu, odlučan da se ne posveti svećeničkom zvanju. Polaže najbolje prijamni ispit i kandidira za ispražnjeno mjesto profesora povijesti na zagrebačkoj Pravoslavnoj akademiji. No senjski biskup Ožegović, uz potporu Josipa Jelačića, intervencijom u Beču spriječi imenovanje („takav čovjek bi bio pogibeljan za interese države na takovoj stolici“). Posao nalazi kao pisar u odvjetničkoj kancelariji svog prijatelja Lavoslava Šrama.

Revolucija u Europi 1848. donosi velike promjene u gospodarstvu, a u Hrvatskoj se na skromnoj političkoj sceni artikularaju politički zahtjevi („narodna zahtijevanja“). Traži se ujedinjenje hrvatskih zemalja, Istre, Dalmacije i Vojne krajine, narodna vlada odgovorna narodnom predstavništvu, uvođenje službenog hrvatskog jezika, oslobođenje seljaka... Potpukovnik Josip Jelačić, ratni pobjednik protiv Mađara i pobune u Beču, postaje hrvatskim banom. No, događaji koji

će uslijediti u narednim desetljećima neće ići u povoljnom smjeru.

Protiv Jelačića i Strossmayera

Imperativni zahtjev Ante Starčevića bila je hrvatska država na osnovi nacionalnog principa i povijesnog prava. Sve ostalo smatrao je polovičnim rješenjem („Makar Hrvatska bila uru dugačka i uru široka, makar bilo u njoj samo pet Hrvata, neka ih je pet, ali da su slobodni.“). Bio je protiv ilirskog pokreta. Potpuno strane bile su mu ideje panslavenskih i jugoslavenskog pokreta, ali prvim i najvećim je neprijateljem smatrao je Habsburšku Monarhiju („...despocije se ne popravljaju, nego propadaju“). Među protivnike hrvatske državnosti u prvom redu ubraja đakovačkog biskupa Josipa Jurja Strossmayera. Do kraja života ostali su nepomirljivi protivnici i njihovo izmirenje, pod kraj života, bilo je samo predstava za javnost. Svatko tko stoji na putu ostvarenju hrvatske državnosti za Starčevića je neprijatelj. Za banovanja Khuena Hedevaryja piše: „Nama je svejedno tko je glavar ove zemlje, jer ne vodimo borbu protiv osobe, već protiv izdajstva domovine. Redom se uništavaju egzistencije, ali vjerujte mi, nije bolje bilo ni pod Mažuranićem.“ Takav stav nije mijenjao do kraja života, bez obzira što su se hrvatski političari prilagođavali i nastojali različitim kompromisima, bilo s Austrijom bilo s Ugarskom, ostvarivati hrvatske interese („Ljudi ikoliko razumni ne mogu imati ni vjeru, ni nadu u budućnost, i to ne samo u Austriji Mađariji, ili pod njom nego ni s njom.“)

Porijeklom i sam iz graničarskog kraja, Ante Starčević, je jako dobro upoznao austrijski vojni sustav. Život graničara opisuje u pjesmi „Odziv od Velebita“. Pjesmu potpisuje kao A.V. Starčević Ličanin. Uvođenje diktature nemogućnost je ostvarivanja demokratskih ideala („ni znanje, ni kvalifikacija, nije od pomoći - dosadnja gospoda još su premoćna unatoč proglašene slobode i ravnopravnosti“). U članku „Dopis iz Like“, objavljenom u opozicijskom „Slavenskom Jugu“, ne šteti ni svećenstvo, ni graničarske časnike („jer umiju samo lieskovačom argumentirati graničaru“). I u svom govoru 1866. godine spominje nekadašnje hrvatske prvake u izrazito negativnom kontekstu: „A kako su nadarena ona dva muža koja godine 1848. vodih naš narod, Josip Jelačić i Franjo Kulmer, kako je s timi muži koji najviše učinili da se

Austria obrani od propasti? Znamo, kako i ta dva muža doveršiše, znamo da je i na njih pala nesreća koja i prije na one Hervate koji su se zauzimali za Austriju.“

U siječnju 1861. godine Ante Starčević je izabran za velikog bilježnika Riječke županije na prijedlog Ivana Vončine, činovnika u bečkom Ministarstvu za unutrašnje poslove. Maksimalno koristi županijsko pravo pisanja predstavki kao odgovor na ponovni pokušaj uvođenja apsolutizma. U predstavkama Riječke županije definira svoj politički program, a ban Šokčević iz Beča dobiva nalog da nešto poduzme. Starčević sudjeluje u radu, prema pisanju Josipa Horvata „najintelektualnijeg Sabora“ u travnju 1861., gdje podupire Kvaternikov prijedlog rješavanja odnosa s Bečom i Budimpeštom. Kao saborski zaključci prihvaćeno je, uz ostalo, da se ustavne institucije protegnu i na Krajinu, da se s Hrvatskom sjedini Dalmacija i kvarnerski otoci, da se spriječi bilo kakav upliv u odnose Hrvatske i Dalmacije. Pošto su Hrvati odbili ući u zajednički Reichstag, 8. studenog 1861. raspušta se „divlji sabor Zvonimirove krune“. Hrvatski sabor okupit će se tek nakon četiri godine.

Zvijezda političke scene

Nakon tog sabora Starčević, relativno loš govornik a briljantan mislilac, postaje zvijezda hrvatske političke scene. Starčević se nije moglo kontrolirati, ali nešto je trebalo učiniti da ga se zaustavi. Kao povod je iskorištena njegova predstava da je austrijska policija isprovocirala nerede u Rijeci i Starčević je završio u tamnici.

U saboru 1866. godine obrisi Stranke prava postaju sve vidljiviji. No pobjedu su izvojevale Mažuranićeva i Strossmayerova stranka dok oporbu čine „pravaši“ i „mađaroni“. Većina usvaja adresu zastupnika Račkog, koju podupire Strossmayer i kojom Hrvatska prihvaća sva ograničenja nametnuta „listopadskom diplomom“ te postaje „zemlja austrijske cesarovine“. U adresi saborske većine stoji: „... priznajemo i podupiremo potrebite uvjete, da se očuva i učvrsti jedinstvo monarhije“. Starčević je tom prilikom doslovno preko noći posjedio.

Posljedice takve odluke vrlo brzo su postale vidljive, a austrougarskom nagodbom hrvatska se politika pokazala pot-

puno promašenom. Neslavno je završio i pokušaj delegacije Narodne stranke s Strossmayererom na čelu kod cara Franje Josipa. Carska garda ih je tada doslovce istjerala iz dvorane. O tom događaju član delegacije Jovan Subotić piše: „Mora se priznati da je naš slavnoimenovani vođa sam taj poraz doneo, ili neveštinom svojom, ili precenjivanjem samoga sebe.“

Starčević pokreće satirički list „Zvekan“ u kojem grubo izruguje svoje političke protivnike. Jaz između Starčevića i hrvatske politike je nepremostiv („Mi smo radili, dok smo s poštenjem mogli, sad kad je sve prodano i izigrano, miješati se u to značilo bi sramotiti sebe. Neka sad izjedu kašu oni koji su je skuhali.“) Nakon „rakovičke smutnje“ Starčević po drugi put završava u zatvoru. Te godine izdaje „naputak za pristaše stranke prava“.

Ban Levin Rauch nastoji zakonskom odredbom, po kojoj doktori filozofije bez imetka ne mogu biti birani u sabor, onemogućiti Starčevića. No prijatelj Eduard Halper prepisuje mu dio imanja. Bezuspješno mu pokušava ponuditi i „novčanu pripomoć“. Odvjetnici, koji su 1876. potpisali izborni proglas Stranke prava, ostaju bez prava na rad. Austrijski „Wehrzeitung“ pravaše naziva „razbojničkom bandom“ (...osmorica očajnika, pokvarenih, bez položaja, bez dostojanstva, bez ugleda, bez imetka.“) . Nakon okupacije Bosne, dolaska željeznice i Vojna krajina, bogata šumom, postaje gospodarski zanimljiva, no kako je Starčević i predviđao, Austro - Ugarska monarhija bilježi svoje posljednje dane.

Starčević je pod svoje stare dane doživio i raskol u vlastitoj stranci. Nekoliko mjeseci prije smrti, 28. veljače 1896., zajedno s Josipom Frankom, osniva Čistu stranku prava.

Ante Starčević je relativno mlad postao prvo ime političke scene Hrvatske i to je ostao sve do današnjih dana. Bare Poparić nastoji razumjeti mit o Starčeviću: „...kako se slaže onolika slava, što ju je Stari uživao u svojem narodu, s onolikom čednošću i jednostavnošću u svakom pogledu; i je li moguće da ovako priprosto živi čovjek, poznat u čitavom svijetu, s kojim moraju itekako računati i veliki i mali vlastodršci u Austro - Ugarskoj». Ideje Ante Starčevića ostvarene su pobjedom u Domovinskom ratu, premda bi on i sada imao puno toga za reći.

Branimir Butković

KRONOLOGIJA ŽIVOTA ANTE STARČEVIĆA

- 1823. 23. svibnja rođen u Žitniku, blizu Gospića, od oca Jakova i majke Milice iz Široke Kule. Antina majka, udova Čorak, rođena Bogdan, pravoslavka je koja se prekrstila u katoličku vjeru udajom za prvog supruga
- 1830. Polazi njemačku pučku školu u općinskom sjedištu Klanac.
- 1836. Pop Šime Starčević vodi ga k sebi u Karlobag gdje prima prvu pouku.
- 1839. Položio u Zagrebu ispite za prva dva razreda gimnazije i upisao se u treći razred sjemenišne gimnazije. Sprijateljio se u školi s Eugenom Kvaternikom.
- 1845. U ljeto završio gimnaziju. Bio nazočan krvoproliću na Markovu trgu 29. srpnja i umalo stradao. Počeo surađivati pjesmama u Gajevoj «Danici», a zatim i u «Zori dalmatinskoj». Ujesen odlazi na studij teologije u Peštu.
- 1846. Postiže u Pešti doktorat filozofije.
- 1848. U proljeće napušta teologiju i vraća se u Zagreb. Prati politička zbivanja u domovini, ali ne sudjeluje u njima.
- 1849. Natječe se za profesora filozofije na zagrebačkoj Pravoslavnoj akademiji, ali nije uspio. Do 1861. zaposlen je u odvjetničkoj pisarnici dr. Lavoslava Šrama iz Zagreba. Suraduje u «Narodnim novinama» člancima i polemikama o hrvatskom jeziku te književnim prikazima.
- 1853. Odbornik Matice ilirske, neko vrijeme njezin neplaćeni tajnik te suradnik i neplaćeni urednik lista «Neven» (proza, feljtoni).
- 1860. Nakon Listopadske diplome, među prvim suradnicima «Pozora», gdje piše svoje prve političke članke.
- 1861. Prilikom restauracije Riječke županije izabran njezinim velikim bilježnikom. Tu nastaju njegove «Predstavke riječke županije». Izabran i u Hrvatski sabor kao zastupnik kotara Hreljin i 26. lipnja drži svoj prvi veliki govor o državnopravnim odnosima Hrvatske s Austrijom.
- 1862. Optužio je austrijsku vladu za nered u Rijeci prilikom posvećenja županijske zastave, pa je 20. listopada suspendiran s dužnosti.
- 1863. Zbog te optužbe izveden pred sud i osuđen na mjesec dana zatvora. Nastavlja službu u odvjetničkoj pisarni dr. Šrama u Zagrebu.
- 1865. Ponovo u Saboru, kao zastupnik izbornog kotara Zagreb Kaptol.
- 1867. Počeo u svom humorističnom-satiričkom listu «Zvekan» objavljivati Pisma Magjarolacah.
- 1871. Izabran u Hrvatski sabor kao zastupnik kotara Krapina. U noći 12/13. listopada, uhićen pod sumnjom da je sudjelovao u organiziranju Rakovičke bune. Zbog pomanjkanja dokaza pušten iz zatvora na Badnjak. Sklonio se sinovcu Davidu Starčeviću, odvjetniku u Jastrebarskom.
- 1876. Nastavlja s publicističkim radom. Piše neke važne spise (Pasmine slavoserbske u Hervatskoj i dr.)
- 1878. Kao zastupnik kotara Kraljevica izabran u Sabor i od tada do smrti neprekidno je u njemu.
- 1879. Seli u Sušak, gdje izlazi pravaški list «Sloboda», u kome redovito suraduje.
- 1881. Izabran u Sabor u kotaru Bakar.
- 1884. Početkom godine «Sloboda» prelazi u Zagreb, pa se s njom seli i Starčević. Izabran u Sabor kao zastupnik kotara Krašić.
- 1887. Izabran u Hrvatski sabor kao zastupnik kotara Čabar.
- 1892. Izabran u Hrvatski sabor kao zastupnik kotara Delnice.
- 1893. 10. lipnja, sastao se i pomirio s biskupom Strossmayerom u Krapinskim Toplicama.
- 1894. 26. lipnja, postavljen kamen temeljac za Starčevićev dom, reprezentativnu palaču koju mu je darovao hrvatski narod. Godinu dana kasnije uselio se u nju.
- 1896. 28. veljače, u tri sata ujutro, Starčević je umro. Uz njega su bili njegov sinovac Mile Starčević te Evgenij Kumičić i njegova supruga Marija. Grob mu je u Šestinama.

Zašto je Starčevićev jezik danas „nečitak“?

Bio je protiv spajanja hrvatskoga i srpskoga jezika

Starčević je, sasvim u skladu sa svojom državotvornom mišlju, svojim jezikom slijedio “osamstogodišnju hrvatsku knjigu” i nije se priklonio ilircima koji su prihvatili jezik Vuka Karadžića. U tome je imao i sljedbenike, među ostalima i Iliju Abjanića, čija protuvukovska djela upravo zbog toga do danas nisu objavljena.

Piše:
dr. sc. Ante Selak

Kakvi su zapravo jezikoslovni pogledi Ante Starčevića? Ostavlja jući po strani paradne poklonike kroatističkog mitologiziranja Starčevićeva opusa, kao i ustrajni srbo/jugo/slavenski nihilizam koji ga negira, u ovoj nam prilici nadolaze pitanja: Što se zapravo dogodilo sa Starčevićevim jezikom? Zašto je taj jezik toliko drukčiji od jezika drugih naših pisaca onoga vremena? Dok mu mudri i učeni stric Šime, koji je inače presudno skrbio o dječaku Anti, *Novom ričoslovičom* (prvom hrvatskom gramatikom na hrvatskome jeziku, 1812.) promiče ikavicu kao najprimjereniju jezičnu poveznicu hrvatskih ljudi i krajeva, a svi viđeniji ilirski suvremenici (riječ je o drugoj polovici 19. stoljeća) hrlimice idu u zagrljaj Karadžićevog *južnog* (ijekavskog) *narječja*, dok mu se stranački sličnomišljenici uspješno pril-

gođuju novim jugoakademijskim daničić-štrosmajerovskim jezičnim vjetrovima, Ante se Starčević opredjeljuje za svoj put, za svoje osjećanje hrvatskoga jezika, za ekavicu. I ustraje na tome do kraja života. Usprkos svima. Po svoj prilici, to je njegov odgovor na *bečki karadžić-mažuraničev književni (!) dogovor* (1850.). Odgovor djelatan, posve praktičan, precizan, neporeciv, kakvi su uostalom bili i svi drugi Starčevićevi odgovori.

„Slavjani nisu Hrvatima ništa dobro učinili...“

Jedan od Starčevićevih aksioma glasi: "Makar Hrvatska bila samo uru dugačka i uru široka, makar bilo samo pet Hrvata: neka ih to pet bude slobodno i sretno.“

„Ili su Hrvati sami na svijetu, koji za tuđince znadu i mogu sve, a za se ne znadu, ne mogu ništa? Ne znam što su te vaše Slavije, što li Slavjani, nego znam da ti Slavjani za Hrvate nisu ništa dobra učinili, ter ne dokučujem zašto bi se Hrvati, sve kad bi i bili u svojoj domovini gotovi, morali brinuti za tu vašu braću. Ako li vam stoji do te vaše mnogobrojne braće, do te velike domovine: odnašajte se za vremena iz Hrvatske, jer uistinu, ona će biti malena i nesretna, dok ju budu takva stvorenja oskrvnjivala.“ (*Pisma mađarolaca, Hrvatska*, br. 91, Zagreb, 1870.)

Iako se jezikoslovljem ni profesionalno, ni amaterski nije bavio, njegov jezik, kao i njegova riječ općenito, nikoga nije niti ostavljala ravnodušnim. Do dana današnjega. Uostalom, je li baš slučajno što kritičko izdanje Starčevićevih djela, do

ANTE STARČEVIĆ NA POLAGANJU TEMELJKAMENA STARČEVIĆEVOG DOMA.

ANTE STARČEVIĆ
 (Bakropis Ante Kumana)

danas nije objelodanjeno (u tome pogledu, uzgredice, francjozefinski režimi uopće se ne razlikuju od mađaronsko-pašičevskih, endehaovskih, titovskih i tuđman-račanovskih!) Čini se kao da je svima (bilo) lakše bez Starčevića, nego sa Starčevićem. O čemu se zapravo radi? "Na prigovore (između ostalih i samoga Kvaternika) da se okani pravopisa, jasno odgovara 'Što se tiče pisanja, jezika, izgovaranja, ja se deržim, koliko znam i mogu, naše osamstogodišnje knjige, i s te brazde nebudem nikada okrenuti' " (A. Starčević: *Djela I.*, Zagreb, 1995.) O tome se dakle radi! Držati se osamstogo-

dišnje hrvatske knjige znači slijediti hrvatsko povijesno iskustvo, znači ne zabacivati povijesno pamćenje zarad trenutanih probitaka. I kada je riječ o hrvatskome jeziku, Starčević je dosljedan sebi on sve odgovore na sva bitna pitanja hrvatskoga jezika traži i pronalazi, ne izvan ili mimo njega, nego u njegovoj osamstoljetnoj povijesti. I to je, čini se, ključna premisa njegova jezikoslovnoga nauka. Umjesnim se zato čini pitanje: je li Starčevićev opus *neprevediv*? Premda je neupitno da je Starčevićovo djelo prevodivo na svaki jezik, od mađarskoga do kimeskoga, pitanje je koliko je korespo-

dentno sa suvremenim hrvatskim književnim jezikom. Bilo bi zanimljivo saznati i na koji bi to, i na kakav, ili na čiji hrvatski jezik trebalo prevoditi Starčevića. To što je on svjesno nastavljao osamstoljetnu hrvatsku književnojezičnu tradiciju, prema mišljenju hrvatske vukologije, učinilo je njegov jezik zastarjelim i pomalo fosiliziranim. To se, kao, pretpostavlja i o tome se ne raspravlja. Što se pak, s druge strane, hrvatsko jezikoslovlje, i poslije stoljetnoga nastojanja *moderne* vukologije, i danas susreće s mnogim nedoumicama kojima nije oskudijevalo ni Starčevićovo vrijeme (dvojbe o jatu i naglascima, nedoumice s dvoslovima i dijakritičkim znakovima, neuravnotežen ili bolje reći nedefiniran i nejasan odnos prema narječjima i govorima hrvatskih nacionalnih zajednica izvan Hrvatske...), to (kao da) nije problem.

Naime, kada bi se radilo (samo) o ijekaviziranju ekavice, cijeli bi problem bio više-manje tehničke prirode. No, o tome se ne radi. Ne čini ekavica ili ijekavica Starčevića Starčevićem.

Abjanić prešućen zbog potpore Starčeviću

Pitanje bi se moglo i drukčije postaviti: koliko se prošlostoljetno, vukovštinom određeno hrvatsko jezično iskustvo odmaklo od hrvatskoga osamstogodišnjeg književno-jezičnog iskustva na koje se Starčević poziva i na kojemu utemeljuje vlastiti opus? Isto pitanje moglo bi se postaviti i o jednostoljetnom praktičnom *bunkeriranju* opusa dra Ilije Abjanića (1868., Stari Mikanovci 1946., Vinkovci), pravaškog saborskog zastupnika, liječnika, publicista, jezikoslovca.

Komentirajući nastanak rukopisa *Hrvatski knjiški preporod*, u kojemu pokušava sintetizirati svoje jezikoslovne poglede, Abjanić u istome piše: "Inače ova knjiga niti nije ništa drugo, nego Starčevićeva *Hrvatska Rječoslovica*, koju on sam izraditi nije mogao: prvo radi boljetice, a drugo radi njegova uronjivanja u hrvatsku politiku, koju nam je tek pred smrt svoju tjelesnu mogao usavršenu i u konačan program stavljen za naše daljnje ravnanje namrti." (500. str.) Na drugom mjestu, u pogovoru *Politička oporuka Ante Starčevića*, ističe: "Mene je u nazočnom mome nastojanju vodila misao, 1. kako da se shvati po Starčevićevim djelima 'stvaran sadržaj države Hrvatske', a 2. kako da se pravilno shvati i unu-

tarnji uređaj te države Hrvatske' ". (str. 53) Daleko bi nas odvelo Abjanićevo elaboriranje Starčevićevih stavova o hrvatskoj povijesti, državi i državotvornosti, o protagonistima i uzurpatorima hrvatskoga državnoga prava, o etičkim, kulturnim i moralnim pitanjima, o antištrosmajerizmu i antimadžuranićevštini, o Starčevićevu odbacivanju međunarodnjaštva (internacionalizma), zajedništva (komunizma), društvenjaštva (socijalizma), anarhizma (bezzvladnjaštva) i sl., ispisano na tisućama stranica u desecima rukopisa (*Nekolike načelne crte iz nauka Dra. Ante Starčevića, Od slavosrbsstva što dalje to bolje, Nauka Dr. Ante Starčevića, Značenje Dr. Ante Starčevića, Politička oporuka Dra. Ante Starčevića*, pojedini tomovi *Harvatske pragmatike* i drugdje). Starčevićevi su pogledi Abjaniću bili ključni, inspirativni izvori, nepresušna vrela nadahnuća i neposredni poticaji u cjeloživotnom bezprizivnom odbacivanju vukovštine dakle i u situacijama, pače i u pojedinačnim pitanjima, kojima se Starčević nije sustavnije bavio. Karakteristični su, u tom pogledu, sljedeći Abjanićevi stavovi: "Za mene je Vuk već odavna prestao biti mjerodavan, i dok se mi Vuka ne otresemo i ne prihvatimo li se svojski rada oko proučavanja hrvatskoga govora i jezika, koji je biće živo i promjenljivo, uvijek u razvijanju i bujnu porastu, ostat ćemo začahurene kukuljice... Prekinimo sa zastarjelim predajama... I bacimo se u nov život narodnog hrvatskog jezika i govora..."

Maretić nam je po mom skromnom mišljenju mnogo iznakazio ljep hrvatski govor, i to tim više što se je predmetom i više bavio, a to zato što je prevevan bio, pak je na daleko zastranio svojim: Piši, kako čuješ ili govoriš. Prvo i prvo, ne zna svatko ni govoriti birano i jezgrovito, ljepo i plemenito; a drugo i drugo, još je gore s našim čulima, koja nisu baš svagdje tako fina i tankočutna. Tako se je grešilo na sve strane. Na mlađemu je naraštaju, da to sve ispravi, da uvede bolji i stavniji red, i da pogodi između dvje skrajnosti srednji put i najbolji, jer se ne možemo ni etimologije držati vazda, da se za uvijek ne zakukuljimo, a ne smijemo se baš raspojasati ni po polju fonetike, nego moramo sljediti naputke najdarovitijih naših jezikoslovaca, koji su puni ne samo znanja u jezikoslovlju, nego koji imadu fin sluh, pa tanko opažanju, a vodi ih i razumna ljubav napram narodnom hrvatskom jeziku. "(*Pabirčenje po Ivšićevu "Nacrtu za istraživanje hrvatskih narječja"*, Imotski 1917., 1923., 1929.)

Starčevićev baštinik

Iako se u praktičnim rješenjima znatno razlikovao od Starčevića (posebice zbog zastupanja središnje hrvatske jekavštine, primjene novih naglasaka (devetonaglasni sustav), nove grafije (hrvatska harvatica s 41 grafemom), zbog radikalnog odbacivanja Akademijinih (daničićevsko-maretićevskih) slovopisnih i drugih rješenja, Abjanić ni pred kraj života, obračunavajući se s Krstić-Guberininim *Razlikama između hrvatskoga i srbskoga književnoga jezika*, ne zaboravlja, tko zna koji put, o sebi posvjedočiti: "(...), on je osjećao izravan svoj odnos napram otcu domovine Dru Anti Starčeviću, on se osjećao izravnim njegovim baštinikom u zamjeni i u sastavu 'Hrvatske rječoslov-

ice'; on je tu stvar i taj poziv ozbiljno i pravilno shvatio, te ga nikad napustio nije, a rad svoj jezikoslovni proteže od godine 1897., samo jednu godinu iza njegove tjelesne smrti. Ja si osobno prisvajam prvenstvo za to, da sam sav taj dar i roportarnicu Vukovu konačno pregledao, svrstao, i svaku stvarcu (svaku rječcu) na svoje mjesto postavio, dotično svakoj toj rječci i pravilan hrvatski naglasak dao."(*Najnovija predavanja o pravopisu hrvatskoga jezika i pravilnu naglasku hrvatskoga govora*, Zagreb, 1941.)

I na kraju: i Abjanićev je opus ostao do dana današnjega neobjavljen, prešućen, marginaliziran. Da li samo zbog velikog Ličanina?

Primjer Starčevićeva jezika:

Neka Austria pazi da se kocka ne okrene

U isto vreme, kad su otci naši za Habsburge izvan Hrvatske kerv prolevali, nisu li Austrianci naše vojske Turčinu izdavali, nisu li Austrianci naše tverdžave Turčinu prodavali, nisu li Austrianci našem narodu i ono siromaštva otimali, što mu ga biaše Turčin ostavio; nije li narod hervatski više poradi tlačenja Austrianacah negoli poradi Turakah morao bežati iz svoje toliko putah kervlju odkupljene domovine. Nije li Austria i gornju kopnu Dalmaciju i svu Hervatsku do mora i do Kupe; nije li Austria sve dolnje Posavje Turčinu, Medjumurje Ungarii proneverila; nije li Austria veliki komad naše zapadne domovine od kraljevstva odtergla te ga svojoj neposrednoj despocii podvergla, nije li Austria Sutlo Savo Dravlje također na dvoje razdelila, te dolnju stranu pod imenom Slavonie Ungarii podložila;

Nisu li svi ti čini poznani Austrii i celomu svetu. Ako jesu, a jesu doista, svatko zna, da iz onih stranah naše kraljevine, koje biahu pod Turčinom, za vreme onoga odtergnuća nije bilo zastupnikah na ših saborih, da ih nikada nije bilo, kao što ih ni danas neima iz Turske Hervatske i Dalmacie.

Neka nam se Austria ruga, ma neka pazi, da se kocka neokrene, neka pazi, da na nju ruglo nepadne. Narod hervatski sačuvao si je u svih nevoljah, koje nepravedno terpi od Austrie, još jedno neprocenjivo dobro, a to je: vera u Boga i u svoje desnice.

To su, gospodo, reci nekih Magjarah, koji neznadu što govore, to su reci i Austrie, koja će sve radje priznati, nego li da je ona Hervatom dužna svoj obstanak. Da nebudu Magjari godine 1848. na Hervate nasertali, drugimi rečmi, da se nebudu onda Hervati na oružje ustali, već u serpnju 1848. god. nebi se bilo znalo za Austriu. Od 13. ožujka 1848. do ona doba, kadno hervatska vojska zaprednjači u vernosti prama zakonitu kralju, znamo kako biaše s Austriom i austrijskom vojskom u Italii i drugde.

Starčević je pisao o Lici

Svadbeni običaji u Lici

U svome tekstu Nešto o pirnih običajih u Lici dr. Ante Starčević, kao gimnazijalac, slikovito je opisao svadbene običaje u Lici svoga vremena.

Piše: Ilica Mataija, prof., ravnatelj Državnog arhiva u Gospiću i dožupan

O životu i djelu dr. Ante Starčevića pisalo se dosta, no, teško se oteti dojmu da se o Starčeviću u širokoj javnosti ipak govori isključivo kao ideologu i političaru, i to srazmjerno prevladavajućim političkim tendencijama. Kako se budio nacionalni zanos, tako se i o Starčeviću pisalo i govorilo intenzivnije i pozitivno, i obratno, kako je taj zanos vraćao na marginu društvenog interesa. U 2006. godini, u kojoj je obilježena 110. obljetnica njegove smrti, očekivao se pojačan interes za Starčevićev lik i djelo, ali osim znanstveno-stručnog skupa kojeg je organizirao Hrvatski institut za povijest i Hrvatska stranka prava, brošure koju je objavio Državni arhiv u Osijeku te biste koju je u rodnom mu Žitniku podigla Ličko-senjska županija, uglavnom se o Ocu Domovine šutjelo.

Obljetnica Starčevićeve smrti povod je da se još jednom prigodno prisjetimo njegovog književnog rada. U tom se smislu čini zanimljiv njegov rad *Nešto o pirnih običajih u Lici* koji je, još kao gimnazijalac, 1845. objavio u Danici. Josip Horvat ubrojio je taj tekst među najbolju i najizražajnu hrvatsku prozu preporodnog razdoblja, a Dubravko Jelčić pronalazi da je Starčević u tom tekstu zbit i jedar, konciznih misli, čvrste, tvrde i kremenite rečenice. No, nije to jedini povod posebnog osvrta na ovaj rad. Naime, suvremeni globalizacijski procesi nose sa sobom, kao i u preporodno vrijeme, pojačan interes za očuvanje i proučavanje kulturne baštine i narodnog stvaralaštva. U tom smislu, u dosta skromnoj produkciji radova o ličkom etnografskom naslijeđu, ovaj tekst ponovno postaje aktualan. Njegova slojevitost nosi u sebi spoj književnog i znanstvenog, spajajući bogato pučko kulturno naslijeđe s umjetničkim izričajem te tvoreći specifičan diskurs.

O temi svadbenih običaja u Lici nije se od Starčevićeva doba mnogo pisalo. Vrijedi spomenuti rad Mare Hećimović Seselje *Tradicijski život i običaji sela Ivčević Kosa*, zbornik radova *Etnološka tribina* iz 1999. te rad Marije Friščić, Snježane Klopotan, Ines Larić, Magdalene Mijaković i Nevene Škrbić: *Život mladih, pripreme za brak i sklapanje braka u Gackoj dolini* iz 1999. koji najsustavnije razmatraju svadbene običaje naših krajeva. Valja spomenuti da je Starčevićev tekst, kao izvor za proučavanje svadbenih običaja u Lici, etnografima bio dosta zanimljiv i da je citiran i navođen u literaturi. Tako u radu *Nevenčani brak*, u zborniku *Etnografska tribina 22*, navodi Magdalena Mijaković, na nj se poziva Nevenka Škr-

bić. Doduše, one autora ne prepoznaju već navode Starčevićev anagram A.V. Rastevčić isto kao i uredništvo *Ličkog zbornika* iz 1978. godine koje je u cijelosti tekst objavilo na stranicama 35 - 42.

Starčević opisuje svadbeni običaj u Lici čana u svim njegovim sastavnicama. Samom činu zaruka i vjenčanja prethodi izviđanje mlade, njenog ponašanja i marljivosti te izviđanje prilika u cijeloj obitelji s posebnim osvrtom na mladenkinu majku s obzirom na vjerovanje da je kći onakva kakva joj je majka. Pozornost izvidnika plijenila je djevojčina odanost radu i kućanskim poslovima jer „...ne ženi se kod nas (ne velim za tuđine, i one, koji se njih ludo darže) poradi drugoga, nego jedino zato: da se dovede čeljade u kuću za posao.“ (Starčević 1995: 72.). Ako su izvidnici donijeli dobre procjene, a izviđanje je trajalo dok se dojam o djevojci ne bi sasvim iskristalizirao, slijedilo je posredno ispitivanje djevojke što misli o eventualnom braku, o udaji na jesen, o potencijalnom mladoženji i sl. Ako bi njeni odgovori bili pozitivni, uslijedila bi prošnja i zaruke.

U prošnju kreću mladoženjini opremljeni jelom i pićem, a mladoženja nosi jabuku u koju su u ono vrijeme bile utisnute forinte pa, kad bi djevojka uzela jabuku, pristala bi i na uvjet da, ukoliko njenom voljom prekine zaruke, duguje mladiću dvostruku vrijednost primljenog i da se ne smije udati dok se taj mladić drugom ne oženi. „Ako li to on učini, da bez svega ostane, što joj je dao i potrošio, čekajuć neoženjen njezinu udatbu.“ (Starčević 1995: 70.). Nakon toga uslijedilo bi slavlje u mladenkinjoj kući. Prsten se kupovao u Gospiću ili Otočcu, kupovao ga je mladoženja „...koliko vrđio, vrđio, na to se ne gleda, samo mora u njemu car-

veni kamen, (za udovice modar) pak ga sebi i njoj nekoliko puta na parst natakne po redu, dočim mati jedna i druga nešto potajno broji.“ (Starčević 1995: 71.). Kad bi s ovom ceremonijom bilo gotovo, svi bi se kratko zadržavali u nekom restoranu i onda išli mladenkinjoj kući gdje bi uslijedilo pravo slavlje. Nakon napovijedi koja je trajala tri nedjelje, prvog ponedjeljka uslijedilo bi vjenčanje. „Pir mora pasti u ponedjeljak ovi bo je dan, misle, jedini za ženitbu srčan, a djevojka sazove vjenac (običajno u večer zadnju, tj. pred odlaskom.)“ (Isto.). Riječ je o običaju djevojačke večeri, kad se pleo vijenac od pavenke, koji je mladenka nosila na vjenčanju. Na toj večeri okupljale su se djevojke, slavile predstojeće vjenčanje i darivale mladu.

Pir bi započinjao već u rano jutro uređivanjem mlade, a iz kuće mladoženjine krenula bi svatovska kolona, obično jašući na konjima. Među njima svakako debeli kum, stari svat, barjaktar, djeveri i čauš, poglavar svatova. Kad bi stigli blizu mladenkine kuće, u znak javljanja, zapucali bi iz pušaka, a prvi je kući mladenkinjoj, koja je bila zatvorena i nikog nije bilo vani osim djece, prilazio kum ili barjaktar i tad bi započela igra traženja mlade među ženama koje je kao mladu nudio njen otac. Kad bi pronašli pravu, kum je trebao platiti djevojčinoj majci što je čuvala i hranila tu sad već njihovu “odbjeglu ovcu“. „Mladoženjina je tu parva, da, najveća skarb, da vjericu podlanicom uz uši dobro pozdravi; što ako ne učini, ona će njemu, a ne on njoj gospodariti.“ (Isto, 74.). Nakon objeda svatovi su kretali u crkvu na vjenčanje. Nakon vjenčanja vraćali bi se mladenkinjoj kući i nastavljali s veseljem, jelom i pićem te bi se pred noć mladeni uputili njegovoj kući. Sljedeće bi jutro mladenka morala prva ustati, a njeno su ustajanje djeveri pratili pucanjem iz pušaka. Kasnije bi na mladenki bilo i da spravi ručak, a svadbeno se slavlje nastavljao i sljedećih dana, sve do nedjelje. Zadnje bi goste obavezno morali ispratiti kum i barjaktar koji su morali ostati sve do kraja svadbene svečanosti.

Svadbe su se u Lici održavale obavezno u jesen „... jer drugda ne mogu kako mora pir obdržavati.“ (Isto, 69.). Svadbene su svečanosti bile za današnje prilike puno sadržajnije, dugotrajnije, a čini nam se

ipak podjednako skupe jer i Starčević primjećuje: „Nije mi ovdje do toga, da napomenem siromaštvo, koje ovi pirovi ljudim na vrat navlače; jer svaki će to razumjeti i sam, razmislio, da ni jedan (kako mora biti) pir ne prođe bez smarti barem jednog govedčeta, desetak janjaca, malo manje jaradi, a kokoših i purah ni broja se ne zna, da mnogom oženji ne ostane u kući ništa nego prazni hambari.“ (Isto, 77.)

Iz ovih elemenata svadbenih običaja u Lici, kako ih je Starčević opisao 1845., čitatelj se može uvjeriti u zanimljivost, sadržajnost, stilsku jezgrovitost i bogatstvo Starčevićeva teksta koji, iako relativno kratak, obiluje slikovitim opisom narodnih običaja, značaja, mentaliteta i temperamenta ličkog seljaka.

Posebno je dojmjljiva uporaba narodnih izreka u tekstu koje ćemo izdvojiti iz konteksta.

Govoreći o **jeseni kao najboljem dobu za održavanje pira**, Starčević potkrepljuje izrekom:

- kad su - kažu - jabuke dozrele i djevojke dospjele
- zimsko štene i proljetnja mlada mehkopotni su

Birajući mladu treba promotriti **značaj njene majke**:

- gledaj mati, a uzmi kćerku
- majka udaje kćerku
- ako je mati poslana, vrjedn i na dobrom glasu, lahko joj se kćerka udaje
- ako li je (mati) opaka, lēna, a navlastito pravdašica i smutljivica kućnoga mira, nabije joj kći dobro ognjište

Ličani su se ženili s već dobro poznatom mladenkom iz svog sela, željeli su za bračnog druga osobu koja **poznaje njihove običaje**:

- Ta ženi se što bližje, ukumi se što dalje moreš

Zaključujući tekst, Starčević poziva rođake Ličanine da ga **ukore** ako je negdje pogriješio jer

- volim da me moj i tuče nego tuđin opominje.

Starčevićev opis ličkih svatovskih običaja u punom smislu prezentira Liku kao patrijarhalnu, konzervativnu sredinu u kojoj dominira muškarac. No, Starčević

tu paradigmu vješto ublažava vrlo suptilnim, lirskim opisom djevojaka pa tako, opisujući djevojačku večer, kaže: „Tko bi večerašnje pjesme, baš za ovu svarhu skronjeno čuo, kako iz koraljnih ustah tankovitih carnookah, angeoski nevino glase, ma bio isti Njamac, pa ne bi od radosti zaplakao, taj zaista ne bi u sebi sarca imao; jer sve da ne bi razumio medene slavenske reči, a on bi barem vidio pozdrav iz sardaca - proiztičući, mogao bi ju iz suncu sličnih očih ovih angjelah čitati, kojim se opraštaju sa svojom drugaricom.“ Opisujući Ličanke on kaže: „...jer svaki istine ljubitelj, ako samo pozna Ličkinje, mora kazati: da su rane ko zora i slavuj, ta š njime se u pjesmah natečaju a njezinu kasnost izsmehavaju čvarste ko kremen i okretne kano živo srebro.“ (Isto, 72.)

Koliko je Starčević duhovit prozaist, reduciranog, zgusnutog stila, metaforičnog izraza, govori opis večere nakon prošnje: „Zatim svi sednu oko stola, razvrata torbe, i bisage, razvežu mešine s vinom, koje su doneli, te jedući, pijući i pjevajući nuz gusle, tambure i dipele i marve (drobtine) poberu. Kad se mešine skarče, torbe sruše, psi i mačke ispod stola pobegnju, kad dojde u bukare mrak, a čaše se počnu bilit --- načinovši rok parstena i izljubivši se, ni broja se ne zna, koliko putah, (zaručeni o tom niti ne misle) raziđu se.“ Polazeći iz mladoženjine kuće po mladu, jašući na konjima „mnogi se proti volji i u kakvoj jaruzi ili jami najde. Ne mislite, da je tomu uzrok, kao da ne bi Ličani znali jašiti; ta prie će koj drugi na sedlu vezan, nego Ličanin s gola kljuseta bez uzde i ulara (oglovnika) svaliti se. To je čisto drugo, zašto se u ovo vrēme pliva i roni po suhom, jer se po nešto s vinom porazgovore, komu ni su ni najmanje priučeni.“ (Isto, 71.)

Starčevićeva politička misao svoje je izvorište pronašla u njegovu književnom radu koji dijelom reprezentira i tekst *Nesto o pirnih običajih u Lici* koji iskazuje njegove stilske osobitosti, skrb za folklornu baštinu i običaje, interes za narodni život i značaj Ličana i ličkog sela kao uporišta u borbi protiv centralističkih austrijskih i mađarskih pretenzija. U tom duhu on pronalazi snagu i inspiraciju za političku ideju o veličini i značaju hrvatskog naroda koji zavrjeđuje vlastitu državu.

Pokretač političkih novina

List *Pozor*, u kojem je Starčević bio istaknuti suradnik, bile su naše prve političke novine, a *Zvekan*, kojemu je bio osnivač i glavni urednik, bio je stranačko političko glasilo.

Starčevićovo vrijeme bilo je i praskozorje hrvatskoga novinarstva. Uloga Ante Starčevića u tome značajna je tek rijetkima.

Prvi je broj *Novina horvacko-slavonsko-dalmatinskih* i *Danice horvacko-slavonsko-dalmatinske, prvih naših novina koje su izlazile u cijelosti na hrvatskome jeziku*, Ljudevit Gaj pokrenuo u siječnju 1835. U početku je *Danica* bila tek zabavni tjedni prilog, koji, međutim, od 1842. postaje glavno političko sredstvo širenja preporodne ideje. Podvrgnute strogom nadzoru tuđinske vlasti, *Novine* su smjele prenositi samo one političke vijesti koje su, već cenzurirane, objavljene u austrijskom tisku, dok su jedini izvorni tekstovi bili dopisi iz pokrajine. Još prije nego je prvo izdanje *Danice* ugledalo svjetlost dana, jedan im je Ličanin uputio dopis iz Karlobaga u kojem iznosi vijesti o pomorskim nesrećama. Bio je to Šime Starčević, zaslužan, ali manje znan stric, slavnoga nećaka.

Revan suradnik bio je i nećak mu Ante, koji već potkraj 1851. u Gajevu listu pokreće raspravu «Naše književstvo». Suradnja u *Novinama* naglo je prekinuta već slijedeće godine, kad je, za Gajeve odsutnosti, Starčević započeo polemiku sa *Srpskim dnevnikom* u Beogradu koji je osporavao da Hrvati uopće i imaju književni jezik.

Sljedeće hrvatske novine, u kojima se spominje ime Starčevićovo, izašle su koncem 1859., kad je Edvard Vrbančić najprije pokrenuo *Saborske novine*, odnosno početkom osamsto šezdesete, kad pokreće dnevnik *Pozor*. Bile su to prve novine u kojima izlaze politički tekstovi i

tekstovi govora različitih političkih ličnosti. Među političkim suradnicima prvih godišta *Pozora* posebno se isticao dr. Ante Starčević. Premda malobrojni (naime, u *Pozoru* ih je objavio samo šest), njegovi su politički članci nalikovali političkim udžbenicima u kojima se nije očitovao praktičan političar, već Starčević, mislilac, filozof. On u hrvatski politički život i publicistiku po prvi put unosi filozofski svjetonazor, izgrađen na klasičnoj stoičkoj filozofiji..

Okružen brojnim ljudima, vještima peru, Starčević se ipak u nečemu isticao. Nadmašivao je svoje kolege i suradnike u neizmjerne mržnji prema Austriji koju je izražavao u alegoričnim filipikama protiv carske vladavine. Uskoro Starčević prestaje slati svoje alegorične satire, dok *Pozor* polako iz političkih prerasta u prve hrvatske stranačke novine.

Objavlivanjem tzv. *rujanskog manifesta*, jasno je naznačeno kako od tog trenutka Hrvatska potpada pod Ugarsku, a jedino dobro proizašlo iz te carske proklamacije bilo je oslobađanje političkih osuđenika Starčevića, Kvaternika i Perkovića.

Kako se razvijalo hrvatsko političko i stranačko novinarstvo, tako je stasao i bujao Starčevićev nadasve svestran i kreativan duh. Njegov lik doslovno je obilježio stranice ilustriranog dvotjednika *Zvekan*, kojemu je dr. Starčević bio pokretač, glavni urednik i glavni suradnik.

Zvekan je bio glavno ideološko glasilo nove Stranke prava, s malo humora i mnoštvom filozofsko povijesnih i političkih rasprava. Uz satirične glose, koje su bezobzirno pogađale ljude i političke

stranke, *Zvekan* je bio poseban i po naslovnicu koju je svojom rukom oslikao Marko Manastereotti.

Na glavi lista bio je nacrtan bradat čovjek u hrvatskoj nošnji, koji, držeći u ruci fenjer, ispitljivo i oštro zuri u tamu. Bio je to idealizirani portret dra. Starčevića koji, prurušen u *Zvekana*, igra ulogu Diogenea i po Hrvatskoj traži čovjeka. U *Zvekanu* je Starčević uzimao na zub isključivo Narodnu stranku i njezine vođe jer nikako nije mogao razumjeti njihove brojne političke zaokrete. Tako su se na udaru našli Strossmayer, Ivan Mažuranić i njihovi najbliži suradnici u kojima je Starčević vidio nositelje svih nedaća i zala koja su zadesila narodnu politiku. Starčević u *Zvekanu* piše u prozi, ali i u stihu, premda nespretnu i grubu. U gotovo svakom novom broju lista izlaze simbolični crteži ili karikature Strossmayera, Račkog, Vončine, Mrazovića i mnogih drugih. Ubrzo list mijenja vlasnika, a koncem 1867. se gasi.

Ante Starčević i njegovi suradnici obilježili su hrvatski novinsko-politički život druge polovine devetnaestog stoljeća. Unatoč tome što je zbog nedostatka sredstava i unutarne nesloge *Zvekan* ugašen, već u studenom 1868. izlazi prvi svezak *Hervata*. Bila je to prva potpuno politička revija u Hrvatskoj koja je izlazila dva puta mjesečno. Ukupno je izašlo šest svezaka, svaki na 48 stranica, a na uvodnom mjestu bio je Starčevićev «program». *Hervat* je bio glasilo jedne političke skupine, a ne stranke, i uglavnom su ga ispisivali Starčević i Kvaternik. Štošta se predbacivalo Starčeviću u njegovoj potrazi za istinom, pravdom i svetim pravima našega naroda. Možda je kriv njegov krški, lički mentalitet prožet pono-

Glave prvih brojeva listova *Hervat* i *Hrvatska*.

som, prkosom i nepopustljivošću. Bilo kako bilo, mnogima nije odgovarao njegov, kako ga nazvaše, preradikalni i sirov stil izražavanja. Nezadovoljan svojom političkom promidžbom i ogorčen na Starčevićovu nepokornost, dr. Mataka je odlučio povući svoja sredstva iz lista, a kad su se podijelili na jednoj strani on, a na drugoj Kvaternik i Starčević, Mataka nije zadovoljilo gašenje lista, već im je zabranio i uporabu imena *Hervat*. Stoga njih dvojica odlučio pokrenuti *Hervatova* nasljednika. U *Hrvatskoj* je Starčević najprije izdao polemično-pamfletis-

tičke memoare «Nekolike uspomene», a potom i svojevrstnu političku oporuku «Napatuk za pristaše stranke prava» koja je prije filozofska pouka kako treba živjeti, nego nekakav politički program ili njegovo tumačenje.

Slijedećih šest godina bile su godine Starčevićeva novinarskog zatišja. Kada je sredinom 1878. na Sušaku pokrenuta *Sloboda*, list za politiku i narodne interese, Starčevića je trebalo nagovarati na povratak u politički život. *Sloboda*, koja je pokrenuta mimo volje njezina osniva-

ča Starčevića, izlazila je tri puta tjedno, a povremeno je donosila i talijanski pisane članke. Sve se to događalo uoči saborskih izbora na kojima je dr. Starčević, na inzistiranje «opozicionalnog kluba» ponovno stupio u politiku te je izabran za zastupnika. *Sloboda* je u prvom broju objavila programski članak «Što hoćemo» i nabacila svoj program. Stvarni program stranke bio je Starčevićev «naputak» iz 1871.

Starčević u *Slobodi* «drži» vanjskopolitičku kroniku, ali list donosi u cijelosti njegove saborske govore i interpelacije, pristaše ih čitaju kao tumač stranačke linije. Interpelirao je mnogo o svim mogućim pitanjima. Prvi je u Saboru govorio o radnicima. U stupcima *Slobode*, odnosno njezine nasljednice *Hrvatske*, bile su u nastavcima objavljene i Starčevićeve posljednje dvije rasprave: «Ustavi Francezke» i «Jubilej».

List neprestano psuje Srbe, Slavosrbe i Jugoslavene. Starčević, kao član Sabora, i *Sloboda* naglašavaju protuaustrijska stajališta upravo pred okupaciju Bosne i Hercegovine. Novonastala politička situacija neizbježno je dovela do promjene i na domaćoj političkoj sceni. Grof Khuen-Hedervary preuzeo je ulogu bana koji je nastupio kao dualistički prokonzul. Narodna stranka počela je gubiti značenje, dok su pravaši prodrli duboko u kopnenu Hrvatsku iz svoje dotadašnje primorske domene, osvojivši Liku, dio Posavine i Hrvatsko zagorje. *Sloboda* je 1884. sa Sušaka preseljena u Zagreb, a Stranka prava već je tad raspolagala s dobro organiziranim publicističkim mehanizmom. Početkom 1882. na Sušaku je pokrenut još jedan pravaški list, *Hrvatska vila*, zabavno-književni list.

S prvim koracima u novo stoljeće, točnije u srpnju 1901. izašao je *Satir*, novi humoristički list, koji unatoč tome što nije istinski pravaški, okuplja brojne učene ljude onog doba. U *Satiru* je prvi put jedan likovni umjetnik, M. C. Crnčić, istupio javno kao karikaturist. No, kako khuenovsko društvo nije podnosilo humor, list nakon godinu dana prestaje izlaziti.

Jasmina Milinović

Ante Starčević prema Katoličkoj crkvi i vjeri

Vjernik, protivnik klera

Starčević je bio vjernik, što pokazuju i krilatice koje je rabio, među kojima je najpoznatija **Bog i Hrvati**. Međutim, bio je žestoki antiklerikalac zbog suradnje visokog svećenstva s austrijskom vlašću.

U suvremenoj politologiji Ante Starčević se često prikazuje kao preteča liberalizma u Hrvatskoj, ali to nije liberalizam koji je danas sveprisutan u zemljama suvremene demokracije i koji prije svega podrazumijeva političko-moralnu dekadenciju.

Osim političkih aktivnosti Starčević se bavio s još nizom drugih intelektualnih djelatnosti koje svjedoče o širini njegove ličnosti, npr. poviješću, filologijom, književnom kritikom, filozofijom, pisanjem pjesama, drama i političkom satirrom (*Pisma Magjarolacah*) te je imao istančan osjet i afinitet za duhovno i transcendentno u čovjeku. Bio je čovjek duboke vjere, reda, rada i molitve i to nikada nije tajio. Vjeru je stekao u svoje najranije doba, u roditeljskom domu u rodnom Žitniku. Njegov široki pogled na vjeru dijelom odraz je činjenice što mu je majka bila pravoslavne vjeroispovijesti (prvom udajom prešla na katoličku) a otac katolik te se već u djetinjstvu naučio toleranciji i onome što bismo danas nazvali ekumenizmom. No, u političkom djelovanju često je istupao protiv uloge crkve u javnom životu jer je smatrao da je previše privržena režimu i povlasticama koje od njega dobiva, a premalo običnom puku i duhovnoj skrbi koja joj je povjerenjena.

U jesen 1845. Starčević je završio gimnaziju u Zagrebu te odlazi u sjemenište u Senj, a otamo u Peštu na studij teologije. Godine 1848. doktorira filozofiju u Pešti. Razmišljao je o svećeničkom pozivu, no ipak je želja za borbom za slobodnu i suverenu Hrvatsku u njemu prevagnula.

Zbog svojih protuaustrijskih i protumonarhijskih stavova, koji su u ono vrijeme austrijskog totalitarizma uistinu bili napredni, «liberalni», Starčević često je napadan od pojedinaca iz crkvene strukture kao «buntovnik, neznabožac, anitkerst,

koji ruši sve naredbe Boga, ljudi i crkve». Povijesni izvori navode da u drugoj polovici 19. stoljeća nitko nije tako oštro i argumentirano ustrajavao protiv negativne uloge klera u nacionalnom i političkom životu Hrvatske kao što je to činio Ante Starčević. Tri su glavna uzroka Starčevićevu anitklerikalizmu: što je crkva kulturno unazađivala narod; što je služila tuđinskim ugnjetateljima Hrvatske i što se različitost vjerske pripadnosti zloupotrebljavala za širenje nacionalnog razdora. Prema Starčeviću sjeme razdora «baciše Isusovci i Austrija (Djela III, str. 214). A u puku zapadne crkve, gde potiče štogod dobra i poštena, to prečesto dolazi samo otuda, što on ne sluša i ne sledi popa (Djela III, str. 216).» Ove oštre riječi trebamo shvatiti u kontekstu tadašnjih složenih političkih i društvenih prilika, kada je hrvatski narod bio izmučen austrijskim ugnjetavanjem, podijeljen unutrašnjim političkim razmiricama između raznih stranaka, od narodnjačke do onih koje su služile stranim interesima. Hrvatska je bila podijeljena, na periferiji velike Habsburške monarhije. Bilo je to doba buđenja građanske klase, koja je bila preteča buđenju nacionalne svijesti. Dobar dio crkvenih struktura bio je silom prilika čvrsto vezan za austrijski režim, jer je o njemu ovisio materijalni i društveni status crkve unutar monarhije. No, mnogi znameniti biskupi (npr. Juraj Dobrila u Istri), župnici i pastoralni djelatnici Katoličke crkve širom tadašnjih podijeljenih hrvatskih krajeva (Banska Hrvatska i Slavonija, Dalmacija, Istra) živo djeluju u narodu budeći nacionalni identitet i šireći svijest o potrebi teritorijalnog i duhovnog jedinstva hrvatskog naroda. Jedan od mnogih takvih svjetlih primjera bio je i don Mihovil Pavlinović, svećenik i političar, dalmatinski hrvatski preporoditelj i borac za sjedinjenje Dalmacije s Hrvatskom.

Ante je Starčević u Habsburškoj monarhiji vidio najvećeg neprijatelja hrvatskog naroda. Kleru je pak pripisivao krivicu za zaostalost masa i službu tuđincima. Vjerovao je u sposobnost hrvatskog naroda da sam sobom upravlja i da suverenitet proizlazi iz naroda, a ne iz vladarske veličine, postavljene tobože milošću i voljom Božjom. **Bog i Hrvati** bio je sukus Starčevićeve političke ideje. Pod utjecajem ideja francuske revolucije borio se protiv ostataka feudalizma i zalagao se za demokratizaciju političkog života. U politici se oslanjao na građanske slojeve, imućnije seljaštvo i inteligenciju. Upravo utjecajem francuske građanske revolucije može se dobrim dijelom objasniti Starčevićeva anitklerikalnost.

Od prvih svojih zapisa iz 1861. godine pa do zadnjeg svog govora Ante Starčević je punih 30 godina neumorno dokazivao kako je glavna i najpreča stvar osloboditi se austrijskog sužanštva i da za hrvatski narod nema života ni sretnije budućnosti dok bude pod Austriom-Madjarijom. Dosljedno je zauzimao krajnje neprijateljski stav prema «*umišljotini koja se zove Austrija; u kojoj su se vlade i vladari... urotili protiv narodima*». Najvećim neprijateljem hrvatskog naroda smatrao je Habsburšku dinastiju. Crkvi je stoga najviše zamjerao što se dovoljno ne zauzima za očuvanje nacionalne svijesti, a ima veliki ugled i prisutan stoljetni utjecaj na hrvatski narod.

Kao ilustraciju Starčevićeva borbenog duha, iskovanog na kršćanskim temeljima, na kojima je stvorio Stranku prava i na kojima počiva njegovo cjelokupno političko djelovanje na dobrobit Hrvatske, može poslužiti i krilatica **Boj se Boga, čini pravo, nikoga se ne plaši** kojom je često koristio.

Jure Murgić

Ante Starčević i Srbi

Protusrpstvom na protuhrvatstvo

Polemika sa Srbima o jeziku i književnosti dovela je Starčevića do negacije slavenstva i ograđivanja od «opasnih susjeda».

Odnosu Ante Starčevića prema Srbima i srpskom pitanju u Hrvatskoj pisao je njegov sljedbenik dr. Mile Starčević u eseju «Kako je došlo do Starčevićeve negacije Srba». Vrijeme u kojem Starčević živi i djeluje protkano je zategnutim hrvatsko-srpskim odnosima, prvo radi kulturnih ciljeva ilirskog pokreta, a nakon toga dolazi Bachov apsolutizam koji stvara diobu teritorija. Od toga vremena ova dva naroda žive u stalnom neprijateljstvu. Srbi ne vode računa o činjenici da su se njihovi zahtjevi protezali i na neprijeporne hrvatske krajeve, koji su banskoj Hrvatskoj pripadali stvarno i po svome stanovništvu, a ne samo na temelju povijesnih prava: To su krajevi u kojima žive Slavonci, Šokci, Kranjci, koji su Hrvati, ali im Srbi to nisu htjeli priznati, piše Mile Starčević. U takvom raspoloženju trebao je samo nezatan povod, pa da se iz njega razvije dalekosežan konflikt, koji će veliki dio Hrvata dovesti do spoznaje, da je ilirizam bio samo jalov hrvatski pokušaj i da se treba vratiti na realnu politiku koju im daje hrvatsko državno pravo.

Austrijski povjesničar Friedjung piše: «tom su si prilikom jugoslavenska braća nadijelila najgore stvari, a jedan srpski list je napisao: Možemo ustvrditi, od kad je izišao patent 18. studenog 1849. (uređeno Vojvodstvo Srpsko) Srbi s takvom mržnjom zamrzili Hrvate, kakvom nisu nikada mrzili Mađare.» Do tada dr. A. Starčević ne istupa otvoreno sa svojim političkim nazorima, ali vodi pravopisnu polemiku s vukovcima u Hrvatskoj, a ilirstva je u njemu je nestalo.

Rođen u Lici, gdje su Hrvati i Srbi izmiješani, Starčević se osjeća pozvanim dati mjerodavnu riječ o hrvatsko-srpskim odnosima. U njegove vrijeme široki srpski slojevi u Vojnoj krajini potomci su onih balkanskih pravoslavnih Slavena i Vlaha, koji su kao turske prednje čete došli u hrvatske krajeve i naselili se dokle je turska sila prodrila. Pritisak vojne uprave, koja je duboko zadirala i u privatni život graničara, približila je Hrvate i pridošle

pravoslavce, sjedinjujući ih u zajedničkoj borbi protiv Nijemaca. I jedni i drugi upiru oči u civilnu Hrvatsku očekujući rješenje svojih pitanja. Na temelju toga Starčević je mogao doći do uvjerenja da Srbi, kao pripadnici posebnog naroda, uopće u Hrvatskoj ne postoje, te je, nasuprot Vukovoj negaciji Hrvata, postavio svoju negaciju Srba.

Sam Starčević 1852. u Narodnim novinama kaže: »Nema ni pedeset godina, što je taj pretjeran srbež nekoje ljude snašao. Oci i djedi onih, koji se danas za srpstvo nadimlju, nadimale se za ilirstvo.»

Na povijesne izvode srpskih novina Starčević odgovara s onim, što je o Hrvatima i Srbima napisao Konstantin Porfirogent u glavi XXX. i XXXII. svoga djela

«De administrando imperio», prema kojima su Hrvati s oružjem u ruci osvojili, a kasnije i obranili, svoj teritorij protiv Avara, Franaka i Venecije i citira: «Srbi se rimskim jezikom zovu Servi (sužnji, sluge), otuda Serbula (sužanjska obuća), a Serbuljane zovemo one koji su priprišto obučeni. Srbi se tako zovu što su rimskim carevima služili.» Dalje na adresu srpskih novina kaže: «Vi velite da je knjištvo dubrovačko srpsko knjištvo, tj. da su Duborčani plemena servianskog, ali gospodo, Zlatarić veli da Sofoklovu

Elektru i Ljubomira Tasova prevodi na hrvatski jezik. O poganac ga ne prekinuo, što to kaže! Čavčić Vetranić kaže da He-kubu prevodi na hrvatski jezik. O guntur ga ne udavio, što to veli!»

U vrijeme Bachova apsolutizma hrvatski narod je stajao na prekretnici dviju epoha: ilirske i hrvatske. Ilirstvo je umiralo, a hrvatsvo se rađalo. Time je u narodnom životu sve bilo pripremljeno za burni politički život poslije šezdesetih godina 19. stoljeća.

Samog Starčevića je polemika sa Srbima dovela do potpune odvojenosti i odbojnosti prema slavenstvu općenito, makar se i iz prijašnjih članaka razabire da je i prije bio prema njima hladan. Ograđuje se protiv svih opasnih susjeda, gdje se uočava sličnost između njega i Srba. Starčevića vodi primarni nacionalizam u trenucima kada treba odrediti stajalište prema događajima i ljudima oko sebe, iz čega izvire neograničeno povjerenje širokih hrvatskih slojeva u vremena koja nisu bila laka.

Dva stoljeća kasnije uvjerismo se u istinitost njegovih zalaganja.

Pripremila Jasna Čutić

Hrvatska Hrvatima

U vrijeme ilirstva, potom u vrijeme pojave jugoslavenstva u Hrvatskoj i pojave svesrpstva Vuka S. Karadžića dr. Ante Starčević postavlja ideju hrvatstva pod geslom: **Bog i Hrvati**. To je bila reakcija na Vukovu devizi **Srbi svi i svuda** jer hrvatski narod mora imati svoju domovinu, pa traži **Hrvatska Hrvatima**...

Ante Starčević je, kao dubok i pronicljiv poznavatelj ljudske naravi, državnih i gospodarskih načela, došao do uvjerenja da hrvatski narod ima u svojoj jezgri izvanredne sposobnosti za život, ali i da pokazuje mnogo znakova koji slute na propast. Starčević je smatrao da je tada hrvatski narod bio duhovno zanemaren, dijelom zaveden, pa je zato najviše držao do tjelesnoga dobra. A Starčević kao realan političar smatra da se takav narod može povesti k napretku i sačuvati od propasti ako ga nauči da nema trajnog tjelesnog dobra bez duhovnog, bez slobode i prosvjete.

Iz knjige Dr. Stjepan Sršan: **Život i djelo Ante Starčevića**, Državni arhiv u Osijeku, 2006., str. 33

«Hrvat» i «Starčevićanac»

Krajem 19. i početkom 20. stoljeća u Gospiću su, kao izraz vrlo razvijenog političkog života, izlazila čak četiri lista: *Ličanin*, *Hrvat*, *Srbin* i *Starčevićanac*.

Prvo ličko glasilo *Ličanin*, časopis za pučku prosvjetu, gospodarstvo i zabavu, počelo je izlaziti u Gospiću 1886. i izlazilo do 1897. Prvi list istodobno na hrvatskom i talijanskom jeziku bio je *Kraljski Dalmatin*, (Zadar 1806-1809.), pokrenut pod francuskom okupacijom, a prve novine na hrvatskom jeziku bile su Gajeve *Novine horvacko-slavonsko-dalmatinske* (1835). Razlozi zbog kojih se u Lici kasnilo s pokretanjem novina su gotovo 200 godina vojne uprave, prometna izoliranost Like, povijesno nasljeđe i pomanjkanje financijera, jer u Lici nije bilo veleposjednika, aristokracije a ni visokog klera, koji bi bili podupiratelji nacionalnih i političkih glasila. Tek, kada je Vojna krajina razvojačena 1881. i kada se stvorio bogatiji građanski sloj, stekli su se financijski i politički uvjeti za izdavanje glasila.

God. 1886. osnovana je Ličko-krbavska županija sa sjedištem u Gospiću u kojem su bili razvijeni obrt, trgovina i školstvo. Dakle, postojao je relativno obrazovan, ali politički i nacionalno nehomogen građanski sloj, koji je želio sudjelovati u vlasti i zato su im bile potrebne novine. Zahvaljujući antihrvatskoj politici bana Dragutina Khuena pl. Hedervarya (1883. do 1903.) po načelu: Podijeli pa vladaj!, u

Hrvatskoj i u Lici jačali su antagonizmi između Hrvata i Srba, koje je omogućavao Bude Budisavljević pl. Prijedorski, veliki župan Ličko-krbavske županije i produžena banova ruka. Dužnost župana obnašao je 13 godina (1889-1902.) i za njegova doba lička "politička scena" postala je žestoko podijeljena. Posljedica je bila ta da su u malom Gospiću izlazila čak tri glasila s često nepomirljivim političkim stavovima vladajućeg režima (*Ličanin*), pravaša (*Hrvat*) i velikosrba (*Srbin*). Početkom 20. st. doći će do rascjepa među gospićkim pravašima, pa će se pojaviti još jedno pravaško glasilo - *Starčevićanac*. Urednici i novinski suradnici bili su samouci u novinstvu, ali im se mora priznati entuzijazam, svestrana angažiranost i pismenost.

Jedan od najupornijih i najobrazovanijih novinskih entuzijasta i nakladnika na prijelazu 19. i 20. st. te prve četvrtine 20. st., bio je Marko Došen (Mušaluk, 7. srpnja 1859. Zagreb, 7. srpnja 1944.), gospićki trgovac i osoba povjerenja dr. Ante Starčevića. Politikom i novinarsko-književnim radom počeo se rano baviti. Nakon boravka u Rusiji, u Gospiću počinje 1894. izdavati časopis *Hrvat*, zatim *Starčevićanac* pa *Lički Hrvat*, a kasnije u Zagrebu *Republikansku slobodu*. Najistak-

nutiji gospićki pravaši, osim Marka Došena, tih godina bili su: Vale Vouk, ljekarnik; Nikola Pavelić, trgovac (sin najuglednijeg gospićkog trgovca i veleposjednika Lovre Pavelića te brat dr. Ante Pavelića, zubara, koji će 1918. "stvarati Jugoslaviju"); trgovci: Josip Nikšić, Božo Ratković, Martin Rukavina, Martin Kolačević, Ivan Bušljeta, Jerko Pavelić, Dragutin Smojver, odvjetnici: Ivan Gojtan i Josip Brajković. Neki od njih će 1907. godine osnovati svoju frakciju unutar gospićkog ogranka Stranke i pokrenuti list *Starčevićanac*.

HRVAT, list za pouku, gospodarstvo i politiku, počeo je izlaziti u Gospiću u subotu, 5. siječnja 1895. Utemeljitelj - Marko Došen. Suradnici i dopisnici bili su odasvud: Otočac, Zavalje, Čanak, Bunić, Korenica, Pazarišta, Kosinj, Klanac, Perušić, Priboj, Smiljan, Cesarica i dr. Javljali su se i čitatelji iz Hrvatskog primorja, drugih dijelova Hrvatske, krajeva u kojima žive Hrvati - čak i iz Amerike.

Naslov uvodnika iz prvog broja: *Hrvati, ne spavajte!* politička je platforma pravaša za djelovanje protiv Mađara, ali i objašnjenje zbog čega su Hrvati u tadašnjoj Austro-ugarskoj monarhiji u podrđenom položaju. "Zašto oni siju, a drugi

Starčevićanac

Novine Starčevićeva kluba u Gospiću.

<p>„STARČEVIĆANAC“ izlazi svakoga četvrtka. Cijena je lista: Na cijelu godinu 10 K; za inozemstvo 12 K. Na pol i na četiri godine razmjerno. Seljaci i diači plaćaju polovinu. Pojedini broj 20 filira.</p>	<p>Odgovorni urednik Dr. Josip Brajković. Prejplate i rukopise prima uprava lista u gradi L. Ulke šteditonice u Gospiću, L. kat, lijevo. Razgovor za strankovna u ponedjeljak i sloboda od 11—12 sati prije podne.</p>	<p>ZA OGLASE: bez razlike vratake, ali po političnom retku 10 filira. Oglas, kad se uređuje višeputa, dobivaju znatljivi popust. Neplaćeni se pišma ne primaju. Rukopisi se vraćaju, ako se to neovisno odloži i ako se prilože marke za povrat. Prejplate i oglasi plaćaju se i utužuju u Gospiću.</p>
Br. I.	U Gospiću, u četvrtak 17. siječnja 1907.	God. I.

žanju? Zašto su dobri tuđi sluge, a loši svoji gospodari? Zato što Hrvati misle i idu za tuđom glavom, ...zato jer mi nismo voljni prihvatiti svi za jedan štap i držati ga spremna proti tuđinu, koji nam naše dobro otmilje...”

Iako je zakonom bilo propisano da se u Hrvatskoj na javnim mjestima mogu isticati samo hrvatske zastave, ličke Hrvate - osobito pravaše - iritiralo je stalno provociranje velikosrba sa zastavama kraljevine Srbije, koje su na crkve često vješali parosi prilikom blagdana pravoslavne crkve. Čitamo da su zastave “tuđe državice” često ukrašavale i svatovske povorke, kuće, pa i javne zgrade. Imena osoba koje su to činile objavljivana su, građani su slali žalbe Kotarskoj oblasti i samom velikom županu Ličko-krbavske županije, Budi pl. Budisavljeviću, kasnije njegovom nasljedniku, Slavku pl. Cuvaju, ali bez uspjeha. Još je gore bilo kada je 1907. za velikog župana došao Nikola Radivojević koji je već u nastupnom govoru za sebe kazao da je “...Srbin od Kosova do uvijek”. Reakcija pravaša bila je žestoka, tražili su županov odstup. Uzalud!

Na prijelazu 19/20. stoljeća u Gospiću cvatu obrti i trgovina, dio građana ima visoke standarde življenja, gostuju kazališne družine, priteče sve više luksuzne robe. Josip Nikšić gradi novi parni mlin, gospićki trgovci i poduzetnici Lovro Pavelić i njegov sin Nikola, osnivači Prve ličke štedionice, Antić Vukelić je “vlastnik prvog ličkog kupališta”, otvorenog 1903. na Novčici. Dosta prostora u listu zauzimale su komunalne teme raznih mjesta, posebno Gospića, tim više što je predsjednik Društva za uljepšavanje Gospića bio poduzetni barun Vrkljan.

Prema pisanju *Hrvata*, i nakon odlaska bana Khuena Hedervarya, novi ban Teodor Pejačević nije promijenio mađaronsku politiku popuštanja Srbima kao ni Budisavljevićevi nasljednici, veliki župani Cuvaj i Radivojević. Zbog toga su međunacionalni odnosi u Lici ponekad bili na rubu incidenta, čak i krvoprolića...

U proljeće 1907. došlo je do definitivnog raskola među gospićkim pravašima zbog “srpskog pitanja”. Za razliku od dr. Mile Starčevića (Antinog sinovca), dr. Ante Pavelića, Marka Došena, braće Nikole i Stipe Pavelića i drugih “milinovaca”, većina pravaša je smatrala da popustljivost ne vodi ničemu i zato su ostali uz dr. Josipa Franka, Starčevićevog nasljednika na čelu stranke. Klub Starčevićeve Hrvatske stranke prava u Gospiću htio je, doduše, sačuvati stranačko jedinstvo pa je *Hrvat* 21. svibnja 1907. objavio apel za pomirenje, pod naslovom: Našim prijateljima i istomišljenikom! Apel nije uspio i razlaz je bio neumitan.

Posljednji broj *Hrvata* izišao je 30. prosinca 1911. s naslovnom vijesću: Umro je dr. Josip Frank

Starčevićanac, novine Starčevićeva kluba u Gospiću, pojavile su se u četvrtak 17. siječnja 1907. Njegovi osnivači bili su pravaški disidenti Marko Došen i odvjetnik Ivan Gojtan, a među podupirateljima najistaknutiji: Josip Nikšić, predsjednik Starčevićevog kluba, Nikola Pavelić i drugi ugledni starčevićanci-Gospićani. Svi su tvrdili da slijede riječi i djela Ante Starčevića i Eugena Kvaternika, ali da osuđuju politiku Josipa Franka, zbog koje se članstvo počelo osipati i zato su tražili njegov odstup. Tvrdili su da ih

sramote popuštanja austro-mađarskim prohtjevima i presizanjima.

Starčevićanac je imao umjerenije pravaške svjetonazore od *Hrvata*, bio je bolje uređivan, jer je urednik već stekao uredničko iskustva u *Hrvatu*. Osnovane s ciljem da se nametnu čitateljima popularnog *Hrvata* i pravaškim glasačima, ove novine nisu mogle imati dugi vijek, jer osim suprotstavljanja „frankovštini“ („frankovluku“), donosile su malo novog.

Ipak, iznenađuje oštrina kojom se *Starčevićanac* obrušio na, previše popustljivog Frana Supila, inače Frankovog oponenta, pa „...Srbi danas (hoće) Bosnu i Hercegovinu, sutra Dalmaciju, preksutra i Hrvatsku.“

Jedna od zanimljivosti *Starčevićanca* bile su rodoljubne pjesme neobičnog pravaškog pjesnika objavljivane na naslovnici. Autor je ispod naslova pjesme obavezno stavljao podnaslov: Spjevao Danilo Medić, pravoslavni Hrvat. Bio je darovit pjesnik, rodoljub, a njegovo političko usmjerenje iščitava se iz pjesama znakovitog naslova: Jugoslavenstvo i Panславizam.

Neprestano se sporeći s *Hrvatom*, čije je pravaštvo autentičnije, gospićki pravaši su se trošili u prepucavanjima a i matična stranka se sve više cijepala. Posljednji broj *Starčevićanca* izišao je u subotu 9. svibnja 1908. godine.

(Prema neobjavljenom rukopisu Prilozi za povijest Gospića)

Ana Tomljenović

Starčevićanski duh je gordost i hrvatski ponos

U povodu 110. godišnjice smrti Ante Starčevića posvećujem našoj teti Ljubi, gorljivoj starčevićanki.

Piše:
Anamarija Starčević Štambuk
Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

Danas već duboko uronjeni u globalizaciju, pokušavamo iz sjećanja izvući krhotine uspomena i na njima graditi zavičajnost. Proces je upravo suprotan procesu naših predaka, koji su čvrsto stajali na rodnoj grudi, gradili temelje Domovine pokušavajući što preciznije definirati vlastiti identitet te identitete roda i naroda. I uspjeli su - danas smo baštinici njihovih nastojanja. Ovdje ću se osvrnuti na kulturološku ostavštinu obiteljskog naslijeđa dr. Ante Starčevića i drugih predaka kojih smo baštinici, ponirući kroz rodoslovlje, uspomena - krhotine sjećanja do obiteljskog muzeja.

Rodoslovlje Starčevićevih

Upornim nastojanjima moje tete Ljube šezdesetih godina prošlog stoljeća načinjeno je rodoslovlje obitelji dr. Ante Starčevića. Teta se Ljuba Starčević Topličan upustila u istraživanje roda Starčevića i pretraživala matične knjige. Prikupila je sve dostupne podatke o svojim precima te nagovorila mog oca, likovnog umjetnika Antu Starčevića, da nacрта obiteljsko stablo, što je on i učinio.

Podaci do kojih je ona došla počinju s **Filipom Starčevićem**, rođenim 1750., koji je imao tri sina: **Adama**, **David** i **Jakova**. Dr. Ante Starčević Jakovljević je sin, Mile i David, poznati hrvatski političari, unuci su Davidovi, a moja obitelj potječe od Adama. Odosno, kao i dr. An-

te, njegovi nećaci Mile i David (koji su u najvećoj mjeri skrbili za Oca Domovine) nisu imali vlastitu djecu - direktne potomke, pa im je moja obitelj najbliži rod. U rodoslovlju su samo naznačene "bočne grane" obitelji o čijim rodoslovljima ništa ne znamo te ih treba istražiti.

Moj je pradjed **Mateša Starčević**, r. 1858., gostioničar i sapunar iz Gospića, imao od jedanaestero rođenih devetero

žive djece: 4 sina i 5 kćeri. Osim mog djeda **Mate Vene Starčevića** (1886.-1973.) kojeg sam bila unučica miljenica, poznavala sam tete (zapravo - pratete) **Ljubu**, **Milku**, **Seku (Slavku)**, a tete **Anku** i **Katicu** slabo. Ostali su umrli ili ih nisam susrela. Jedina uspomena na tetu Anku, udatu Mataija, je njezina iznenađna smrt u za vrijeme ljetnih praznika 1964. u Novom Vinodolskom, kada su nas djecu pokušali izolirati od mrtvozor-

Starčevići u Gospiću oko 1900.: Pradjed Mateša i prabaka Ana sa svojih devetero djece

nika, i svega što je iznenadna smrt izazvala. S tetom smo Ljubom bili najviše i najtješnje povezani - ona je bila stup i okosnica obitelji Starčević - nije imala djece, ali veliko, veliko srce za ljude. Cijeli život okupljala je ljude oko sebe, pa tako i nas. Tata uvijek priča kako je silno volio doć' k teti Ljubi, jer je njegova majka vrlo racionalna žena svojoj djeci u doba rata i neimaštine na tanku šnitu kruha namazala jedva vidljivi sloj masti, ali kod tete Ljube uvijek bi se dobila debela šnita kruha i debeli, veliki sloj masti, posut crvenom paprikom. Kod tete Ljube uvijek se dobro i obilato jelo, veselo družilo i pjevalo, za razliku od očevog doma u kojem je sve bilo vrlo ozbiljno i dostojanstveno.

Moj se djed Mato Vene Starčević školovao u Pragu i Beču, gdje je prvo završio klasičnu filologiju (kod poznatog Milana Rešetara) i filozofiju (1911.). Kada se razočarao kao profesor u školi, tijekom je rata upisao i završio u Zagrebu Pravni fakultet (1918.) te postao sudac, neko vrijeme i odvjetnik, pa zatim predsjednik Apelacionog suda u Novom Sadu te gradonačelnik Zagreba za Banovine Hrvatske 1939.-1941.

Za djeda me vežu najdublje emocije, nezreciva bliskost i povezanost. Iako sam bila djevojčica kada je umro, bio mi je stup i moralna vertikala, pa sam uvijek pomalo revoltirana što za mog djeda nitko ne zna kao gradonačelnika Zagreba. *Dida* je bio živuća povijesna ličnost -

Mato Vene Starčević, gradonačelnik Zagreba 1939.-1941.

Prabaka Ana s unučadi, kasnije uglednim ljudima: akademik Zvonko Pavišić, oftalmolog; Boro Pavlović, književnik; prof. dr. Josica Gašparac, agronom; dr. Vera Starčević Durst, anesteziolog; Ante Starčević, kipar

nikako nisam mogla prihvatiti činjenicu da ga se ignorira. Polako, vrlo polako to prihvaćam, spoznajući kako se djed za svog gradonačelnikovanja, u osvit rata, kao pravi HSS-ovac i mirotvorac, zalagao za nimalo glamurozne teme - opisnjavanje građana, izgradnju vodovoda i kanalizacije, nabavu zaliha hrane pred nadolazećim ratom. Nije nikome tada bio po volji, onako samozatajan, skroman i nepotkupljiv kakav je bio. Jednako je bio dalek i neprijateljski Paveliću i ustašama, koje su ga 10. travnja 1941. istjerali iz njegova gradonačelničkog ureda na Gornjem gradu, kao komunistima čijim su dolaskom na vlast započela učestala zatvaranja i ispitivanja.

U obitelji nikada nije govorio o sebi, povijesti, politici - brinuo se samo za sklad i mir unutar obitelji. Donosio nam je iscijepana drva za peć, išao s nama u šetnju i izlete, ljetovanja, ali malo, gotovo ništa,

nije govorio - sva njegova snaga bila je u ponosu, istini i pravdi kojom je odisao svaki njegov pokret i gesta. Uvijek je ponavljao, pa čak i na smrtnoj postelji - mir, mir!

Djed se 1929. oženio Ankom Moričić (1903.-1974.) te su kupili kuću u Zagrebu, u Zvonimirovoj ulici, u kojoj se rodilo njihovo prvo dijete teta Vesna (1931.). Dr. Vesna Starčević Durst liječnica je - anesteziolog, a gotovo cijeli svoj radni vijek provela je u Njemačkoj, gdje živi i danas. Njena kći, arhitektica Michaela, ima troje djece te žive u Švicarskoj.

U obiteljskoj se kući 1933. rodio moj otac Ante Starčević, a zatim i mi, njegova djeca te unuci. Moj se otac, na veliko čuđenje svog oca, koji je priželjkivao da mu sin bude liječnik, ili barem arhitekt, upisao na likovnu akademiju, ali paralelno, za ljubav oca, i na arhitekturu, od koje na koncu odustaje te 1957. stječe diplomu

Ljuba Starčević Topličan istraživala je rod Starčevićevih

kiparstva na Likovnoj akademiji u Zagrebu u klasi Antuna Augustinčića. Svojim je životom opovrgao sve sumnje svog oca, jer evo već skoro pedeset godina skrbi za svoju brojnu obitelj, koja je u različitim varijantama imala uvijek oko devet najužih članova koji su direktno ovisili o očevoj materijalnoj i duhovnoj potpori. Otac Ante oženio se 1959. mojom majkom Marijom Juras (r. 1930.), magistricom farmacije iz vrlo brojne obitelji i roditelja intelektualaca (7 braće i sestara, 7 sestrični i bratića iz obitelji leksikografa Mate Ujevića). Dobili su troje djece - mene kao najstariju kći r.1960., zatim dvije godine mlađu kći Gordanu, r.1962., i naposljetku 1965. sina Antu. Od svega

su najviše brinuli za naše zdravlje i obrazovanje, pa smo svi stekli diplome i dobili zaposlenja. Dobili su i tri unuka - ja sam, kao vrlo mlada, u obiteljskoj kući rodila dva sina - Domagoja r.1980. i Matiju Štambuka r. 1981. Domagoj je već diplomirani ekonomist, a Matija potvrđeni alpinist, biciklist i fotograf. Najveće je veselje naše obitelji mali David Starčević, r. 2002., četverogodišnji sin mog brata Ante koji nas svakodnevno uveseljava svojim dogodovštinama.

Obiteljske uspomene

Obitelj Starčević siromašnog je seljačkog podrijetla iz malog ličkog sela Veli-

kog Žitnika, gdje se rodio Ante Starčević, a moj djed i teta Ljuba iz grada Gospića. Svi su u sebi nosili neizrecivu potrebu da nešto iz rodne grude uvijek bude uz njih. Tako je dr. Ante Starčević odlučio biti pokopan u malom selu Šestine nadomak Zagreba, a ne na uglednom gradskom groblju Mirogoj s ostalim hrvatskim velikanima, kako bi tu svoju vezu sa selom zadržao i u smrti. Djed je Mato pak u svojoj zagrebačkoj kući odlučio u jednoj podrumskoj prostoriji ostaviti zemljani pod u znak sjećanja na svoju ličku kuću. Teta je Ljuba, gradeći kuću u primorskom Novom Vinodolskom, napravila limeni krov (umjesto primorskih *kupa*), kakav priliči imućnijim obiteljima u ličkom kraju (po njezinom poimanju seljačke su kuće imale *šindru*).

Gospić je silnica naših osvrtanja. Kako je djed još kao mladić otišao iz obiteljske kuće na školovanje, a kasnije se trajno nastanio u Zagrebu (od 1928. do smrti 1973.), u Gospić je dolazio samo u posjet majci sve do njene smrti 1941. Moj se otac rado sjeća tih posjeta Gospiću, kada je bio malen dječak. Tim uspomenama posvetio je nekoliko svojih pjesama, od kojih se jedna zove "Kuća":

Gospički nocturno i jedna stara požutjela slika.

A na njoj draga nam baka ANA.

Na koljenima mali godišnjak, a pokraj

Josip stariji bratić.

Nizali su se Božići.

Drvena kuća i krov šindra, zemljani pod, slamarica,

Snijeg do krovova praporci i saone.

Kočijaš ŠAJO bez jednog oka, saone lete na bjelini, jaka zima.

Lijepili su se i usta i nozdrve. Pokrivali nas biljem od vune.

Božićne pucaljke, stari ključevi i sumpor. Pečenica za Badnjak.

Dolaze čestitari. Teta Ljuba i kolači, stižu dječaci.

Ti divni predratni Badnjaci, Božići i Uskrsi.

Rasle su slike i dječaci...

Otac je svakako nastojao da i mi posjećujemo djedovu kuću, a kao po nekom zakonu to je moralo biti zimi u snijegom okovanom Gospiću, kada je tata tamo, naravno, išao poslom u pripremi «Ličkog likovnog anala» kojemu je jedan od osnivača i pokretača.

Starčevići iz Gospića 1932.

Obiteljski muzeji

Svega nekoliko uspomena posjedujemo u malom obiteljskom muzeju na Oca Domovine. To je **nekoliko knjiga** od kojih je najdragocjenija i najvrjednija jedini izrađeni primjerak knjige "Djela Ante Starčevića" iz 1894. Sastoji se od uvezanih objavljenih separata djela Ante Starčevića. Knjigu su njegovi učenici, članovi Stranke prava, priredili njemu u čast. To su bili dr. Mile Starčević, dr. Josip Frank, Evgenij Kumičić, Fran Folnegović, Gjurro Jakčin i Mijo Tkalčić. Prema likovnoj je opremi ove knjige akademik Josip Bratulić napravio 8 knjiga reprint izdanja u nakladi kuće "Inačica", 1995. Tu su i **dvije stolice** iz stana/doma dr. Ante Starčevića koje je pronašao na tavanu *Starčevićevog doma* moj otac. Tata je iz osam elemenata dao sastaviti dvije stolice koje je Otac Domovine dobio godinu dana prije smrti. Zatim je tu **gipsani odljev skice biste Ante Starčevića Ivana Rendića** za nadgrobni spomenik u Šestinama., koji je ocu darovao susjed g. Starovečki, te dva osobna dara odanih Hrvatica - **pladanj** (dr. Anti Starčeviću Korčulanske Hrvatice, 17.7.1895.) i **kutija za jedaći pribor beštek** (dr. Anti Starčeviću Sisačke Hrvatice, 17.7.1895.) koje smo dobili na poklon.

Djed je Mato imao samo deset godina kada je dr. Ante Starčević, njegov prastric,

umro u sedamdeset trećoj godini života. Djed se rodio i djetinjstvo provodio u Gospiću, dok je, za razliku od njega, Ante Starčević iz rodne Like otišao još kao

dječak. Tako djedova lička obitelj nije ni mogla nešto značajno naslijediti od dr. Ante Starčevića, a moj djed ponajmanje, jer je bio treće dijete od devetero. Osim toga, imao je i mlađeg brata liječnika po imenu Ante Starčević. Stoga nemamo u naslijeđu ni jedan materijalni predmet Oca Domovine. Sve stvari koje sam popisala iz malog obiteljskog muzeja dobili su na poklon djed i otac od plemenitih ljudi kao zasluge za svoja učinjena dobra djela. Ono što nam je Ante Starčević ostavio u naslijeđe je starčevićanski duh, gordost i hrvatski ponos, koji se počesto teško nosi, ali evo još uvijek smo tu.

Potaknuta razmišljanjima o Anti Starčeviću kao osobi i njegovom naslijeđu, nametnula mi se misao kako on tijekom gotovo da i nije obitavao; sav je bio u mislima i pogledima, u djelima, riječima, porukama, idejama, stavovima i to tako čvrstim, nepokolebljivim, stamenim. Moj otac često citira Matoševu pjesmu posvećenu Starčeviću: "Tu leži div, naš stid i sram, što bjaše kriv, jer bjaše sam" u kojoj je snažno izražena starčevićanska samobitnost. Ta nas silina nepovredive sigurnosti iskaza i danas, uvijek iznova, ponovno ostavlja zadivljenima, kao i činjenica da je njegovo naslijeđe ostalo živjeti ne samo kroz nas, njegove potomke i obitelj već, i u njegovu hrvatskom narodu i Hrvatskoj.

Autorica ovog teksta Anamarija Starčević Štambuk sa sinovima Domagojem i Matijom kraj groba svojih predaka na groblju u Gospiću, 1. studenoga 2006.

Političari, umjetnici...

Premda se u široj javnosti šturo poznaju izdanci loze Oca Domovine (nikakvo čudo, jer su se u nas uz ime Starčević gotovo sve do unazad desetak godina vezali progoni i zatvori), ovdje ćemo skrenuti pozornost na neke najpoznatije u hrvatskoj javnosti.

Pravaški gorostas dr. David Starčević

Jedan od najbližih suradnika dra. Ante Starčevića bio je dr. David Starčević, rođen 1840. u Velikom Žitniku. U hrvatsku je povijest ušao kao jedan od najznačajnijih promicatelja Starčevićeve ideje, također pravaški gorostas, koji je u sebi sjedinio svu duhovnu, moralnu i političku snagu svojega slavnoga strica. Krasila ga je i tjelesna snaga, kršni lički stas, velike govorničke sposobnosti, žestina misli, srčanost i hrabrost. Dr. David Starčević dijelio je često sudbinu sa svojim stricem Antom (koji je bio bratić Davidova oca). Tako su obojica robijali 1871. kao osumnjičenici zbog navodne umije-

David Starčević

šanosti u Rakovičku bunu, no zbog nedokazane krivnje nakon tri mjeseca izlaze iz zatvora.

David je težio visokome obrazovanju, pa će, unatoč neimaštini, postići odvjetničku profesiju i doktorsku titulu, prehranjujući se za gimnazijskih dana u Zagrebu ponekad i poslovima sluge i podukama. Pravnu akademiju završio je u Zagrebu, u Grazu Pravni fakultet, a u Pešti 1869. stekao doktorat prava. Vrativši se u domovinu otvara u Jastrebarskom odvjetničku kancelariju gdje je neko vrijeme radio zajedno i sa svojim stricem dr. Antom Starčevićem.

Kada je 1879. Stranka hrvatskog državnog prava počela pokret po hrvatskim krajevima, upravo je David Starčević održao ponajviše skupština. Svojim obilascima hrvatskih krajeva u zaprežnim kolima s razvijenom hrvatskom zastavom proizveo je pravi val rodoljublja i jačanja pravaškog pokreta, izazivajući u hrvatskome puku «stasom i glasom» veliko oduševljenje i buđenje nacionalnih osjećaja. Jednakom žestinom nastupa i u Hrvatskom saboru u koji je ušao kao kandidat Hrvatske stranke prava, koja će doživjeti svoj uspon za Khuenovih izbora, kada usporedo jača i teror omraženog mađaronskog režima. Zbog svojih glasovitih protuvladinih govora David Starčević je nemalo prisilno odstranjivan sa saborskih sjednica. Ipak, jedna će od njihih postati povijesnom, a održana je 5. listopada 1885. Toga je dana banu Khuenu jedan sabornik postavio pitanje: što je s hrvatskim komornim zapisima (koje je Hedervary potajno prenio iz Zemaljskog hrvatskog arhiva u Zagrebu u Državni arhiv u Peštu), na što je uslijedio Khuenov odgovor o sumnjivom vlasništvu Hrvata nad tim spisom. Bila je to iskra koja je upalila sabornike i završila poznatim "vritnjakom" (nogom u tur) u Khuenovu stražnjicu, a u čemu je sudjelovao, uz Josipa Gržanića, i dr. David Starčević. Obojica su završila u zatvoru. Nakon pet mjeseci robijanja, pri izlasku iz zatvora, doživjeli su prave ovacije okupljenog naroda koji ih je doslovno na

rukama pronio po zagrebačkim ulicama.. Zagrebačke gospođe nosile su broševe s Davidovom slikom, a gospoda štapove s drškom u obliku čizme, aludirajući tako na poznati saborski "vritnjak".

Sve veća Davidova omiljenost u hrvatskim puku nije se nimalo svidjela banu Khuenu i njegovim pristašama. Khuenov savjetnik, Đorđe Đurković, smislio je i pakleni plan kako uništiti bujicu hrvatskoga domoljublja. Protiv dr. Davida i njegova starijeg brata dr. Ivana 13. rujna 1887. podignuta je optužnica s lažnim svjedocima prema kojoj je odvjetnik David Starčević počinio novčanu prijevaru iskoristivši nasljednike pok. Timotija Kokotovića, pravoslavca iz Gornjeg Kosinja. David je osuđen na 6 godina zatvora, gubitak odvjetništva i doktorata, a brat mu Ivan na 2 godine i gubitak doktorata. Godine 1888. Viši je sud umanjio ove zatvorske kazne, Davidu na 2 godine, a Ivanu na 6 mjeseci.

Dr. Mile Starčević i Čista stranka prava

I ovo teško iskustvo (David je iz zatvora izišao s nepunih 50 godina, potpuno si jed), nije moglo ugastiti starčevićanski žar, pa je David ponovno nastavio svoju političku aktivnost. Posljednji je put izabran za narodnog zastupnika 27. 2. 1908. u Gospiću, no iste godine, 18. studenoga, zauvijek napušta životnu pozornicu. Njegov mlađi brat dr. Mile Starčević pokopao ga je 21. studenoga na groblju u Šestinama gdje će obojica (dr. Mile je umro 1917.) naći vječni počinak u neposrednoj blizini svojega slavnoga rođaka i suradnika, Oca Domovine, a o kojemu su ponajviše za života skrbili. I dr. Mile Starčević rođen je. u Velikom Žitniku, 1862. Isticao se domoljubnim političkim djelovanjem, kao vođa stranke i parlamentarac, pa je bio i potpredsjednikom Hrvatskoga sabora, a bavio se i pisanjem. Nakon raskola u Stranci prava ostao je uz Oca Domovine, a nakon smrti dr. Ante Starčevića, kada je vodstvo stranke pre-

uzeo dr. Josip Frank, dr. Mile Starčević utemeljuje Čistu stranku prava koja je pristala uz Hrvatsko-srpsku koaliciju, udaljavši se tako od izvornih pravaških načela.

Akademski kipar Ante Starčević - naš suvremenik

Jedna grana Starčevićeva stabla razgranala se iz Velikoga Žitnika preko Gospića do Zagreba, gdje i danas živi jedan od najpoznatijih živućih izdanaka loze Oca Domovine - akademski kipar Ante Starčević. Rođen je 1933. u Zagrebu, a njegov roditeljski dom (u kome živi već 50 godina sa svojom suprugom magistrom Marijom, rođ. Juras, iz ugledne dalmatinske obitelji) istinski je rasadište starčevićanske duhovnosti. Njegov otac Mate Venio bio je pravnik i gradonačelnik Zagreba za vrijeme Banovine Hrvatske.

Svoju stvaralačku snagu i visoke likovne kriterije kipar Starčević prenio je u svoj veliki kiparski opus (radi u drvetu, bronci, gipsu, terakoti...), te u slikarstvo, medaljarstvo, grafiku, vitraje... Nastupao je na više od 200 skupnih i petnaestak samostalnih izložbi u zemlji i inozemstvu, a njegovi radovi kao javne plastike nalaze se na više od 80 lokacija. Dobitnik je više nagrada i odlikovanja, među kojima je Red Danice s likom Marka Marulića i Diploma Predsjednika Republike za osobite zasluge. U njegovu stvaralaštvu ogleda se prije svega njegovo podrijetlo. Skulpture čistih formi, brojna poprsja najpoznatijih ličnosti naše povijesti i kulture, ovjekovječile su hrvatskoga čovjeka, ličke žene, Oca Domovine, pa možemo ka-

zati da je on jedan od današnjih naših najjačih umjetnika hrvatskoga identiteta i jedan od najplodonosnijih naših umjetnika sakralnoga opusa. Jedan je jedan od utemeljitelja Ličkog likovnog anala (1966.). Njegova djela se nalaze u Muzeju Like (nekoliko radova u bronci, crteži, grafike), brončana bista dr. Ante Starčevića u Pučkome otvorenome učilištu i odljev iste biste u Osnovnoj školi dr. Ante Starčevića u Klancu-Pazarište.

I on je nosio kroz život teret i usud svojega prezimena i podrijetla. Godine 1981. bio je i osuđen na 60 dana zatvora zbog mozaika s likom kardinala Stepinca u Stražemanu. O tome kaže: »Nisu najstrašnije zatvorske osude već one na koje te društvo prešutno osuđuje, kada zapadaš u sveopću nemilost, kada ostaješ bez posla, godinama bez poziva u medije, na izložbe...

Progone i zatvore iskusio je i kiparev otac Mate Venio. Još kao profesor na Gimnaziji u Požegi izbačen je s posla zbog sukoba oko nastave hrvatskoga jezika s ravnateljem škole Srbinom Gaćešom, potom gubi posao kao sudac u Zagrebu (jer nije htio osuditi jednog Hrvata zbog vrijeđanja Jugoslavije i kralja Aleksandra), a godinu 1945. dočekaao je po saslušanjima i zatvorima nakon čega se potpuno povukao iz javnoga života.

- Otac je ponajviše držao do obrazovanja, rada, mirna i skladna obiteljskog života, hrvatske samosvijesti, časti i poštenja, što je nastojao usaditi duboko u moj odgoj - kaže kipar. Znao je često kazati: Sine moj, čuvaj obraz, jer to je najveće bogatstvo...

Mirjana Greblo

Ante Starčević, kipar

dr. Ante Starčević, rad kipara Ante Starčevića

Zašto je pust grob u Šestinama?

Ove godine, kada se obilježava 110. obljetnica smrti dr. Ante Starčevića, 11. listopada navršila se i 103. obljetnica spomenika na njegovu grobu u Šestinama pokraj Zagreba, što ga je napravio poznati hrvatski kipar Ivan Rendić.

Ante Starčević je umro u rano jutro 28. veljače 1896. u svom (Starčevićevu) domu. Sve su novine već tog jutra objavile velike osmrtnice i nekrologe. I njegovi politički neistomišljenici i protivnici posvetili su mu svoje prve stranice. Među raznim sadržajima koji su se bavili njegovim životom objavljena je i njegova oporuka, napisana u ljeto 1895., kad je već bio teško bolestan. Od osam točaka, koliko ih oporuka sadržava, čak četiri govore o tome kakav pogreb i grob želi. Zanimljivo ih je navesti jer pokazuju koliko je bio skroman čovjek:

- I. *Želio sam, da moje mertvo telo bude pokopano u kostajničkom ili sisačkom groblju; nu doznav da bi to bilo skopčano sa prevelikim troškom, ja želim, mertav sahranjen biti u kojemu groblju oko Zagreba; samo ne u zagrebačkom.*
- II. *Kod sprovodjanja zabranjujem svaki sjaj, kano: glazbu, pevanje, zvonjenje, vence itd. Ter se moje telo ima opraviti u prostu nepomazanu drvenu škrinju, pa po jednom vrednom duhovniku rimske cerkve, i po njezini obredu zemlji predati.*
- III. *Zabranjujem svaki spomenik i svaku javnu počast. Jer ako sam zaslužio živeti u sladkoj uspomeni naroda hervatskoga ja sam spomenik ostavio u mojemu životu i u delih mojih a narod ima na koristne stvari trošiti.*
- IV. *Na moj grob ima se postaviti ploča iz kamena sa mojim imenom i prezimenom pa i godinama, meseci i dani narodjenja i smerti moje; grob se nesmi prekopavati; ako bi se dotično groblje kojoj drugoj potrebi predalo, moje kosti i drugi ostanci sa pločom imaju se u drugo groblje premestiti.*

Spomenik na grobu dr. Ante Starčevića u Šestinama pokraj Zagreba, rad kipara Ivana Rendića

Od svih tih želja samo su mu četiri ispunjene: nije pokopan na zagrebačkom groblju, na sprovodu mu nije svirala glazba, pokop je vodio katolički svećenik i grob mu nije nikad prekopan. Tako je svoj mir nakon veličanstvenog sprovoda, kako izvještavaju ondašnje novine, našao na groblju u Šestinama pokraj Zagreba, me-

đu onim svijetom koji je htio osvijestiti i iz kakvoga je potekao. Pokopan je dva dana nakon smrti, u nedjelju, 1. ožujka. Bio je to sprovod kakav Zagerb nije vidio još od sprovoda Draškovića, Preradovića i Račkog. U pogrebnoj povorci bilo je 30 000 ljudi, a 20 000 ih je gledalo povorku uz cestu. Ispratili su ga obični ljudi, gi-

mnazijalci, izaslanstva raznih institucija iz cijele Hrvatske, raznorazna društva pod zastavama, pjevačka društva. Zanimljivo je da je tadašnji načelnik Zagreba Mošinski, politički protivnik pravaša, odbio organizirati posljednju počast *Staromu* uz obrazloženje da je u oporuci naveo da ne želi biti pokopan u Zagrebu, a osim toga *nije bio ni časn ni obični građanin Zagreba, a ni značajnik Zagreba*. No, Zagreb je ipak sudjelovao u pogrebu sasvojim društvima i korporacijama. Mogli su se vidjeti vijenci iz svih dijelova Hrvatske. Ante Starčević, prema vlastitoj želji, nije pokopan u rodnom Žitniku, ni u glavnom gradu, već na snijegom pokrivenim obroncima Zagrebačke gore.

Osam godina poslije, na 80. obljetnicu njegova rođenja, 23. svibnja 1903., trebao mu je biti otkriven nadgrobni spomenik. No, kako je 1903. bila burna godina u Hrvatskoj, otkrivanje je odgođeno na nekoliko mjeseci. Tako je 11. listopada te iste godine velebitni spomenik, uz veliku svečanost (sličnu onoj na sprovodu), otkriven podno zvonika šestinske crkve sv. Mirka. Spomenik je otkrio poznati književnik i pravaš Eugen Kumičić, a blagoslovio ga je šestinski župnik Miletić. Izrađen je od bijelog kamena. Napravljen je tako da se iza slojeva kamenih epigrafskih natpisa, važnih za hrvatsku povijest i pisanih latinskim jezikom, nalazi stalak u obliku debla hrasta, a na njemu je glava Ante Starčevića. Sugestija je da je Starčević snažan i ukorijenjen poput moćnog i trajnog, dugovječnog hrasta. U podnožju pak kleči žena u ratnoj opremi, gnjevnim pogledom prodorno gleda u svijet i grči pesnice. Iza nje se nalazi lav s povinutim križem u ustima, a ispod njezinih ruku stoji kruna i pergament s pečatom. Cijeli spomenik izražava Starčeviću životnu borbu.

Danas posjetitelj ne će vidjeti puno svijeća ni cvijeća na Stračevićevu posljednjem počivalištu. U devedesetima, nakon uspostave neovisne Hrvatske, neko je vrijeme bilo popularno (osobito kod političara) posjećivati i slikati se uz taj grob. No, to više nije tako. Narod se ne okuplja previše; ni na godišnjicu smrti gotovo nitko ne dolazi. Na obljetnice mu vijence na grob, kako saznajemo, donose učenici mjesne škole i predstavnici mjesne vlasti (na čelu koje je SDP). Ne ćete vidjeti vijenaca od nekog tko bi imao nekakvu težinu institucije ili stranke. Tek anonimnu zapaljenu svijeću-dvije. Prema riječima sadašnjeg šestinskog župnika Ilije Žugaja, nitko se trajno ne brine za grob, da bi pokosio travu i počupao korov, očistio ga s vremena na vrijeme. No, grob je

ipak uređen. Kad su u mogućnosti, za grob se pobrinu časne sestre iz obližnjeg samostana Kćeri milosrđa. Prije dvije godine završena je restauracija spomenika. Temeljito je opran i očišćen, među ostalim i od mahovine. Popravljen je i popicali kamen. Naime, spomenik je rađen od lokalnog sljemenskog kamena koji nije velike kakvoće. U tijeku je i obnova crkve a, prema riječima župnika, pokušat će napraviti i bolji i ljepši prilaz grobu. Možda tada poštovatelji Ante Starčevića budu češće navraćali, ali ne samo da se poslikaju za neke političke bodove.

Dijana Fišter

Na slikama: detalji Starčevićeva spomenika u Šestinama

Anketa: Što se danas o Anti

Iako je za života stekao poštovanje i slavu kao iznimno zaslužan borac za slobodu hrvatskoga naroda te kao pisac, mislimo da je zanimljivo je saznati koliko danas o Anti Starčeviću znaju obični ljudi, koliko on živi u biću naroda. Napravili smo anketu u Puli, Zagrebu, Hrvatske, drugu u Gračacu i Lovincu, dakle u Lici ali dalje od Starčevića.

Pula:

Ne znamo baš puno

Ova anketa provedena je u Puli 6. studenoga 2006. s deset slučajnih ispitanika različite starosne dobi i stupnja obrazovanja. Pitanje je glasilo: "Što znate o Anti Starčeviću?" Rezultati pokazuju nedovoljnu upućenost u hrvatsku povijest i politiku te nezainteresiranost za ovu temu.

Anketu provela Tatjana Tomaić

Tatjana Lučić, profesorica, 68 godina. Više bih Vam mogla reći o Mozartu ili Bachu jer se radi o glazbi što mi je struka, ali znam da je Otac Domovine.

Elis Vale, voditeljica PT jedinice, 43 godine. O Anti Starčeviću ne znam baš puno. Bavio se politikom ali ne znam kada.

Sandra Pavletić, profesorica, 37 godina. Asocira me na prošlost, to je bilo davno.

Lovro Marjanović, kuhar, 29 godina. To je legenda. Dobro je radio za svoj narod za razliku od nekih drugih koji u današnje vrijeme rade protiv njega. Bio je pravi tip.

Dinko Brajković, geodetski tehničar, 24 godine. Nemam pojma. Je li on mislio da mi u Istri nismo Hrvati?

Marko Košara, mesar, 24 godine. Hrvatska legenda zbog svojih vizija. Tip je car, Otac Domovine, osnivač HSP. Žao mi je što ga nisam upoznao.

Vanja Buneta, trgovac, 30 godina. Nespreman sam za to pitanje, ali znam da je bio velika osoba u hrvatskoj povijesti, začetnik hrvatstva i pozitivna ličnost.

Bruno Radoš, recepcioner, 25 godina. Ličan, domoljub, osnivač HSP-a.

Klaudio Maretić, djelatnik porezne uprave, 53 godine. Jedan od hrvatskih velikana koji je posvetio život borbi za nezavisnost i osamostaljene Hrvatske u doba Austro-Ugarske Monarhije

Gordana Lopac, voditeljica PT jedinice, 46 godina. Znam da je bio književnik, i to poznat.

Anti Starčeviću zna u narodu?

pisac, mislilac i vrlo etična osoba, te i nakon svoga vremena osigurao veliki broj poštovalaca i ušao u školske udžbenike, napravili smo stoga dvije ankete tri ankete jednu u Puli, dakle u Istri koja je sve do kraja Drugog svjetskog rata bila izvan granice od Starčevićeva rodnog mjesta, i treću među ličkim Srbima u Donjem Lapcu i Udbini. Rezultati su svakako zanimljivi.

Gračac, Lovinac: Bio je veliki čovjek, ali se o njemu ne govori dovoljno

Sugovornicima u Gračacu i Lovincu postavila sam sljedeća pitanja: Što znate i mislite o Anti Starčeviću? Po čemu je poznat? Govori li se o njemu dovoljno?

Marko Šarić, nastavnik povijesti: S obzirom da nosi naziv „Otac Domovine“ trebalo bi o njemu i njegovu djelu više govoriti i znati. Bio je zastupnik u Saboru u svoje vrijeme. Nositelj je pravaške ideje i osnivač Stranke prava koja se zalagala za neovisnost hrvatske države, koja se tada nalazila u granicama Austro-Ugarske. O tome učim djecu u školi, ali mislim da bi ga u Lici trebali više isticati.

Branka Burić, ugostitelj: Ante Starčević je veliki domoljub, porijeklom naš Ličanin. Borio se za hrvatski jezik i za ono što mi danas imamo. Bio je „vuk samotnjak“, „čovik na svoju ruku“. Drago mi je što je njegova rodna kuća u Žitniku, spomen dom, da je možemo posjetiti.

Mirela Javorović, učenica 7. raz. OŠ Nikole Tesle Gračac: Čula sam za Antu Starčevića, po njemu se zove ulica u kojoj živi moj djed. Bio je veliki čovjek, Ličanin i ponosna sam zbog toga jer sam Ličanka. Nadam se da ću u ovom razredu učiti o njemu jer me jako zanima.

Frane Račić, učitelj: Nije dovoljno zastupljen u medijima s obzirom na svoju ulogu u povijesti Hrvatske. Mlađi naraštaji bi trebali više čuti i znati o njemu. Također i njegov spomen dom trebalo bi više propagirati u turističke svrhe.

Mato Vazgeč, umirovljenik Da, čuo sam da je rođen u Lici, kraj Gospića i da je bio borac za prava hrvatskog naroda. Mnoge ulice i škole se nazivaju po njemu.

Anda Stjepić, kućanica: Ne znam puno o njemu. Ima lijepo katoličko hrvatsko ime Ante, kakvo i mi dajemo svojoj djeci.

Ivan Sekulić, umirovljenik, Lovinac: Za vrijeme Domovinskog rata, kao dragovoljci, bili smo smješteni u istoimenoj osnovnoj školi u njegovom rodnom mjestu. Bio je veliki čovjek, borac za hrvatski jezik i neovisnu domovinu. Vizionar. Žalosan je da se malo spominje, da se Ličani i svi Hrvati više ne diče s njime.

Jasna Končarević, prof. hrvatskog jezika i književnosti, Gračac: Tema mi je draga zato što je jezik polazište, temelj sveg što mislimo i stvaramo. Mi koji radimo i živimo u Lici, možemo biti ponosni na tri velika Ličanina našeg jezikoslovlja: Šimu i Antu Starčevića te Frana Kureleca. Nažalost, malo se o njima danas priča. Ante je bio s idejama koje su danas ostvarene. Imao je dobrog učitelja, strica Šimu Starčevića. Podnio je progone iz službe, zatvore, bijedu. Srčano se borio i govorio onako kako je osjećao. Pokopan je u Šestinama, sa simbolom hrasta na grobu.

Kristijan Donadić, učenik 2. raz. Srednje ekonomske u Gračacu: Znam da je iz naših ličkih krajeva. Borio se za hrvatski jezik, osnivač stranke. Učili smo o njemu u osnovnoj školi malo, jer ne znam više ništa. Smatram da malo polažemo na naše borbe za hrvatska prava, a učimo mnogo nevažnih podataka o drugim narodima.

Anketirala: Ankica Rosandić

Što o Anti Starčeviću misle lički Srbi

Positivna ličnost o kojoj treba više znati

Za utjecajnije Srbe u gornjoj Lici Ante Starčević je pozitivna povijesna hrvatska ličnost. Iznenaduje da oni o njemu puno znaju. Možda zato što je poznatom hrvatskom državotvoreu majka bila srpske narodnosti.

Starčević.

Doko Opalić, čelnik Srpske narodne stranke u Udbini, kaže da je Ante Starčević pozitivna povijesna ličnost i da Srbi nemaju razloga imati išta protiv njega. Starčevićeve su ideje tada bile progresivne. Afirmirao je svoju naciju u vremenima kada je nacionalizam bio pozitivan pokret. Uvjeren je da Starčević, da je danas živ, ne bi bio u društvu današnjih hrvatskih pravaša koji nemaju veze sa njegovim idejama.

Predsjednik SDSS-a Donji Lapac **Željko Obradović** o Starčeviću jedino zna da mu je majka bila Srkinja i da ga Hrvati slave kao svoga Oca Domovine. Zamjenik načelnika općine Vrhovine **Miroslav Mašić** (SDSS) kaže da je Starčević pozitivna hrvatska ličnost: - Znam kada se rodio i kad je umro. Bio je dva puta u zatvoru i protiv Vuka Karadžića. Svaki bi građanin Hrvatske bilo koje nacionalnosti trebao znati tko je bio Ante

Poznati udbinski ugostitelj **Zoran Janković** smatra da je Starčević ostavio dubok trag u hrvatskoj povijesti: - On je apsolutno pozitivna hrvatska ličnost. U vremenu u kome je radio mnogi ga nisu razumjeli, ali danas njegove ideje dobivaju potvrdu.

Najpoznatiji srpski lider u Lici i bivši saborski zastupnik **Milan Đukić**, predsjednik SNS-a, cijeni Antu Starčevića kao vođu pravaša i po njemu je za Hrvate najznačajnija hrvatska ličnost u drugoj polovici 19. stoljeća: - Starčević je začetnik misli o slobodnoj Hrvatskoj. Njegovi današnji papirnati nasljednici, koji sebe prozivaju desničarima, nisu dorasli njegovoj misli i djelima.

Starčevića cijeni i koreničko - gospički paroh **otac Dalibor** koji kaže da svaki narod ima svoje ličnosti po kojima se ne smije pljuvati: - Starčević je za Hrvate na pijedestalu kao Otac Domovine i jednako im je važan kao nama Nikola Tesla. Takvih velikih ljudi danas nema.

Anketirao Duško Popović

U Osnovnoj školi Ante Starčevića u Zagrebu

Prva škola sa Starčevićevim imenom

Ravnatelj prof. Nikica Mihaljević

Povod razgovoru s **prof. Nikicom Mihaljevićem**, ravnateljem Osnovne škole dr. Ante Starčevića u Zagrebu, je sto deseta obljetnica smrti dr. Ante Starčevića, čije ime već punih petnaest godina ova ustanova ponosno nosi. Škola je smještena u Ulici sv. Leopolda Mandića 55.

Kada ste počeli raditi u ovoj školi?

U ovoj školi, koja se tada zvala Osnovna škola «29. Novembar», počeo sam raditi 1983. kao profesor tehničke kulture.

Kada je škola promijenila ime?

Promjene su krenule s prvim demokratskim izborima. Tadašnji ravnatelj bio je profesor Ante Gulin. Učiteljskom vijeću u prosincu 1990. dao sam prijedlog da se škola preimenuje imenom dr. Ante Starčevića. Ravnatelj me podržao, ali je kolegica Kate Krstulović predložila ime pjesnika Tina Ujevića. Glasovali smo i pobijedila je kolegica Krstulović. To me nije obeshrabrilo, pa sam prosljedio svoj prijedlog Komisiji za promjenu imena javnih ustanova Skupštine grada Zagreba. Samo dan prije Osnovna škola «Hasan Kikić» predložila je da se njihova škola preimenuje imenom Tina Ujevića. Budući da smo «zakasnili» samo dvadeset četiri sata, stjecajem okolnosti, ipak smo ponijeli ime dr. Ante Starčevića.

Kakvo vas je stanje zateklo u to doba u školi?

Ravnatelj Gulin dao je 18. ožujka 1991. neopozivu ostavku zbog podijeljenosti kolektiva. Tada me imenovala ravnateljica tadašnja ministrica Vesna Girardi-Jurkić, a kasnije i ostali ministri i školski odbor.

Kako je organizirana nastava?

Imamo dvadeset sedam razrednih odjela sa šesto sedamdeset pet učenika koji pohađaju nastavu u dva školska turnusa te jedan nastavni odjel čiji učenici pohađaju nastavu u međuturnusu. Od prvog razreda učenici uče engleski jezik, a od četvrtog i njemački kao izborni. Od petoga razreda dobivaju informatičku izobrazbu. No računalima nismo baš najbolje opremljeni. U okviru škole djeluje i sportski klub «Dr. Ante Starčević» u kojemu se sportskim aktivnostima bavi sto pedeset učenika pod stručnim vodstvom naših profesora i nekoliko vanjskih suradnika.

Kakve ste rezultate ostvarili u ovoj školskoj godini?

Dobili smo 12. lipnja svečana priznanja iz četiriju područja u kojima su se devetorica naših učenika natjecala i pokazala izvrsno znanje: Lidrano, povijest, ekvizi i Mladi tehničari. Priznanja smo dobili za izvrsne rezultate na županijskom natjecanju i na državnoj smotri. Mi smo jedna od četrdeset devet škola u Republici Hrvatskoj koja eksperimentalno provodi Hrvatski nacionalni obrazovni standard.

Na što ste osobito ponosni kao ravnatelj?

Na to da smo prva obrazovna ustanova u Hrvatskoj koja je ponijela ime Oca Domovine te što smo među prvima uključeni u program HNOS-a.

Vaše neispunjene želje?

Volio bih da mi se ostvari njemačka poslovice: «Po dobrim cestama i po dobrim školama poznaju se dobre države». Ceste smo napravili, a nadam se da će doći uskoro red i na škole, učitelje i, uopće, na bolji status obrazovanja u društvu u stoljeću znanja.

Anketa među učenicima o Anti Starčeviću

«Što znate o dr. Anti Starčeviću?» bilo je pitanje u anketi u Osnovnoj školi Dr. Ante Starčevića u Zagrebu, među učenicima drugih i trećih razreda.

Učenici 2.c razreda

Karlo: Rođen od 1823. a umro 1896. Bio je utamničen, a kad je izišao zaposlio se kod g. Šrama i radio do 1871. Starčevića su klerici napadali jer se protivio Bogu i crkvi.

Denis: Ante Starčević pokopan je u Šestinama. Nije bio oženjen. Kad je umro, imao je sedamdeset tri godine. Sve je u oporuci ostavio svome rođaku.

Marko: Tražio je da bude pokopan izvan Zagreba. Želja mu je bila da se pokopa u Čakovcu, ali zbog prevelikog troška pokopan je u Šestinama. Bio je dvaput u tamnici i jedanput u zatvoru. Bavio se filologijom.

Domagoj: Ante Starčević je bio skroman, pošten prema ljudima i želio je da ne ratujemo i da svatko ima svoje pravo.

Stella: Bio je književnik i Otac Domovine. Nije želio da mu se napravi spomenik, ali su mu ga napravili protiv njegove volje. Bio je teolog.

Mihael: Ante Starčević vjerovao je u Boga i u domovinu Hrvatsku. Bio je filozof i teolog.

Robert: Bio je političar i književnik, dobar čovjek. Činio je dobra djela, borio se protiv režima i osuđen je na mjesec dana zatvora.

Katarina: Naziva se Otac Domovine. Bio je dvaput u zatvoru. Nije mu bilo lako jer nije imao ženu ni djecu. Ispred škole je kip Ante Starčevića.

Antonija: Prozvali su ga Ocem Domovine jer je bio dobar i skroman. Pokopan je u Šestinama. Ljudi su mu pomagali.

Paula: Ante Starčević se odlučno protivio Austriji i Mađarskoj. Spomenik mu je napravio Ivan Rendić.

Učenici 3. d razreda

Mihael: Ante Starčević je Otac domovine.

Antonio: Ante Starčević se borio za hrvatski jezik.

Pavle: Ante Starčević je bio književnik i političar. Zvali su ga Otac Domovine.

Albert: Borio se za hrvatsku domovinu.

Patricija: Studirao je filozofiju i teologiju. Zauzimao se je za slobodu riječi.

Katarina: Rodom je iz Like.

Martin: Znam da je živio u Gospiću. Rodio se 23. svibnja 1823.

Katarina: Bio je zatvoren često u zatvoru. Umro je 1896. i bio je pisac. Imao je sedamdeset dvije godine kad je umro.

Lea: Pokopali su ga u Šestinama po njegovoj volji.

Robert: Bio je doktor filozofije. Ponosan sam što naša škola ima njegovo ime. Bio je mjesec dana u zatvoru.

Ustanove u Hrvatskoj koje nose ime dr. Ante Starčevića

Ime Ante Starčevića i danas predstavlja simbol ustrajnosti, pravednosti i borbenoj predanosti cilju. U skladu sa latinskom izrekom «Nomen est omen» ustanove i organizacije koje nose to uz svoje djelovanje vežu i niz navedenih vršina. Navodimo neke:

- Osnovna škola: «dr. Ante Starčević», Klanac
- Osnovna škola: «dr. Ante Starčević», Rešetari
- Osnovna škola: «dr. Ante Starčević», Viljevo
- Osnovna škola: «dr. Ante Starčević», Dicmo
- Osnovna škola: «dr. Ante Starčević», Zagreb
- Osnovna škola «dr. Ante Starčević», Lepoglava
- Narodna knjižnica i čitaonica «Dr. Ante Starčević 1912», Primošten
- Studentski dom «Dr. Ante Starčević», Zagreb
- Pučko otvoreno učilište «Dr. Ante Starčević», Gospić
- Akademska zajednica «Dr. Ante Starčević» koja djeluje u okviru HDZ-a
- Športsko društvo «Dr. Ante Starčević», Varaždin
- Stolnoteniski klub «Dr. Ante Starčević» Osijek
- Karate klub «Dr. Ante Starčević», Zagreb
- Boćarski klub «Dr. Ante Starčević», Zagreb
- Vojarna «Dr. Ante Starčević», Jastrebarsko
- Hrvatska zajednica tehničke kulture «Dr. Ante Starčević», Zagreb
- Mjesna samouprava «Dr. Ante Starčević», Drvinje, Zagreb (u okviru koje djeluje i Glazbeni sastav "Dr. Ante Starčević")
- Mjesni odbor „Dr. Ante Starčević“, Bjelovar

Pripremila Ivica Sokolić

Pripremila: Avenka Butković

Miroslav Rožić, čelnik Hrvatske stranke prava:

Slijedimo Starčevićeve državotvorne ideje

Sugovornik „Vile Velebita“ Miroslav Rožić, jedan je od istaknutijih članova Hrvatske stranke prava, zastupnik u Hrvatskom saboru. S njim smo razgovarali o aktualnoj politici njegove stranke s obzirom na političku misao dr. Ante Starčevića.

Usvom životopisu ponosno navodite da ste peta generacija Zagrepčana, ali da postoje i niti koje Vas vežu za Liku.

Da, u pravu ste. Tu purgersku lozu osvježili su i ojačali lički geni moje mame koja je rođena u Plitvičkim jezerima.

Kakva je vaša percepcija stare Hrvatske stranke prava i njezinog osnivača dr. Ante Starčevića u odnosu na današnju Hrvatsku stranku prava? Koje su sličnosti, a koje razlike s obzirom na vrijeme i okolnosti nastajanja stranaka?

Vaše mi pitanje zvuči kao naslov čitavog eseja, ili čak knjige, koja bi se o tome mogla napisati. Zato dopustite mali uvod. Često danas srećem ljude koji misle da je

Hrvatska stranka prava stranka ime dobila zato što se bavi pravom u smislu pravne države ili zakona, pa čak ima i onih koji misle da je ime dobila zato što su joj članovi pravnici. No kada su dr. Ante Starčević i Eugen Kvaternik osnovali tu prvu hrvatsku političku stranku, dali su joj ime prema hrvatskim pravima koja se temelje i proistječu iz hrvatske povjesnice. Radi se, dakle, o hrvatskim pravima na slobodu, državnost i jednakost sa svim europskim narodima, kako su u ono doba, prije 145 godina, njezini osnivači definirali ta prava. Naime, ako doslovno prevodimo na engleski, onda prijevod naziva stranke glasi *Croatian Party of Rights* što skriva njegov pravi smisao. Pravi prijevod bi trebao glasiti *The Party of Croatian Rights*. S obzirom na to da ove godine stranka obilježava 145 godina od utemeljenja stranke (1861.), vrijedno je napomenuti da je Republikanska stranka, najstarija politička stranka u Americi, osnovana samo godinu dana ranije, a Amerikanci danas misle kako nas Hrvate treba poučavati politici, demokraciji i načinu funkcioniranja političkih stranaka.

Hrvatska stranka prava, nakon što je bila zabranjena u Kraljevini Jugoslaviji, obnovljena je početkom Domovinskog rata u sličnim okolnostima potlačenosti hrvatskog naroda. Dakako, Domovinski rat je završio veličanstvenom pobjedom, pa su okolnosti u kojima je suvremena Hrvatska stranka prava djeluje puno bolje nego prije 145 godina. Ostvarili smo državnost, većim dijelom i slobodu, ali još nije ostvarena potpuna jednakost sa svim ostalim europskim narodima. Iz tih, još nedosegnutih ciljeva, proistječe i politički program današnje Hrvatske stranke

prava na svim poljima društvenog života. Mislim da je ostvarivanje pune slobode i jednakosti sa svim ostalim europskim narodima kontinuirani proces koji nikada neće završiti, jer uvijek ima onih koji nam žele ograničiti slobodu.

Što bi danas dr. Ante Starčević govorio o Hrvatskoj?

Djelomice sam na to već odgovorio. Bio bi zadovoljan jer je ostvarilo ono što je držao filozofski i praktički neupitnim, a to je sloboda i državnost hrvatskog naroda. Međutim, vjerujem da bi djelomično bio i razočaran odnosom Hrvata prema tim svojim postignućima. Moram ovdje ispričati kako je i on za svog života u jednom času, kada su nastupile duboke podjele unutar hrvatskog naroda, unatoč njegovoj borbi za jedinstvo kojoj je posvetio cijeli svoj život, navodno, izjavio u trenutku slabosti: „Kada bi sva sreća hrvatskog naroda ovisila o tome da ispijem čašu vode, ne bih to učinio, jer hrvatski narod nije vrijedan tog mog napora“. Ta izjava, koju su kasnije negirali mnogi njegovi biografi, pokazuje njegovu duboku povrijeđenost i razočaranost odnosom Hrvata prema državi i hrvatskim pravima o kojima je govorio. Doista, i ja mislim da smo mi Hrvati iznimno predani kad državu treba stvarati i isto toliko nemilosrdni prema državi koju imamo. Danas je još previše Hrvata koji su spremni marljivo raditi za tuđu korist, a na štetu vlastitog naroda. Starčević bi sigurno danas bio jako kritičan prema potezima kojima se olako odričemo svega što smo tako teško stekli i zato je i danas vrlo aktualna njegova poznata rečenica: „Ako ne želite ili ne znate pomagati, onda barem nemojte odmagati“.

Ako je današnji HSP slijednik ideja Ante Starčevića, kako ćete pomiriti njegove beskompromisne stavove i današnje realne mogućnosti?

Mnogi ljudi često brkaju pojam beskompromisnosti i netolerancije, što nije isto. Ante Starčević bio je beskompromisan u stvarima koje je smatrao neupitnim i oko kojih nema i ne smije biti kompromisa, primjerice o hrvatskim pravima, o čemu sam već govorio. Međutim, istodobno bio je vrlo tolerantan, pa je čak A. G. Matoš (još jedan poznati hrvatski stekliš) rekao da je Starčević „prvi hrvatski liberalac“. Hrvatska stranka prava danas upravo to zastupa u svom političkom djelovanju, dakle beskompromisnost u neupitnim stavovima, kao što su naše pravo na slobodu i jednakost s ostalim europskim narodima, ali i toleranciju kada je u pitanju postojeće uređenje svijeta, dakle realno ostvarljivi ciljevi. Na žalost, prečesto se u hrvatskoj politici kukavičluk naziva mudrošću, a nesposobnost realno ostvarivim ciljevima.

Kako bi se, po Vašem mišljenju, Ličko-Senjsku županiju mogla gospodarski i prometno unaprijediti da ne ostane najslabije naseljenom regijom? Danas kroz županiju ne prometuje ni jedan dnevni vlak, a u bivšoj državi prometovala su čak tri dnevna vlaka, što je gotovo nevjerovatni podatak.

Pitanje oživljavanja i unaprjeđivanja života u područjima iz kojih ljudi odlaze, kao što je Ličko-senjska županija, najveća po površini a najmanja po broju stanovnika, zahtijeva i drukčija rješenja od poboljšanja prometne infrastrukture. Odgovor na Vaše pitanje krije se, kao i uvijek, u gospodarstvu, odnosno strategiji razvoja. Mora postojati politički konsenzus oko strategije razvoja jedne regije, odnosno čitave zemlje. Drugim riječima, političke stranke moraju se složiti oko toga kako razvijati pojedinu regiju i tu moramo biti jedinstveni kao što je to u drugim državama. Prema tome, Lika koja ima izvanredne razvojne mogućnosti, primjerice za zdravstveni turizam na Velebitu, morala bi te prednosti iskoristiti i postati hrvatski Schwarzwald. Infrastruktura, pa i ona prometna, razvijala bi se tada sama po sebi. Graditi ceste i pruge za polunapuštenu pokrajinu je nelogično. Kada započne gospodarski razvoj, onda će se kapital sam po sebi ulagati i u ceste, a bit će i magnetnih vlakova. U protivnom, teško ćemo, od ove naše crkavice i do grla zadužene zemlje za tri generacije unaprijediti izvlačiti novce za gradnju in-

Marijan Rožić s našom novinarkom Avenkom Butković

frastrukture u polupustom kraju. Trebamo Liku prvo oživjeti, a za to postoji samo jedan način - da život u Lici bude isplativiji nego u Zagrebu. Samo tako ćemo vratiti život u Liku, na otoke i u sve druge napuštene dijelove Hrvatske. Tada će u Lici biti i pet vlakova dnevno.

Kakav je program Hrvatske stranke prava za Ličko-senjsku županiju?

O tom sam upravo govorio. Međutim, ljudi su, na žalost, često skloniji trenutačnim i površnim rješenjima, negoli dugoročnoj razvojnoj politici, što je i posve razumljivo, jer oni koji žive u lošijim uvjetima ili neimaštini uvijek su skloniji trenutačnim, ali površnim potezima. Hrvatska stranka prava je u ovih 15 godina hrvatske države često bila nekoliko godina ispred dnevno-političkog trenutka u Hrvatskoj pa se nekoliko godina poslije pokazalo da smo bili u pravu.

Vaša vizija Hrvatske i Ličko-senjske županije u Europskoj uniji?

Europska unija već sada jasno daje do znanja da su njihove mogućnosti daljnjeg proširenja gotovo nikakve. 1. siječnja 2007. punopravne članice Europske unije postat će Bugarska i Rumunjska, a nakon toga sam vrlo skeptičan oko brzog daljnjeg proširenja u kojem bi bila i Hrvatska. Čini mi se puno izglednijom namjera međunarodne zajednice za stvaranjem tzv. balkanske unije koja bi trebala biti prvi interesni krug Europske unije. S druge strane, u forumima Europske unije

već je počeo kružiti neslužbeni dokument („non paper“) belgijske vlade koja predlaže osnivanje Savezne države Europe u kojoj bi se našle samo zemlje Europske unije koje su bile članice prije početaka proširenja. Upravo iz tih razloga strah me „balkanske unije“, odnosno, bojim se da ne završimo u „tampon zoni“ između bogatog sjevera i siromašnog juga. Pripadam onim političarima koji na Europsku uniju ne gledaju fatalistički kad kažu da mi osim nje nemamo alternative. Jer, ako doista nemamo alternative, što će nam onda hrvatski političari, dovoljna nam je briselska administracija. Politički ovdje treba reći da tzv. balkanska unija nije iracionalna, nego stvarna i prisutna politika. Hrvatska je već ostvarila već energetska zajednicu, liberalizirala prekogranični promet, a moguće je i stvaranje prometne, pa gospodarske, pa monetarne unije s državama bivše Jugoslavije tako da nam od hrvatske suverenosti ostane samo zastava, himna i policija koja će štiti strani kapital. To je scenarij kojeg je mene jako, jako strah, a koji je pokojni predsjednik Tuđman naslućivao, a potvrdili su ga neki planovi Olija Rehna i nekih europskih vlada. To nisu izmišljotine, ni pitanje jesmo li simpatičnosti u Europi, nego gospodarski interes globalističke elite zbog okrupnjavanja sustava radi lakšeg manipuliranja i upravljanja.

Tekst : Avenka Butković

Snimci: Branimir Butković

Tragom Ante Starčevića u Velikom Žitniku, Gospiću i Klanцу

Starčevići i danas najbrojniji

Veliki Žitnik nalazi se na rubu Smiljanskog polja, a do njega se dođe od Gospića, asfaltiranom uskom cestom preko rječice Otešice.

Putnika namjernika u Veliki Žitnik, rodno selo dr. Ante Starčevića, oca domovine, vode smeđi putokazi, s naznakom njegove rodne kuće, kroz cijeli Gospić pa sve do središta sela koje se nalazi na zapadnom dijelu Smiljanskoga polja. No, ispred sela nastaje mali problem. Posljednji putokaz je na krivoj strani pa ponetko i zaluta prtenom cestom u pravcu Klanca i Malog Žitnika.

Nekih pet-šest kilometara cesta do spomen-doma Ante Starčevića nije loša. Cestari su se potrudili i ove godine postavili novi sloj asfalta. No, ne bi smetalo da je cesta koji pedalj šira, da se mogu razmjenjivati autobusi.

Negdje na pola puta od Gospića do Velikoga Žitnika, ružna je slika deponije građevinske šute, starog asfalta i sličnog otpada. Već godinama se na nekadašnji vojni poligon dovoze iz Gospića ostaci u ratu uništenih i porušenih kuće, ostaci od kopanja kanalizacije, a i građani se tu rješavaju krupnog otpada koji nitko već nekoliko godina ovdje ne sakuplja.

Kad smo prešli most na Otešici i zastali zbog slikanja, iako nije baš bilo prerano, čuli su se pijevci, a i pokoji pas na lancu. Jedan kudrov, bijel kao snijeg, šetao je selom u kome je više novih nego starih kuća, no ljudi se nigdje ne vide.

Na putu do obnovljene rodne Starčevićeve kuće posebno je problematično posljednjih nekoliko stotina metara ceste, koje je najbolje pješačiti, ako se radi o ekskurziji, jer se tu autobus nema gdje okrenuti, a i izgrebat će ga grane guste živice i jasena. Ispred kuće već mjesecima stoji nekakva kopovina - izgleda da su vodari otklanjali kvar i umjesto da saniraju asfalt i kamene ploče ostavili su zemljani šljunak koji se unosi i u spomen kuću.

Kuća je izgrađena na inicijativu lokalnog HDZ-a i tadašnjeg njegova predsjednika Miroslava Petryja iz Gospića, a otvorio ju

Napuštena zgrada osnovne škole u Velikom Žitniku

Ulica Ante Starčevića u Gospiću (vodi od središta grada prema mostu na Novčici u pravcu Bilaja) do danas nije obnovljena od ratnog razaranja

Spomen ploča na crkvi u Klancu u kojoj je kršten Ante Starčević

Obitelj Ivana Starčevića u Velikom Žitniku

je 1998., na Starčevićev rođendan koji je danas i Dan Ličko-senjske županije, prvi predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman.

- Žitnik vam počima odma' nakon vode (što će reći rječice Otešice) - reče baka Matija Starčević (74) iz Podoteša koja se udala za Ivana Icana Starčevića, potomka loze iz koje je i Ante Starčević. Prezime Starčević je ovdje i u susjednom Klancu i Pazarištima i danas često. Sam Ante Starčević nema izravnih potomaka jer se nije ženio pa kasniji Starčevići mogu biti tek potomci pobočnih loza.

- Ante je mome didu stric, a meni bi moga bit ka šukundid - zbori starina Ivan Starčević (75) kome je bilo svega nekoliko mjeseci kada su mu žandari 1932. ubili oca Matu u gospičkoj Pazariškoj ulici, i to samo zato što je išao sa Žitničanima prosvjedovati protiv izborne prijevare.

Starčevićeva bista, rad kipara Ante Starčevića, u Pučkom otvorenom učilištu u Gospiću

Pučko otvoreno učilište u Gospiću naziva se imenom Ante Starčevića

toga 39 žena), jednako kao i 1991. Školska zgrada u Velikom Žitniku, površine 128 četvorna metra, izgrađena je 1947. Nastava je prestala 1968. Tijekom Domovinskog rata u njoj su bili hrvatski branitelji. Nastava je obnovljena 1995., no dvije godine kasnije bila su samo dva učenika. Danas je zatvorena.

Marko Čuljat

Popsje Ante Starčevića u Velikom Žitniku, rad kipara Petra Dolića

Bile su to poznate Žitničke žrtve, koje su danas pokopane sa Senjskim žrtvama na groblju u Gospiću.

- Sad su radili cestu i opet nisu napravili dobro, da su je makar proširili za metar. U selu nas je deset obitelji Starčevića, pet Markovića i tri obitelji Balenovića. Sviju nas je skupa 30 - kaže Stipe Starčević (41), koji s roditeljima, suprugom i troje djece živi od zemljoradnje. Starčevići vode brigu o 20 muznih krava i svakog dana predaju oko 200 litara mlijeka. Za zimu su uz sijeno pripremili i nešto silažnog kukuruza, kako bi prehranili blago.

Od Starčevićevih troje djece Ivan ide u školu u Otočcu za šumara, Ivana je u ekonomskoj školi u Gospiću, a tu u osnovnu školu ide i najmlađi Ante jer se do Osnovne škole «Ante Starčević» u obližnjem Klancu ne može zbog loše ceste.

Prema popisu stanovništva iz 2001. u Velikom Žitniku bila su 74 stanovnika (od

Bista Ante Starčevića pre osnovnom školom "Ante Starčević" u Klancu

S kiparom Petrom Dolićem, autorom poprsja Ante Starčevića u Velikom Žitniku

Ušao sam u Starčevićevu duhovnost

Radovi mladog umjetnika nalaze se u više mjesta u Lici, ali i u inozemstvu.

Otac Domovine dr. Ante Starčević ove se godine „vratio“ u svoje rodno selo. Zimus, točno na 110. obljetnicu smrti, postavljeno je njegovo brončano poprsje neposredno pokraj spomen doma. Radi se o djelu mladog hrvatskog kipara Petra Dolića, rođenog u Travniku 12. 12. 1975., od kuda mu je otac, dok je njegova majka Ličanka iz Kutereva. Petar je odrastao u Gospiću pa je s ocem drvosječom često odlazio na Velebit gdje je zavolio šumu i „diljanje s kebon“. Njegov djed Franjo, vrstan drvodjelski majstor, kao i svi Kuterevci, sada bi bio vrlo ponosan na unuka, da je živ. Već u osnovnoj školi Petar se izdvajao talentom oblikovanja u drvu, glini, plastelinu i mekšem kamenu. Prve skulpture stvarao je kao srednjoškolac i „čudo od djeteta“, a 1999. godine, nakon završene Umjetničke akademije u Zagrebu u

klasi prof. Šime Vulasa i nagrade rektora Zagrebačkog sveučilišta za najboljeg studenta svoje generacije, u Lici je ostvario i neka od svojih najvažnijih djela. Osim kiparstva diplomirao je malu plastiku i medaljerstvo u klasi prof. Damira Mataušića. Po mišljenju struke, Petar Dolić jedan je od najperspektivnijih mladih hrvatskih kipara. Dobitnik je nekoliko nagrada i priznanja.

Čitatelji Vile Velebita saznali su za Petra Dolića prije deset godina, kada je prof. Jure Karakaš, vidjevši njegove rane radove, napisao da ispod njegovih ruku „izlazi nesvakidašnja ljepota“. Bili smo i na otvaranju njegove prve samostalne zagrebačke izložbe 14. lipnja 1999., gdje su izložci bili varijante brodova, oblikovanih njegovom maštom. Na otvaranje izložbe u Hrvatskom kulturnom klubu, osim njegove obitelji, kolega i nas Ličana

iz Vile Velebita došlo je nekoliko najuglednijih imena hrvatske likovne umjetnosti: kipari Kruno Bošnjak, Damir Mataušić i Stipe Sikirica, slikar i grafičar Miroslav Šutej, Vasilije - Josip Jordan, slikar, i Josip Depolo, likovni kritičar, koji je i otvorio izložbu.

Od tada nismo imali mogućnost pratiti Vaš rad i umjetničko sazrijevanje, zato nas je ugodno iznenadilo poprsje Ante Starčevića, postavljeno kod njegova spomen doma u Žitniku. Čini nam se da se Vaš sadašnji umjetnički izraz donekle razlikuje od onoga od prije 7-8 godina. Kako je došlo do realizacije toga projekta? Kako ste doživjeli „Oca Domovine“?

Javio sam se na pozivni natječaj, koji je raspisala Ličko-senjska županija i moj rad je izabran. Razumije se da sam se prije pristupa radu pripremao proučavajući Starčevićeva djela. U njima sam nailazio toliko krasnih misli i rečenica da sam ponekad imao osjećaj da živimo u istom vremenu. Mislim da sam ga dosta dobro upoznao. Kad shvatite da ste „ušli u psihi“ nekog čovjeka, kada ga „čitajte“, pristup njegovom liku je olakšan.

Kako je bilo stvarati lik Ante Starčevića nakon više značajnih umjetnika: Ivana Rendića (spomenik na šestinskom groblju), Josipa Poljana (Starčevićev dom u Zagrebu), Ante Starčevića (poprsje pred školom u Klancu)?

Spomenuti umjetnici, čijim sam se radovima divio, nisu imali utjecaj na mene. Bio sam samosvojan, išao sam svojim putem. Lik koji ste vidjeli u Velikom Žitniku je moja vizija dr. Ante Starčevića, čovjeka naoko grube vanjšine, koji je istodobno misaona, ali i senzibilna osoba. Vjerujem da to mogu prepoznati i posjetitelji.

Petar Dolić: Ante Starčević, poprsje s postoljem, Veliki Žitnik

Ispričajte ukratko našim čitateljima što ste radili od 1999. do danas, tj. od „Broda na suhom“ u dječjem parku kod Boćarskog doma u Zagrebu 1999., do dr. Ante Starčevića u Žitniku 2006.

Radio sam zaista puno. Od 1999. imao sam 15 samostalnih izložbi, sudjelovao sam na dvadesetak skupnih izložbi u zemlji i inozemstvu, izlagao sam u raznim hrvatskim gradovima, u Sloveniji, BiH i Trstu (Italija), puno sam radio za izložbe, izveo sam više skulptura u javnim prostorima i radio za privatne kolekcionare.

Gdje se mogu vidjeti Vaši radovi, ima li ih u muzejima i galerijama?

Ima. Npr. u Muzeju u Slavanskom Brodu (Galerija Branka Ružića), Muzeju Like u Gospiću, Muzeju u Kostanjevici ob Krki, Muzeju grada Koprivnice te u privatnim zbirkama u Hrvatskoj, Sloveniji, Bosni i Hercegovini i Trstu. U Hercegovini su postavljene moje dvije skulpture: legendarnog franjevca-dobročinitelja fra Didaka Buntića u Gradnici blizu njegovog rodnog sela i svetog Ivana Krstitelja u Radoču.

Kakve ste skulpture radili u Lici i gdje su postavljene?

U Lici sam radio spomenike od granita: hrvatskim braniteljima na križanju cesta Lovinac-Sv. Rok - Ličko Cerje, na mjestu koje se zove Ruka; u Širokoj Kuli postavio sam spomenik žrtvama u Domovinskom ratu, koji sam nazvao Portal hrvatske povijesti; u Perušiću postavio sam spomenik palim hrvatskim braniteljima Općine Perušić za koji sam dobio prvu nagradu; u Muzeju Like u Gospiću nalazi se skulptura Podmornica III. (kamen). Među značajnijim svojim radovima spomenuo bih skulpturu Podmornica iz istog ciklusa, postavljenu u parku Zagrebačkog velesajma.

Vaši planovi?

U kiparstvu najvažnije je raditi kontinuirano, a ja radim stalno, i to s užitkom.

Ako nisam fizički angažiran, misaono jesam. Uvijek puno razmišljam o onome što radim i što planiram uraditi. Dosta radim po narudžbi za privatne kolekcionare. Sada me čeka veći posao koji je ujedno i priznanje mojem dosadašnjem radu, a to su replike od atmosferilija oštećenih dvaju kipova sa šibenske katedrale. Ima i drugih poslova. Npr. prošlog ljeta, na poziv Peruška Bogdanića, umjetničkog direktora, kao njegov stručni suradnik, sudjelovao sam u radu Međunarodne kiparske škole u Vrsaru u Istri.

Sljedeće, 2007. godine održat će se u Labinu Mediteranski kiparski simpozij, na koji sam također pozvan. To je za mene velika čast i priznanje, jer znači da sam među umjetnicima kiparima postigao određeni ugled.

Unatoč velikim i zasluženim priznanjima umjetničkih krugova i javnosti, kipar Petar Dolić ostao je skroman, srdačan i vedar mladi čovjek, koji bi se jednog dana s obitelji (suprugom i sinovima) želio skrasiti u svojoj Lici. Želimo mu od srca ostvarenje te i svih drugih želja!

Ana Tomljenović

Svečanost otkrivanja poprsja Ante Starčevića u Velikom Žitniku na Dan Županije ličko-senjske, 23. svibnja 2006.

Susret s likovnim umjetnikom i Ivanom Golcem

Umjetnički suveniri iz Gospića

Ivan Golac svoju umjetničku orijentaciju posvetio je motivima iz Like, Velebitu, Tesli, Starčeviću, ali i sjećanjima na krvavu agresiju.

Ivan Golac svoju umjetničku orijentaciju posvetio je motivima iz Like, Velebitu, Tesli, Starčeviću, ali i sjećanjima na krvavu agresiju.

U predstavljanju grada Gospića zaobići obitelj Golac iz Bilajske ulice jednostavno nije moguće. Umjetnički put i izražaj u kojemu se osjeća ljubav prema zavičaju utro je akademski slikar Stipe Golac, a sin Ivan potvrđuje umjetničke gene.

Ivan Golac iza sebe ima desetke umjetničkih djela i pet samostalnih izložbi kojima su ga upoznali građani Gospića, Osijeka, Dubrovnika, Rijeke, Pazina, Siska, Zagreba...pa i Širokog Brijega. Jedan od najboljih opisa slikarskog opusa Ivana Golca dao je i gospički književnik Grga Rupčić kojega zaokuplja Golčeva opredijeljenost za slikanje zavičajnog krajolika.

-Moj trajni izvor inspiracije je Lika i lička priroda, rijeke i polja, godišnja doba, ljudi... , ali i krvavi tragovi agresije koji teško zarastaju, kaže Golac za razgovora u svom ateljeu.

Golac je otvorio i obrt za izradu suvenira i poklona među kojima dominira isključivo lička tematika. Lik dr. Ante Starčevića i njegova rodna kuća u Žitniku, rodna kuća i poklon skulpture Nikole Tesle, prepoznatljiva vodarica Marta... Tu je i svakako najpoznatiji među običnim Ličanima, Josina, s prepoznatljivim izrazom lica gorštaka i ličkom kapom. Obradujući Liku i Velebit, Golac se koristi onim što drugi bacaju, pa iz ateljea izlaze dekoracije iz kamena i drveta.

Doznajemo i zanimljivu pojedinost da je Ivan Golac autor skulpture dr. Ante Starčevića koja će biti ekskluzivni poklon

Udruge Ličana «Vila Velebita» za prijatelje i poslovne partnere.

-U posljednje vrijeme u ateljeu sam i po deset sati kako bih zadovoljio potrebe sve zahtjevnijeg tržišta. Posebno mi je drago da su moje skulpture Nikole Tesle našle mjesto u Tematskom parku u Smiljanu. Uskoro u sklopu obiteljske kuće u Bilajskoj ulici otvaram galeriju.

Nađe Golac vremena i za suprugu te dvoje djece koji su mu golema potpora, za prijatelje i kavu u nekom od gradski kafića, a posebno za ribolov na kopnu i moru.

Kontakti s Ivanom Golcem mogu se ostvariti na tel 053 574 530, mobitel 098 275 231 ili e-mail:

ivan.golac1@gs.t-com.hr

Željko Mataija

Ivan Golac u svom ateljeu

Starčevićev dom u Zagrebu

Dom je, na današnjem Starčevićevom trgu, izgrađen 1895. Tek 1999. u nišu na pročelju Doma postavljen je brončani spomenik Starčeviću, prvi njegov spomenik u glavnom gradu.

Ideja o izgradnji Starčevićeva doma u Zagrebu rođena je 1892. na sastanku Hrvatske stranke prava u Rijeci. Namjena tog projekta bila je: »...dar naroda svojem prvaku karakteristično i monumentalno...». Tijekom iduće tri godine uslijedilo je skupljanje novčanih priloga i raspisivanje natječaja na kojem su najbolje idejno rješenje ponudili zagrebački arhitekti Höhnigsberg i Deutsch koji su projektirali i niz neobaroknih građevina u gradu potkraj 19. stoljeća.

Dana 26. lipnja 1895., na 33. godišnjicu prvog Starčevićevog govora u Hrvatskom saboru, položen je kamen temeljac na spoju istočnog i južnog poteza zagrebačke «Zelene potkove», na sjevernom dijelu trga koji također nosi ime dr. Ante Starčevića (nasuprot željezničkom koldvoru). Prema programu natječaja u prizemlju je trebala biti kavana i narodna čitaonica, na prvom katu stan dr. Starčevića, klub Hrvatske stranke prava te dvorana za plesove i koncerte. Drugi kat namijenjen je za plesnu dvoranu te dva stana za iznajmljivanje. Pomno oblikovanu unutrašnjost oplemenio je svojim freskama slikar Kocci. Vanjski izgled zgrade u skladu je s arhitekturom vremena u kojem se posebna posvećivala simboličkim detaljima pročelja pa zgradom dominira kupola na čijem se vrhu nalazi krilati bakljonoša simbol prosvjete. Skulpture na uglovima krova zgrade predstavljaju prosvjetu, hrabrost, stalnost, čast, zdravstvo, mir i jedinstvo te

asociraju na ideološki program i namjenu doma. Dom je otvoren i predan A. Starčeviću 1895. On je i preminuo u njemu godini dana kasnije. Danas se u zgradi nalazi Gradska knjižnica i čitaonica.

Na 103. obljetnicu smrti Ante Starčevića, 28. veljače 1999., na pročelju Starčevićeva doma svečano je otkriven spomenik tom hrvatskom velikanu. Spomenik je

podigla udruga «Braća hrvatskoga zmaja», a autor 245 centimetara visokog kipa, postavljenog u nišu pročelja zgrade, je kipar Josip Poljan. To je prvi spomenik Anti Starčeviću postavljen u Zagrebu.

Ivica Sokolić

Spomenik snimio:

Branimir Butković

Starčevićev dom na Starčevićevu trgu u Zagrebu. U niši je spomenik Anti Starčeviću, rad kipara Josipa Poljana

Mons. dr. Mile Bogović, biskup gospičko-senjski:
ŠTO SAM REKAO PAPI BENEDIKTU XVI.?

Sveta Stolica podupire Crkvu hrvatskih mučenika

Tijekom proteklog ljeta svi su biskupi iz Republike Hrvatske pohodili papu Benedikta XVI. u okviru «Ad limina apostolorum», tj. obveze svih biskupa jedne države da se posjete Vatikan i Papu svakih pet godina i priopće stanje u svojoj biskupiji. U tom je pohodu sudjelovao i gospičko-senjski biskup mons. dr. Mile Bogović koji je, kao i ostali biskupi, i nasamo razgovarao s Papom i iznio mu glavne značajke crkvenog života Gospičko-senjske biskupije, ali i stanja u Hrvatskoj. Zamolili smo preuzvišenog g. biskupa da o svom posjetu Papi iznese najvažnije pojedinosti.

Koji je smisao toga posjeta hrvatskih biskupa Papi i što uopće znači ta praksa?

Papa je, kao Petrov nasljednik, prvi među biskupima kao što je Petar bio prvi među apostolima. Zato je razumljivo da svi biskupi nastoje održavati posebne veze s prvakom svog reda. Kršćani su tijekom povijesti hodočastili u Rim upravo zato što su ondje i grobovi prvaka svetih apostola Petra i Pavla. Oni nisu mučeničku smrt Petra i Pavla doživljavali kao kraj njihova života, nego kao prijelaz u bolji, vječni život koji su tim mučeništvom postigli. Mjesta na kojima su oni iskoručili iz ovog zemaljskog života i ušli u onaj vječni nazivani su „apostolski pragovi“ (latinski: *Limina apostolorum*). Kršćani, a napose biskupi, hodočastili su na te „pragove“ (*ad limina*). Taj naziv sačuvao se sve do danas pa se službeni posjet biskupa Rimu naziva: *Ad limina*. Dugo vremena to nije bilo regulirano, a onda je Tridentski sabor (1545.-1563.) naredio svim biskupima da u određenim vremenskim razmacima trebaju posjetiti „apostolske pragove“ i tom prigodom podnijeti Papi izvješće o stanju u svojoj biskupiji. Danas je za sve biskupe određen posjet Rimu *Ad limina* svake pete

godine. To se može i pomaknuti u izvanrednim slučajevima, npr. ako je Papa bolestan ili ako je došlo do smjene na Petrovoj stolici. Biskupi iz Hrvatske posjetili su zajednički Rim ove godine, a oni iz Bosne i Hercegovine prošle godine.

Prije su biskupi redovito išli pojedinačno Papi i svaki se snalazio kako je znao. Danas redovito idu zajedno svi biskupi jedne države ili nacije. Papa ih redovito prima sve zajedno i svakog posebno. Naši biskupi redovito odsjedaju u Hrvatskom

Papa Benedikt XVI. u razgovoru s biskupom Milanom Bogovićem

Za vrijeme pohoda hrvatskih biskupa Svetoj Stolici papa Benedikt XVI. temeljito je upoznat s crkvenim i društvenim prilikama u Hrvatskoj, pa i u Gospičko - senjskoj biskupiji

zavodu sv. Jeronima u Rimu, no ove godine iz praktičnih razloga boravili smo u Kući sv. Marte u Vatikanu. U srpnju su velike vrućine pa bi česta pješčenja i putovanja prema Vatikanu bila dosta velika opterećenja za nas starije. Treba, naime, osim Pape posjetiti i razne urede i kongregacije, posjetiti crkve Sv. Petra, Sv. Pavla, Sv. Marije Velike i Sv. Ivana Lateranskog. Tijekom deset dana bili smo stalno u pokretu, najviše u vatikanskom području. Iako sam u Rimu boravio kao student šest godina, nisam imao do sada priliku šetati po vatikanskim vrtovima kao po svome. Te šetnje bile su posebno sadržajne.

Koji su Vaši dojmovi sa susreta s papom Benediktom XVI.?

Doživio sam to, svakako, kao vrhunac ovog hodočašća „apostolskim pragovima“. Imati sučelice samoga Papu i da smo nas dvojica sami u prostoriji - tko bi to nekad mogao i sanjati?! Papa je prethodno već imao susrete s nekim našim biskupima. Uočio sam da je dobro ušao u našu problematiku, a oni koji su bili poslije mene rekoše mi da se u Papinu razgovoru osjetilo s kime je prije njih razgovarao. Osjetio sam da mu je poznata i materija koju sam izložio u svom pisme-

nom izvješću. Papa nije, dakako, mogao pročitati u cijelosti sva naša izvješća o pojedinim biskupijama koje smo mu prethodno poslali. Moje izvješće imalo je šezdesetak gusto tipkanih stranica, a biskupi većih biskupija imali su i više. Kada se uzme u obzir koliko ima biskupija i biskupa, jasno je da nije lako sve čuti, a još je teže sve pročitati. Zato Papa ima pomoćnike koji ta napisana izvješća proče i o glavnim točkama izvijeste Papu prije susreta s nama biskupima. Mi smo doista razgovarali, i to o našim prilikama, a razgovor nasamo je trajao petnaest minuta.

O kojim ste temama razgovarali?

Stavio sam Papi na stol list papira na kojem sam u tri točke skicirao što mu trebam reći. Prvo, to je stanje u biskupiji, drugo projekt Crkve hrvatskih mučenika i, treće, prilike u Hrvatskoj i igre s Hrvatskom. Rekao sam mu da sam biskup u najopustošenijem i u vrijeme Domovinskog rata najstradalijem dijelu Hrvatske te da je, nakon svih stradanja, njegov prethodnik Ivan Pavao II. podržao prijedlog da se na tom i takvom području osnuje nova biskupija koja će pomoći da se prilike poprave. Bilo mu je na početku malo čudno kada sam nastavio razgovor o Crkvi hrvatskih mučenika koja se gradi upravo na tom prostoru. Napomenuo sam mu da je Udbina u zemljopisnom središtu Hrvatske i da ljudi koji su najviše trpjeli najbolje nauče koja je vrijednost trpljenja. Taj govor je dobro razumio i odmah se s razumijevanjem uključio. Osjetio sam kako je s posebnom radošću i odobravanjem pratio moje izlaganje o projektu te crkve, jer je, i pored velikih stradanja koje je narod pretrpio u ovom dijelu Hrvatske, upravo s tog prostora krenula ideja da se uzori traže u velikim stradalnicima, vjernim svjedocima - mučenicima za vjeru, pravdu i slobodu. Bilo mu je posebno drago kada sam mu rekao kako je ideja Crkve hrvatskih mučenika nikla na pozivu njegova prethodnika Ivana Pavla II., koji je na prijelazu u novo stoljeće i tisućljeće, videći kako se velike opasnosti (oružje, neprijateljstva) prenose u novo vrijeme, pozvao sve narode neka popišu svoje mučenike da im budu uzori, oni koji su bili spremni i život žrtvovati za druge, nasuprot sve većoj napasti da se druge iskorištava za vlastite prohtjeve. Papa je i u toj ideji Crkve hrvatskih mučenika prepoznao u našem narodu onu kršćansku dušu koja i u najtežim prilikama znade reagirati u duhu svoga kršćanskog uvjerenja.

Videći kako se Papi sviđa projekt Crkve hrvatskih mučenika, ohrabrio sam se i postao vrlo govorljiviji. Htio sam mu

istaknuti da bi nam svaka potpora Svete Stolice u tome dobro došla, misleći ponajprije na moralnu potporu i blagoslov samog projekta. Budući da moj talijanski i nije tako precizan, možda sam upotrijebio riječ koja izražava i naše očekivanja materijalne pomoći. Što bilo da bilo, Papa je to moje živo tumačenje shvatio kao Nijemac kojemu neki Hrvat govori o svojim projektima - da se očekuje i materijalna potpora. Prije nešto više od mjesec dana nazvaše me iz Nuncijature u Zagrebu neka pošaljem financijske podatke o projektu Crkve hrvatskih mučenika jer je Papa rekao da taj projekt treba pomoći i na taj način. Nisam vidio da je nešto pribilježio za vrijeme razgovora, ali očito nije zaboravio prenijeti svojim pomoćnicima da izvide način materijalne pomoći. U svakom slučaju Sveta je Stolica već ovim susretom upoznala projekt Crkve hrvatskih mučenika i ohrabrila mene i sve suradnike da nastavimo. Mi ćemo to doista i nastaviti s još više volje i oduševljenja nakon što smo već dobili snažnu potporu u središtu kršćanstva. Namjeravamo iz pomoći koja stigne podignuti na Udbini spomenik Ivanu Pavlu II., idejom začetniku našeg projekta.

Jeste li još negdje predstavili projekt Crkve hrvatskih mučenika?

U vatikanskim uredima i kongregacijama nisam tada imao priliku o tome govoriti, ali mjerodavne ustanove mogle su pročitati što sam o svemu napisao u izvješću. Tako je to pročitala i Komisija za kulturna dobra Crkve, pismeno je odgovorila da veoma cijeni projekt i očekuje kako će se pri gradnji poštivati sve norme koje traži bogoslužje i lijepa umjetnost.

Kad sam prije toga bio u Rimu, posjetio sam slovenskog isusovca Rupnika koji slovi kao glavni umjetnik papinskog dvora. Njega je angažirao Ivan Pavao II. da oslika kapelu u kojoj Papa redovito misi, a i sada je Rupnik veoma aktivan pri umjetničkom uređivanju i obnovi vati-

kanskih sakralnih objekata. Idejom Crkve hrvatskih mučenika bio je toliko oduševljen da mu je nekako bilo čudno kako i drugi narodi nisu u svojoj duhovnoj obnovi krenuli takvim načinom. Posebno je zažalio što takav projekt nije susreo kod svojih Slovenaca. Obećao je stručnu pomoć pri uređenju Crkve.

S Papom ste, kako ste rekli, razgovarali i o prilikama u Hrvatskoj i o suvremenim igrama oko Hrvatske?

Izrazio sam - kao što su učinili i drugi naši biskupi - zahvalnost Svetoj Stolici za potporu u vremenima naših najvećih kušnji. Zamolio sam Papu da nam, svim sredstvima koja njemu stoje na raspolaganju, i dalje pomaže jer je rat u Hrvatskoj i izvan nje nastavljen drugim putovima i taktikama. Istaknuo sam, između ostalog, da vodeća ekipa u svijetu, koja je izišla kao pobjednička nakon Prvog i nakon Drugog svjetskog rata, ni danas ne želi vidjeti Hrvate među pobjednicima pa na razne političke načine nastoji obezvrijediti pobjednički put kojim je hrvatski narod došao do svoje samostalnosti. Dakako, Papa je dovoljno oprezan te nije nastavio taj smjer razgovora, ali sam dobio dojam da dobro poznaje prilike u kojima se nalazimo i opasnosti koje nam prijete te ni on, sa svoje strane, poput svoga velikog prethodnika, neće propustiti nijednu prigodu da nas podrži i da nam u nevoljama pomogne.

Na kraju bih želio naglasiti svoj snažni dojam s ovog susreta i razgovora s papom Benediktom XVI. Doista, to je čovjek fine i blage naravi iz kojega izbija radost života, radost da ga Bog drži, ali i radost što mu je dao sugovornika koji je sada pred njim, a petnaest minuta bio sam to samo ja.

Razgovarao: Ante Bežen

U spomen

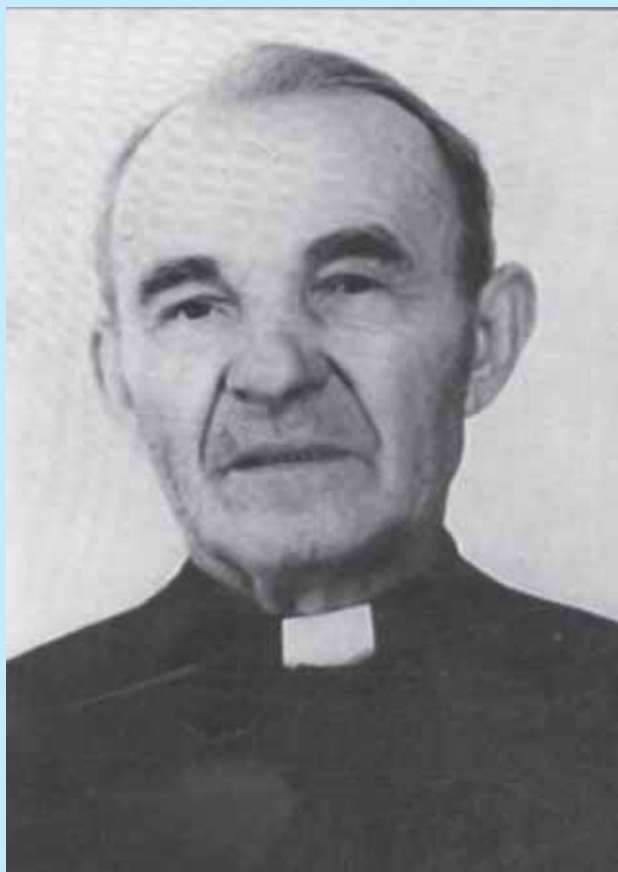
VLČ. JOSIP KAPŠ - OBNOVITELJ I GRADITELJ LIČKIH SVETIŠTA

Skromni lički svećenik vlč. Josip Kapš, poznatiji kao „pop Joso“, župnik Trnovca, Brušana, Smiljana i Bužima (Gospićki dekanat) davno je postao legenda jednog dijela Like zbog svog gotovo polustoljetnog požrtvornog i ustrajnog služenja Bogu i ljudima.

Potekao je iz Gorskog kotara (rođen u Gorencima kraj Vrbovskog 18. ožujka 1917.) i vjerojatno bi bio skromni i marljivi otac obitelji da nije uoči II. svjetskog rata bio mobiliziran u vojsku Kraljevine Jugoslavije, postao pripadnik Radne službe u Hrvatskoj vojsci, te preživio Bleiburg i Križni put. Povratkom kući odlučio je poslušati Božji poziv i postati svećenik. Zbog neistinitih optužbi pošao je na još jedan "križni put" - robiju u Lepoglavi i Staroj Gradiški. Za svećenika zaređen je 6. rujna 1954. u Rijeci. Biskupskim dekretom od 9. rujna 1959. upućen je u ličke župe: Trnovac, Brušane, Smiljan i Bužim.

Dana 4. listopada 1959. došao je u Trnovac, tu ostao do smrti, a svoje posljednje počivalište sam je izabrao na brdašcu s kojeg se širi pogled na veliki dio njegovih bivših župa. Po dolasku u Liku zatekao je u jadnom stanju župne crkve (jedna spaljena), župne kuće i duše župljana. Sve to bila je posljedica ratnih stradanja i nametnutog ateizma. Odmah je obnovio spaljenu crkvu sv. Martina u Brušanima, u čijoj je sakristiji već za Božić 1959. služio polnočku. Poput prvih apostola pop Joso kilometarske je udaljenosti prelazio pješice. Stariji župljani pamte njegov uvijek užurbani hod ali i skrbne, tople i suosjećajne riječi i brigu za obitelji i pojedinca.

Unatoč siromaštvu, čestim pozivima na saslušavanja i zaprekama koje su mu postavljale komunističke vlasti, pop Joso je uspio, uz pomoć župljana, vlastitim fizičkim radom i snalažljivošću, temeljito obnoviti sve četiri župne crkve (spaljenu **crkvu Sv. Martina** u Brušanima, derutne: **crkvu Sv. Nikole biskupa** u Trnovcu, **crkvu Sv. Terezije Avilske** u Bužimu i **crkvu Blažene Djevice Marije Karmelske** u Smiljanu), sagraditi: **kapelicu Sv. Marije Pomoćnice** u selu Jadovno, **kapelicu Presvetog Srca Isusova** (s grobljem) na Rosuljama, **kapelicu Sv. Ivana Krstitelja** u Smiljanskom polju. Obnovio je: **kapelicu Presvetog Srca Isusova** na smiljanskom groblju, **kapelicu Majke Božje od Sedam Žalosti** u Trnovcu, dok su vlasti zabranile započetu gradnju **kapelice sv. Franje Asiškog u Ledniku, jer nije pribavljena građevna dozvola**. Sagradio je i **Križni put u Trnovcu**. Uz pomoć župljana kupio je četiri zvona: malo **zvono za crkvu Sv. Nikole biskupa u Trnovcu**, za **crkvu Marije Pomoćnice na Jadovnom**, za **kapelicu Presvetog Srca Isusova na Rosuljama** i za **kapelicu Sv. Ivana Krstitelja u Smiljanskom polju**. U sve crkve i

na Križni put uveo je električno osvjetljenje, obnavljao sav inventar, crkveno ruho i pristupne ceste. Zbog neumornih graditeljskih pothvata i stalnog šikaniranja vlasti župljani su ga često nazivali "Sv. Josip radnik" ili "pop Joso mučenik".

Njegove zasluge za izgradnju i obnovu spomenutih svetišta nemjerljive su kao i dobrota kojom je zračilo njegovo plemenito srce.

Umirovljen s 80 godina, pop Joso ostao je u svojem Trnovcu, pomažući braći svećenicima koji su uz svoje preuzeli i njegove župe, ispraćao je župljane na posljednje počivalište, bio je dušebrižnikom starih i nemoćnih ljudi u gospićkom staračkom domu.

Stradalnik u komunizmu, na proslavi 50. obljetnice misništva, objavio je geslo s kojim je živio čitavog života, a nije ga smio izgovarati: **SVE ZA BOGA I ZA DOMOVINU**. Iako sam nije imao vremena za bavljenje pisanjem, svesrdno se zalagao za objavljivanje činjenica i istine o prošlosti njegovih župa i župljana, jer „narod bez prošlosti je narod bez budućnosti“, a on je svoj narod i Domovinu poslije Boga najviše volio. Umro je u Gospiću 26. listopada 2006.

Počivao u miru Božjem!

Ana Tomljenović

Nakon svečane proslave 150. obljetnice rođenja Nikole Tesle

Počasti velikom Ličaninu

Svečanosti u Smiljanu pribivali su predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić, predsjednik Hrvatskoga sabora Vladimir Šeks, predsjednik Vlade dr. Ivo Sanader, predsjednik Republike Srbije Boris Tadić, čelnici Ličko-senjske županije, grada Gospića, predstavnici Srpske pravoslavne i Katoličke crkve i drugi posjetitelji. Bili su tu i članovi Udruge Ličana «Vila Velebita» iz Zagreba, koja je u povodu ove proslave izdala posebni broj lista «Vila Velebita», posvećen Tesli.

Na slikama: šator u Memorijalnom centru s uglednim gostima

Središnjom proslavom u ponedjeljak, 10. srpnja 2006., obilježena je 150. obljetnica rođenja velikog znanstvenika i izumitelja Nikole Tesle u Smiljanu, gdje se rodio istog dana davne 1856. Hrvatski je Sabor ovu godinu proglasio «godinom Nikole Tesle», a tijekom cijele godine održani su znanstveni i drugi skupovi posvećeni Teslinu liku i djelu te njegovoj znanstvenoj baštini.

Smiljan je neposredno prije toga bio poprište velikih radova, od gradnje Memorijalnog centra do uređivanja okoliša oko Tesline rodne kuće. Područje Tesline rodne kuće jako se izmijenilo. Hrvatska vlada je dala veliko značenje proslavi i izgradnji Memorijalnog centra „Nikola Tesla“. Smiljan je, bar na jedan dan, bio u središtu pozornosti svijeta kao mjesto gdje će buduće generacije učiti o veličini Teslinih izuma i njihovoj važnosti za suvremeni svijet.

U Smiljanu su se mogli vidjeti pripadnici raznih skupina udruge, od kojih su se ikonografijom isticala kulturna društva srpske manjine u Hrvatskoj. Bilo je nazočno puno domaćih i stranih novinara, stranih diplomata i političara, predstavnika vjerskih zajednica, gradskih i županijskih vlasti te brojni dužnosnici iz vrha državne vlasti.

Na tribini su se smjenjivali brojni govornici, koji nisu štedjeli riječi zahvale za sve čime je taj genij zadužio čovječanstvo, poručujući da mu se hrvatska država monumentalnim centrom odužuje za svu ostavštinu, ali i vrijeme u kojem je nepravедno bio zaboravljen.

Svečanu akademiju otvorili su domaćini, gradonačelnik grada Gospića **Milan Kolić** te ličko-senjski župan **Milan Jurko-**

Tematski park Nikole Tesle

vić, koji je naglasio da kad god upalimo svjetlo - to je Tesla i da bi Tesla danas bio ponosan na svoj Smiljan i Liku.

Kao predstavnik srpske zajednice u Hrvatskoj govorio je saborski zastupnik dr. **Milorad Pupovac**.

Posebno energičan bio je potpredsjednik Hrvatskoga sabora **Darko Milinović** koji je, kao Ličan, govorio o ličkom „brandu“ te parafrazirao riječi popa Marka Mesića, osloboditelja Like od Turaka, da mu „valja pojt i u Liku“. Prenio je poruku udruga proizašlih iz Domovinskog rata i branitelja ličkog kraja, koji su ga zamolili da se, u ime hrvatske države, ogradi od rušenja spomenika Tesli u Gospiću za proteklih ratnih zbivanja..

Broj Vile Velebita posvećen 150. obljetnici Teslina rođenja dobili su i sudionici proslave u Smiljanu

Premijer **Ivo Sanader** podsjetio je da su Tesli mnogi krali ideje i izume, ali je on sam rekao da će budućnost dati najbolju ocjenu o svima. »Budućnost je rekla da je Nikola Tesla jedan od najvećih ljudi koje je ljudski rod dao. I zato smo ponosni mi

u Hrvatskoj što, zajedno sa Srbijom, SAD-om i drugim zemljama, s kojima je Tesla imao veze, dijelimo ovo slavlje«, poručio je premijer. Podsjetivši na veliku i ovih dana rado citiranu Teslinu rečenicu kako se ponosi svojim srpskim rodom i

Teslina turbina na potočiću Vaganču čiji je tok promjenjen tijekom izgradnje Memorijalnog centra

Ispred Tesline rodne kuće

hrvatskom domovinom, premijer je pozvao sve da na tim temeljima nastave graditi društvo tolerancije i dijaloga. Za uspješnu izgradnju Memorijalnog centra premijer je posebno pohvalio ministricu zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva **Marinu Matulović Dropulić**, koja je bila koordinator izgradnje.

Hrvatski predsjednik **Stjepan Mesić** više je govorio o Tesli kao čovjeku a manje o njegovu znanstvenom djelu. Osvrćući se na ne tako davnu prošlost, Mesić je spomenuo rušenje Teslina spomenika, a žalio je i što mu je rodna kuća do danas ostala zapuštena. Teslina životna filozofija, sažeta u njegovom ponosu srpskim rodnom i hrvatskom domovinom, najbolji

je putokaz i za Hrvatsku, ali i za druge zemlje u regiji, u ujedinjenu Europu, zaključio je Mesić.

Američki veleposlanik **Bradtko** skupu se obratio na hrvatskom jeziku iskazujući ponos Teslom čiji su korijeni, kako je u pismu predsjedniku Mesiću ovim povodom rekao predsjednik **Bush**, u Hrvatskoj, Srbiji, ali i SAD-u. Bush je rekao, a Bradtko prenio, da Tesla nadilazi državne granice i nacionalne razlike.

Na to je podsjetio i **Vladimir Šeks**, predsjednik Hrvatskoga sabora. Poručio je da je Tesla dokazao kako znanje mora biti ponajprije u funkciji boljitka čovječanstva.

Pljesak odobravanja dobio je i srbijanski predsjednik **Boris Tadić** ističući Teslino opiranje uvlačenju u etničke sukobe na ovim prostorima. Suprotstavljao se takvim idejama, istaknuo je Tadić, citirajući Teslu koji je jednom prigodom rekao: »Vaša mržnja, pretvorena u električnu energiju, mogla bi osvijetliti gradove.« Srbi i Hrvati imali su mnogo sjajnih trenutaka u zajedničkoj povijesti. Danas, na početku 21. stoljeća, ne prihvaćamo mržnju, nasilje, etničko čišćenje, stradalništvo za pripadnike pojedinih naroda.

Poslije svečane akademije obišli smo prostore samog Memorijalnog centra, koje čine: obnovljena Teslina rodna kuća

Članovi "Vile Velebita" kod novog Teslina spomenika na području Memorijalnog centra. U pozadini su brdo Bogdanić, Teslina rodna kuća i obnovljena pravoslavna crkva Sv. Petra i Pavla

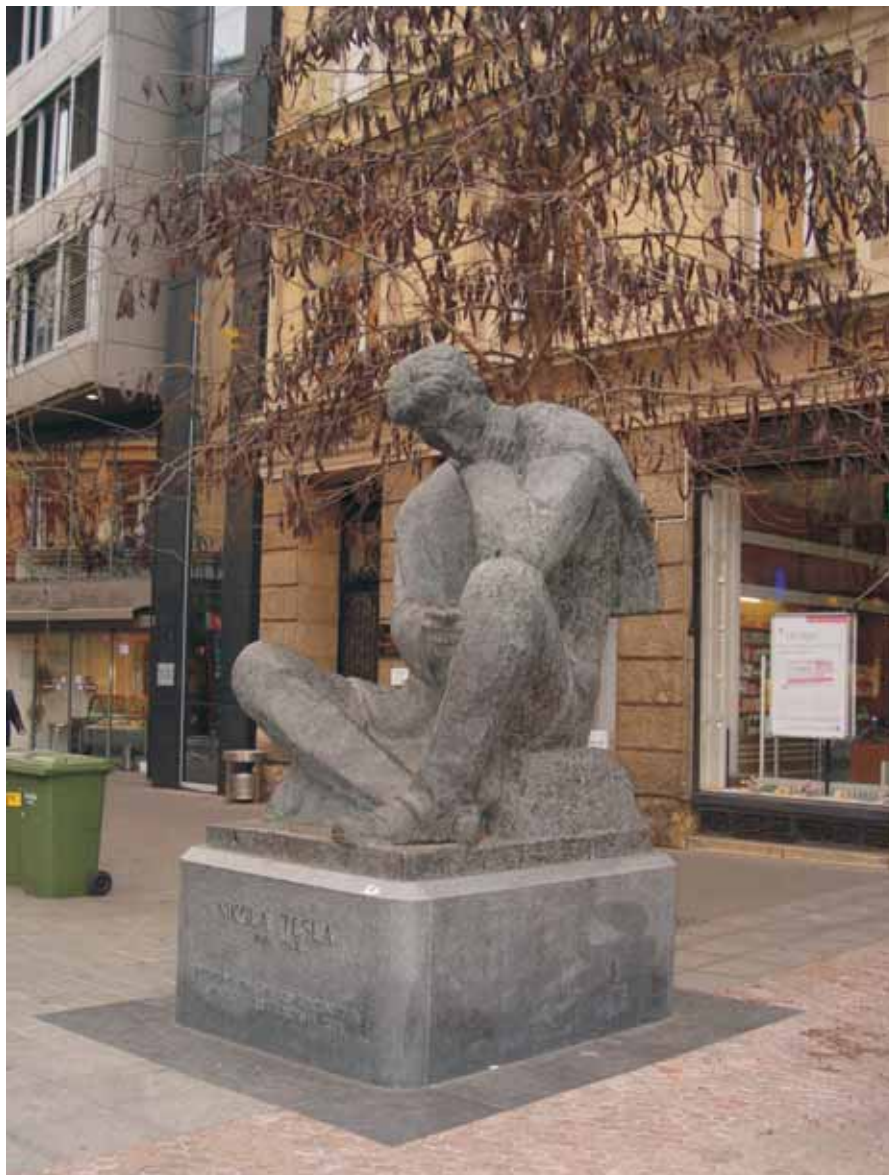
i pripadajući gospodarski objekt, crkvice Sv. Petra i Pavla, u kojoj je kao pravoslavni svećenik službovao Teslin otac Milutin, groblje, kameni spomenici i klupe arhitekta Zdenka Kolacija te novoizgrađeni sadržaji - trijem, parkiralište, pješačke staze, Teslin spomenik kipara **Mile Blaževića**, auditorij, prototipovi u mjerilu 1:1, Teslina ispitna stanica iz Colorado Springsa, Teslina turbina, brod na daljinsko upravljanje, zatim most / platforma na potoku, multimedijски centar, HI-TEC dječje igralište te posebno dizajnirana ambijentalna rasvjeta.

Memorijalni centar „Nikola Tesla“ u Smiljanu posebna je jedinica pod upravom Muzeja Like u Gospiću. Zamišljen je da objedinjuje više disciplina: znanost, umjetnost, turizam te okuplja razne korisnike - predškolsku i školsku djecu, studente, umirovljenike, turiste, lokalno stanovništvo, Tesline obožavatelje, medijske itd.

Na Teslinoj proslavi bilo je i tridesetak članova Udruge «Vila Velebita» iz Zagreba. U povodu proslave izašao je broj «Vile Velebita», posvećen ovoj obljetnici za koji su posjetitelji pokazali velik interes.

Nakon proslave u Smiljanu, u Gospiću je svečano otvoreno Visoko učilište «Nikola Tesla» s ekonomskim i pravnim studijem. Otvorili su ga potpredsjednica Vlade Jadranka Kosor i ministar obrazovanja dr. Dragan Primorac, a blagoslovio ga je biskup gospićko-senjski dr. Mile Bogović.

Jure Murgić

Otvaranje Veleučilišta "Nikola Tesla" u Gospiću

Meštrovićev Tesla preseljen

U sklopu obilježavanja 150. obljetnice rođenja velikog znanstvenika **Nikole Tesle**, njegov spomenik su dana 6. srpnja 2006. na uglu Masarykove i Preradovićeve ulice u Zagrebu otkrili predsjednik Republike Stjepan Mesić, predsjednik Hrvatskoga sabora Vladimir Šeks, predsjednik Vlade dr. Ivo Sanader te zagrebački gradonačelnik Milan Bandić.

Institut «Ruđer Bošković» ustupio je Gradu Zagrebu Meštrovićev spomenik Nikoli Tesli te je spomenik dan prije otkrivanja prenesen iz dvorišta Instituta gdje se do tada prije nalazio.

Svečanosti su prisustvovali saborski zastupnici, članovi Vlade, predstavnici političkih stranaka, zagrebačkog Gradskog poglavarstva, Srpske pravoslavne crkve, znanstvenog i kulturnog života i mnogi drugi. Od sada će Zagrepčani imati novo mjesto za sastajanje... «Vidimo se kod Tesle!».

J. M.

Lički krumpir probija se na tržište

Cilj: lički krumpir, roba s geografskim porijeklom

Piše: Nikola Vidaković, dipl. ing.

Pradomovina krumpira su južno-američke Ande, područje današnjeg Perua, točnije područje oko jezera Titicaca (nadmorska visina oko 2500 metara).

Prastanovnici tog kraja, Inke, cijenili su krumpir smatrajući ga «uzvišenom biljkom».

Krumpir je prvi put prenesen na europsko tlo 1565. godine, na dvor španjolskog kralja Filipa. Prvi pisani dokaz o njegovu uzgoju u okolici Seville su iz 1573. godine. Kasnije su ga franjevci prenijeli u Italiju, a 1586. godine u Englesku.

Iz Engleske krumpir se dalje širio na područje Njemačke, Poljske i dalje prema skandinavskim zemljama. Polovicom 19. stoljeća krumpir postaje «kruh sirotinje». Poznato je da je uzrokovao velike seobe naroda u Irskoj. Kada je gljivična bolest krumpira (*Phytophthora infestans*) uništila krumpirišta u tim krajevima, čitava područja irskog pučanstva su preselila u Sjevernu Ameriku.

U Hrvatsku krumpir je donijet najvjerojatnije iz Češke, polovicom 18. st.

To je vrijeme vladavine Marije Terezije, koja je dekretom odredila da se na svim područjima gdje žitarice slabije uspijevaju, uzgaja krumpir, a pretpostavka je da je

prvi krumpir u Liku donijela austrougarska graničarska satnija i posadila ga 1769 godine. Tako je krumpir u Lici postao sve više poznat, valjda zato jer Lika podsjeća na njegovu pradomovinu. Od tada je krumpir neizostavni sastojak ličke kuhinje pa se s pravom može reći da je othranio mnoge generacije Ličana. Kakvo bi bilo zelje i meso bez dobrog krumpira?

Podnožje Velebita i lička krška polja, radi specifičnih agro-klimatskih uvjeta i čistog tla, krajolici su najsličniji postojbini krumpira u dalekim Andama. Tu krumpir daje najbolje od sebe: veći postotak suhe tvari, vitamina i minerala. Zbog svega toga lički krumpir je danas nadaleko poznat kao proizvod iznimne kvalitete.

Unatoč svemu tome, proteklih desetak godina lički krumpir je gotovo nestao s tržišta ne uspijevajući se nositi s konkurencijom jeftinog ali znatno manje kvalitetnog krumpira iz drugih područja i iz uvoza. Kako ne postoji pravna zaštita ličkog krumpira, mnogi proizvođači jeftinijeg i manje kvalitetnog krumpira iz drugih dijelova Hrvatske prodaju svoj krumpir pod imenom lički, nanoseći mu time nesagledivu štetu, istodobno uništavajući proizvodnju pravog ličkog krumpira.

Neovlaštenom uporabom imena, gotovo se ugasila proizvodnja pravog *ličkog krumpira* kao tradicionalnog poljoprivrednog proizvoda Like.

Radi obnove profitabilne, tržišno orijentirane proizvodnje tog visokovrijednog proizvoda, Poljoprivredna zadruga Lovinac, u suradnji s Udrugom proizvođača ličkog krumpira iz Gospića, Agonomskim fakultetom iz Zagreba, poduzećem H.Z.P.C. d.o.o., poduzećem CPZ d.o.o. a uz financijsku potporu Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva, Ministarstva gospodarstva rada i poduzetništva te Općine Lovinac, prošle je godine pokrenula projekt: «Razvoj robne marke (brand) *lički krumpir* kao proizvoda s geografskim porijeklom».

Projekt traje do kraja 2007; a rezultati koje bi trebao polučiti su: tehnološki elaborati uzgoja, skladištenja, dorade i prerade proizvoda te investicijska studija i studija

isplativosti; zaštićen proizvod - lički krumpir, kao proizvod s geografskim porijeklom, sortna lista prikladnih sorata za uzgoj *ličkog krumpira*, organizirana proizvodnja, početak organiziranog plasmana proizvoda na tržište, dogovor s nekim od velikih trgovačkih lanaca o plasmanu proizvoda.

Neki rezultati projekta već su ostvareni, među njima i najvažniji - pokretanje organizirane proizvodnje i potpisivanje ugovora s Konzumom o prodaji svih proizvedenih količina ličkog krumpira. Tako je Poljoprivredna zadruga Lovinac prošle godine prodala 200-tinjak tona ličkog krumpira. Reakcija tržišta je bila iznad svih očekivanja. To je omogućilo potpisivanje ugovora s Konzumom i povećanje proizvodnje na ovogodišnjih 500-tinjak tona. U proizvodnju je uključeno šest poljoprivrednih proizvođača s područja Gospića, Perušića i Lovinca.

Veliki interes tržišta za ličkim krumpirom omogućuje PZ Lovinac planiranje povećanja proizvodnje te budi interes poljoprivrednika za uključivanje u ovaj projekt. Zaštitom ličkog krumpira kao proizvoda s geografskim porijeklom osigurana je i njegova europska perspektiva. Nadamo se da će i drugi lički autohtoni proizvodi, poput škripavca, base, ličke janjetine i dr. kročiti istim putem prema jednoj od međunarodno priznatih zaštita autohtonih proizvoda, jer europski potrošači sve više traže takve proizvode.

Velebitki gorštak Vlado Prpić Prpa ne silazi s Velebita

Život s poskocima

Velebit je lijep i za vrijeme oluja, samo treba znati s njim.

Vlado Prpić Prpa jedan je od zaštitnih znakova Velebita. Samouki zaljubljenik u ovu našu najveću i najljepšu planinu, posljednje desetljeće itekako pridonosi njezinu probitku. Istražujući njegovu floru i faunu, ali i njegove povijesne putove, poučavajući mnoge koji žele upoznati Velebit, Vlado je 2001. osnovao planinarsko društvo imenom "Prpa". Danas to društvo ima 300 članova, što je svojevrsni fenomen jer i Baške Oštarije, gdje Prpa živi, a i sva općina Karlobag ne mogu dati taj broj planinara.

Pitali smo "Prpu" o njegovim aktivnostima. On o tome priča:

- Velebitska je jedinstvena, tu živi oko 2500 biljnih vrsta. Pribavio sam mnogo literature, prepoznao dosta biljaka i pronašao puno staništa za koje se do sada nije znalo. Iduće godine navršava se točno 100 godina od otkrića degenije, kars-tašice koja raste ovdje na svega tri mjesta. Bilo bi lijepo cijelu iduću godinu posvetiti njoj.

Nadalje, Velebit je u povijesti uvijek bio sjecište raznih putova, čak iz rimskih vremena. O tome postoji jedan znamen, koji sam pronašao, a koji su kasnije potvrdili i ljudi koji se u to razumiju, a to je oko deset kilometara rimske ceste. Nalaz je veoma upečatljiv i bit će za znanstvenike itekako interesantan.

Nije samo nalaz ceste taj koji me u posljednje vrijeme zaokupljao. To je i poskok, zmija ljutica, zapravo s najljućim otrovom u Evropi. U posljednje vrijeme lijepo se družimo iako sam pretrpio već dosta zmijskih ugriza. Posljednji od jesenas zamalo me nije stajao glave. Samo brzina intervencije me spasila. Naime, ugrizao me moj ljubimac, kapitalac srebrnasti poskok iz škrapa. Mnogo sam ga puta imao u rukama, ali taj mi se puta iskrao iz ruke i snažno me ugrizao za prst. Uz velike bolove i silne komplikacije jedva sam preživio, ali nisam zato poskoka zamrzio. On "živi svoj život", nikoga ne dira, pa smo sami krivi ako ovakvo što doživimo. Zato često pokazujem ljudima poskoke, koje smatram zaštitnim znakom Velebita. Savjetujem ljudima da ih ne ubijaju, da im se ne suprotstavljaju, a kada ih ugledaju, neka im se sklone s puta. Ako ni to uslijed naglog bliskog susreta ne mogu izbjeći, neka nakon ugriza što prije potraže liječnika, ali bez panike. Poskok nije opasan kako se čini, on često nema ni dovoljno otrova, racionalizira

ugrize jer mu otrov služi isključivo za preživljavanje pa često doza koju ubrizga u ljudski organizam nije smrtonosna. Međutim, u 99 posto slučajeva čovjek je kriv za ujed.

Na Velebitu i u Lici radi dosta planinarskih društava. Najbolje surađujem s najstarijim, a to je Visočica, drugo planinarsko društvo po starosti u Hrvatskoj. S predsjednicom prof. Anom Lemić uređujem *Lički planinar*, časopis koji se bavi baštinim, etnologijom, florom, faunom, raznim obljetnicama, ali i putopisima. List izlazi četiri puta godišnje, prodava se u nakladi od 1000 primjeraka, a čitaju mnogi i izvan naše zemlje.

Volim Velebit do te mjere da sam u njemu cijele godine, pa i onda kad se "vragovi vesele", a to je u vrijeme pogibeljnih mećava i orkanskih bura. Tada je Velebit lijep, samo treba znati sa njim, on mi je od djetinjstva u krvi, zapravo iz njega nikada ne izlazim.

Mladen Kukina

Doc. dr. Milan Vrkljan, predsjednik Udruge Ličana «Vila Velebita» u Zagrebu:

Pokrećemo i podupiremo brojne aktivnosti

Godinu dana nakon izbora nove uprave Udruge «Vile Velebita» njezin predsjednik govori o prijašnjem putu i daljnjim planovima.

Izabrani ste za predsjednika „Vile Velebita“ prije godinu dana. Zašto ste to prihvatili?

Prije toga razgovarao sam sa skupinom članova „Vile Velebita“ koji su me upoznali sa situacijom u Udruzi. Bio sam iznenađen činjenicama: «Vila» nije funkcionirala, članstvo se osulo, nije bilo programa ni novca. Više tvrtki i pojedinaca utužilo je «Vilu», a ukupan dug iznosio je više od 160.000 kuna. U pripremi skupštine vidio sam da je velika većina članova silno nesretna zbog stanja u «Vili». Bili su iskreno zainteresirani da se stanje sredi. To mi je dalo snagu da se primim obaveze i odgovornosti kad su me predložili za predsjednika.

Koji su bili prvi potezi nove uprave?

Prvi je zadatak bio utvrditi stvarno stanje. Financijska je situacija bila očajna. Skoro svaki dan pojavljivala su se nova potraživanja. Urednik časopisa «Vila Velebita» također je donio popis nepodmirenih financijskih obaveza prema no-

vinarima. Prostorije «Vile» bile su toliko zapuštene da se prvi sastanak nove Uprave nije mogao u njima održati zbog nereda, iako je postojala stalno zaposlena tajnica.

Čije su prostorije «Vile Velebita»?

Prostorije su vlasništvo grada Zagreba i pomalo čudi da grad nema razvijene mehanizme kojima može prepoznati nebrigu.

Koje su bile prve aktivnosti obnovljene «Vile»?

Trebalo je prije svega obnoviti pokidane veze s Likom, Ličanima u Zagrebu i inozemstvu. Zahvaljujući kvalitetnim ljudima u novoj upravi počelo je financijsko sređivanje stanja. Treba reći da su svi članovi uprave dali za to vlastita početna sredstva. Nekoliko ih je pomoglo s više desetaka tisuća kuna. Izdvajam po tome dipl. ing. Željka Radoševića. Nakon toga mnogi su nas počeli pomagati.

Tko danas financijski pomaže «Vilu Velebita»?

Prije svega naše članstvo. Postavili smo odlične odnose sa skoro svim lokalnim središtima u Lici, osobito sa županom Milanom Jurkovićem te gradonačelnikom Gospića Milanom Kolićem. Gospićani su ponosni na svoj grad, posebno zadnjih godina kada mu je na čelu najbolji gradonačelnik u novijoj povijesti. Nakon dugo vremena Ličani imaju jak lobi na čelu s dr. Darkom Milinovićem, potpredsjednikom Hrvatskoga sabora. Imamo dobre odnose s upravom Zagreba. Obnavljamo suradnju s Ličanima u Kanadi.

Kako to da SDP-ovac Milan Bandić pomaže Vilu Velebita?

Neću ulaziti u svjetonazor gospodina Bandića. On je gradonačelnik Zagreba i

mi ga kao takvog poštujemo. Nije nas još osobno primio, ali dobro kontaktiramo s njegovim timom. Prijavili smo se na natječaj grada Zagreba za financiranje udruga za 2007. te se nadamo da će nas prepoznati kao udrugu koja obogaćuje kulturni i sportski život u Zagrebu.

Ambiciozno ste obnovili izdavanje časopisa Vila Velebita?

Udruga želi imati časopis koji će biti ogledalo zbivanja u Lici i slika Ličana u Zagrebu, ostaloj Hrvatskoj i u inozemstvu. Neposredno nakon izborne skupštine posjetili smo biskupa Milu Bogovića. Naš je biskup pokretač izgradnje crkve Hrvatskih mučenika na Udbini. Izdali smo do sada dva cijela broja posvećena toj temi, a u ovom broju u sastavu «Vile» izlazi i glasilo te akcije kao poseban prilog. To planiramo raditi i ubuduće jer taj projekt nadilazi granice Like, a na njegovu uspjehu ili neuspjehu simbolično pada ili prolazi budućnost naše kršćanske civilizacije i kulture. On nas treba sve ujediniti i oko te vrijednosti ne smije biti podjela jer se radi o istinskoj hrvatskoj duhovnoj obnovi. Na taj se način hrvatski narod mora susresti sa svojom povijesti. Često su to drugi radili u svom interesu.

Neki su me potihom «pozivali na red» kada je *Vila Velebita* izdala posebni broj posvećen Nikoli Tesli. Čak me jedna novinarka pitala što *Vila Velebita* ima s Nikolom Teslom. Naravno da sam se energično usprotivio takvom razmišljanju koje proizlazi iz želje za tutorstvom nad hrvatskim narodom. Tesla je za nas hrvatski znanstvenik i, da je kojim slučajem živio 1991., siguran sam da bi se svrstao uz Domovinski rat i svoju domovinu Hrvatsku. Čovjek pripada tamo gdje su mu korijeni. Tesla je bio privržen Gospiću, Lici, Zagrebu i Hrvatskoj. Kada se izgradi Crkva hrvatskih mučenika u Udbini i tamo se

iskreno poklone svi oni koji to trebaju učiniti, pitanja o tome "što *Vila Velebita* ima s Nikolom Teslom", vjerujte, mi neće biti.

«Vila je» imala više inicijativa zadnjih mjeseci. Posjetili ste npr. Spomen dom Ante Starčevića u Žitniku. Ima li to i neko dublje značenje?

Želimo uporno raditi i to je jedini ispravan put. Bili smo malo razočarani onim što smo vidjeli u Žitniku. Nema mjerodavnih osoba za rad s posjetiteljima, nema ni suvenira niti knjiga o Starčeviću i ovom kraju, a ličku kapu čak nismo mogli kupiti. U blizinu kuće ne može se doći autobusom. O tome smo razgovarali s gradonačelnikom Gospića gospodinom Kolićem koji nam je dao izrazitu potporu. Naime, bili smo u tom posjetu neposredno nakon Svih Svetih i uočili da taj dan tamo nije bio primjereno obilježen. U Klancu smo ispred škole koja nosi Starčevićevo zapalili nekoliko svijeća. Za takav čin ne bi trebala *Vila Velebita* dolaziti iz Zagreba. Možda školi u Klancu treba pomoći. Povijesnu baštinu hrvatskog naroda, a u to se ubraja i sjećanje na Antu Starčevića, treba obilježavati za blagdane i u Žitniku i u Klancu.

Tko je odgovoran za duhovnu obnovu u Hrvatskoj?

Svi koji su na mjestima gdje se za to djeluje i odlučuje. Evo još jednog primjera. Članovi *Vile Velebita* pokrenuli su inicijativu da Osnovna škola u Karlobagu dobije ime Šime Starčevića koji je proveo u Karlobagu 45 godina kao župnik, ali još više zato što je napisao prvu gramatiku hrvatskog jezika na hrvatskom jeziku. Već prije dvije stotine godina bio je europski intelektualac, perfektan um koji je znao pet svjetskih jezika. Proveli smo anketu u Karlobagu i nitko od anketiranih nije znao ništa reći o njemu. Gdje je tu obrazovni sustav? Inicijativu smo javno predstavili u prepunoj crkvi. Naši slušatelji bili su službenici, umirovljenici, ribari, učitelji, konobari iz Karlobaga i podvelebitskih sela. Jako i spontano su pljeskali što govori da smo na pravom putu. Na mjerodavnim je ustanovama da provedu inicijativu do kraja.

U ostalim hrvatskim regijama obično vole Ličane. Jesam li u pravu?

Moglo bi se reći da smo mi Ličani samozatajni i da nismo nikoga oštetili. Lika je godinama raseljavana. Iskreno se nadam da je tome došao kraj. Moramo svima koji žele živjeti u Lici dati najširu potporu. Mislim da doseljeni Hrvati iz Bosne, koji

su u ratu protjerani iz svojih ognjišta, mogu obnoviti Liku pa ih moramo prihvatiti. Trebaju steći osjećaj da su „svoji na svome“. Imamo kontakte s doseljenim bosanskim Hrvatima, želimo suradnju s njima i snažno ih podržavamo.

Docent ste na Medicinskom Fakultetu u Zagrebu, endokrinolog, autor više od 150 radova objavljenih u zemlji i u svijetu, ali i sudionik Domovinskog rata, kad ste osnovali vojni sanitet u Lici. Recite nešto više o tome.

Na to sam posebno ponosan. Na Medicinskom fakultetu prof. Ivica Kostović, tadašnji dekan, pozvao je mlade asistente da se pridruže novostvorenim postrojbama ZNG-a. Naravno da sam to prihvatio i odmah se javio. Dobio sam zadatak da organiziram vojni sanitet. Međutim, naša samoorganizacija bila je puno šira tako da je već početkom rujna 1991. u Gospić otišlo oko 200 dragovoljaca, mahom zagrebačkih studenata i drugih mladih ljudi iz okolice Gospića, Perušića, Bilaja. Uspjeli smo uz pomoć Industrogradnje dobiti četiri vozila "tatre" koje smo oklopili i preuredili u oklopna vozila. Konvoj je napala JNA kod Karlovca, ali srećom bez žrtava. Preko Crikvenice, Senja i Karlobaga stigli smo u Gospić.

Žrtava je u Gospiću tada bilo vrlo mnogo. Kad smo došli, grad je bio skoro prazan, snajperi su bili velika opasnost, ranjenih i poginulih svaki dan. Samo u gradu i okolici bilo je šest vojarni bivše JNA. Civilno stanovništvo nikada nije napustilo šire područje Gospića.

Je li među vama bilo i rođenih Zagrepčana?

Naravno, posebno se dobro sjećam dečki iz Retkovca koje su vodili braća Šolaja. Bio je tu i Damir Šaka iz Rudeša, koji je poginuo na prilazu Metku pred kraj rujna

1991. Tada je ranjeno desetak naših dečki.

Što je bila specifičnost ličkog ratišta?

Navodim samo jednu. Tijekom jedne noći oko 5000 Srba iz Gospića organizirano je napustilo grad, a ujutro je započeo napad na Gospić. Osim što su izdali i napustili svoj grad, strašna je spoznaja da niti jedan Hrvat, često njihov prvi susjed, nije znao da će oni te noći otići zbog početka napada na Gospić. Ali dopustite da o tim temama govorim nekom drugom prilikom.

Kad ste napustili vojsku?

18. kolovoza 1992. godine u činu satnika.

Što će Vila Velebita raditi tijekom 2007.?

Ima puno posla. Crkva hrvatskih mučenika nam je trajna obaveza. Upozorit ćemo na gospodarske i obrazovne vrijednosti prve hrvatske tiskare u Kolinu za mlade Ličane, ali i cijelu Hrvatsku. Domovinski rat začudo nije našao osobito mjesto u edukacijskim programima mladih, a *Vila Velebita* i to želi osobito promicati. Obnavljamo i tradicionalnu Ličku večer, koja se ove godine održava u zagrebačkom hotelu Sheraton 8. prosinca, upravo na sam dan izlaska ovog broja *Vile*. Imamo realne planove za obnovu ili jačanje rada kulturno-umjetničkih društava Ličana te za športske aktivnosti, o čemu nešto donosi i ovaj broj *Vile*.

Vaša poruka čitateljima?

Imate u rukama posljednji broj *Vile Velebita* posvećen Anti Starčeviću. Hvala na dosadašnjem povjerenju. Čitajte *Vilu Velebita* da bi vječno živjela, šaljite nam prijedloge i ideje koje želite u njoj vidjeti. Svima sretan Božić i nova 2007 godina.

Razgovarao: Vlado Marić

Za vrijeme posjeta Kninu u povodu Dana domovinske zahvalnosti 5. kolovoza članovi "Vile Velebita" zaustavili su se pred legendarnim oklopnim vozilom na kojemu je danas spomen ploča Damiru Šaki iz Zagreba, junaku ličkog bojišta

Inicijativa Udruge Ličana «Vila Velebita»

Osnovnoj školi Karlobag ime Šime Starčevića

Inicijativu su predstavnici Udruge priopćili građanima Karlobaga na blagdan sv. Karla Boromejskog, zaštitnika grada.

Za vrijeme svečane mise u župnoj crkvi u Karlobagu

O Šimi Starčeviću govorio je dr. sc. Ante Bežen

Udruga Ličana «Vila Velebita» iz Zagreba upriličila je 4. studenoga 2006. posjet svojih članova Velikom Žitniku, odnosno Spomen domu Ante Starčevića, u povodu godine 110. obljetnice njegove smrti i izdavanja posebnog tematskog broja «Vile Velebita» njemu u čast. Putovanje je nastavljeno u Karlobag koji je toga dana slavio Dan općine, odnosno blagdan sv. Karla Boromejskog, zaštitnika Karobaga, čija je župna crkva srušena u Drugom svjetskom ratu i nikada nije obnovljena te se služba Božja održava u crkvi Kapucinskog samostana. Posjet članova Udruge «Vila Velebita» Karlobagu imao je i poseban cilj. Udruga je pripremila prijedlog da se Osnovna škola u Karlobagu, koja sada nema posebnog imena, nazove po Šimi Starčeviću, svećeniku koji je kao župnik proveo u Karlobagu 45 godina, no, što je još važnije, bio je intelektualac nacionalnog značenja u prvoj polovici 19. stoljeća i pisac prve hrvatske gramatike na hrvatskome jeziku. Šime Starčević bio je uz to i stric Oca Domovine Ante Starčevića, zaslužan za njegovo početno školovanje, pa se akcija uklopila i u obilježavanje 110. obljetnice smrti Ante Starčevića. Članove Udruge primio je gvardijan Kapucinskog samostana fra

Stjepan Bergovec i upoznao ih s prošlošću i sadašnjim stanjem te crkvene ustanove. Potom su članovi Udruge pribivali svečanoj koncelebriranoj sv. misi u čast zaštitnika Karlobaga sv. Karla Boromejskog, koju je, u punoj crkvi vjernika, predvodio župnik i dekan senjski mons. Mile Čančar, a sudjelovali su svećenici iz Gospičko-senjske biskupije i Zadarske nadbiskupije. Na kraju sv. mise građani Karlobaga saslušali su inicijativu «Vile Velebita» o davanju imena Šime Starčevića karlobaškoj osnovnoj školi. Prijedlog je obrazložio glavni urednik lista «Vila Velebita» prof. dr. Ante Bežen, a potom je predsjednik Udruge doc. dr. sc. Milan Vrkljan pročitao prijedlog koji se upućuje ravnatelju škole i Školskom vijeću na postupak te pismo predao predsjednici Školskog vijeća Osnovne škole Karlobag Veri Jelinić. Svečanosti je pribivao i biskup gospičko-senjski dr. Mile Bogović koji je u svom obraćanju skupu prijedlog podržao. U produžetku susreta u hotelu «Velinac» zaključen je dogovor između predstavnika «Vile Velebita» i Biskupije gospičko-senjske o zajedničkim aktivnostima na pokretanju «Hrvatske vjernosti», glasila Crkve hrvatskih mučenika, koje će izlaziti kao prilog časopisa «Vila Velebita». (b)

Doc. dr. sc. Milan Vrkljan pročitao je prijedlog o imenu Osnovne škole Karlobag

S prijedlogom se suglasio biskup dr. sc. Mile Bogović

Zagreb, 2. studenoga 2006.,
Osnovna škola Karlobag,
g. M. Kukina, ravnatelj

Predmet: Prijedlog za imenovanje Osnovne škole u Karlobagu imenom Šime Starčevića

U sklopu svojih ovogodišnjih aktivnosti obilježavanja 110. obljetnice smrti istaknutog hrvatskog mislioca, političara i književnika Ante Starčevića, Udruga Ličana «Vila Velebita» u Zagrebu pokreće inicijativu da se Osnovna škola u Karlobagu imenuje imenom Šime Starčevića, strica Ante Starčevića, također istaknutog i zaslužnog hrvatskog intelektualca. Molimo Vas da ovu inicijativu prosljedite na mjerodavne instance.

Šime Starčević svojim osobnim doprinosom hrvatskoj kulturi, neovisno o rodbinskoj povezanosti s Antom Starčevićem, zaslužuje da Osnovna škola u Karlobagu nosi njegovo ime, i to iz sljedećih razloga:

1) Napisao je prvu gramatiku hrvatskoga jezika na hrvatskom jeziku, pod naslovom *Nova ričoslovica ilirička*, koja je iz tiska izašla 1812. u Trstu. Ta je gramatika posebna i po tome što je pisana ikavicom, što je u njoj predložen hrvatski slovopis zapadnog tipa za razliku od kasnije usvojenog Gajevog slovopisa s dijakritičkim znakovima iz češkog jezika i što je prvi opisao četveronaglasni sustav hrvatskoga jezika. Ta Starčevićeva gramatika, kao prva gramatika hrvatskoga jezika pisana tim jezikom, ima golemu povijesnu vrijednost za hrvatsku kulturu.

2) Bio je istaknuti borac za posebnost hrvatskoga jezika, o čemu je napisao veći broj tekstova, većinom objavljenih u zadarskom listu *Zora dalmatinska*. Suprotstavljao se povezivanju hrvatskoga jezika sa srpskim i primjeni reforme Vuka Stefanovića Karadžića na hrvatske jezične prilike, vizionar-

ski naslućujući probleme koje će hrvatski jezik zbog toga imati u budućnosti, a što se i obistinilo. Iako je imao dosta istomišljenika tijekom 19. i 20. stoljeća, njegove ideje nikad nisu zaživjele zbog kasnijeg jugoslavenskog i velikosrpskog osporavanja hrvatskoga naroda i jezika. Vrijeme je da u neovisnoj Hrvatskoj Šime Starčević dobije dostojno mjestu u hrvatskoj kulturi i obrazovnom sustavu.

3) Rodio se 1784. u Žitniku. Osim izbivanja za vrijeme školovanja u Varaždinu, Grazu, Zagrebu i Senju, cijeli ostatak života proveo je kao svećenik u Lici (Gospić, Lički Novi, Udbina) te u Karlobagu, gdje je župnikom postao 1814. i to ostao sve do svoje smrti 1859., dakle 45 godina. Iz Karlobaga je javno djelovao, pa i u vrijeme francuske vlasti koja ga je postavila za urednika službenog glasila u Ljubljani, u Karlobagu je i pokopan, o čemu svjedoči i sačuvana nadgrobna ploča. Za taj je grad dakle bio vezan više od polovice života.

Karlobag je doista najbolje mjesto da se Šimi Starčeviću, velikom imenu hrvatskoga jezikoslovlja, oda zasluženo priznanje i postavi javni spomen, sada imenovanjem osnovne škole njegovim imenom, a 2009., kad se navršši 150. obljetnica njegove smrti, možda i na još snažniji način. Šime Starčević ima sve pretpostavke da postane znak Karlobaga u suvremenoj hrvatskoj kulturi, što je za nj izlazak iz neopravdane anonimnosti i prešućene prošlosti, a za Karlobag uzdignuće u sam vrh nacionalne kulture.

*Predsjednik Udruge:
Doc. dr. sc. Milan Vrkljan*

Tekst prijedloga Udruge Ličana "Vile Velebita" za imenovanje Osnovne škole Karlobag imenom Šime Starčevića

Dr. sc. Milan Vrkljan predaje Veri Jelinić, predsjednici Školskog odbora OŠ Karlobag, pismo s prijedlogom o imenovanju škole imenom Šime Starčevića

Fra Stjepan Bergovec današnji župnik Karlobaga

Matija Šegota

Nadgrobna ploča Šime Starčevića, koji je pokopan u župnoj crkvi Sv. Karla Boromejskog u Karlobagu, jako je oštećena u Drugom svjetskom ratu

Sjećanje mještana na počasti Šimi Starčeviću

Skupina Karlobažana na grobu Šime Starčevića 1940. U to su vrijeme Karlobažani itekako štovali Šimu Starčevića, o čemu svjedoči i ova fotografija. Prema kazivanju osamdesetgodišnje **Marije Šegota**, koja je onda bila djevojčica «svake godine na obljetnicu njegove smrti pjevali smo uz okićeni grob, pred ulazom

u veliku crkvu, mi koji smo pjevali u crkvenom zboru. Crkva je imala troja vrata, mi smo bili na prvim. Na slici smo ja, moja sestra pa Lota Domines, Viktorija Šegota, Pepica Domines, Kata Prpić, učiteljica Klementa Širola, Vlado Smojver te moj Pere Šegota...» Ova slika i izjava domaća su potpora prijedlogu da se

Osnovna škola u Karlobagu imenuje imenom Šime Stračevića, zaslužnog čovjeka koji je ostao u uspomeni starijih naraštaja, a novi su ga izgubili iz sjećanja nakon pola stoljeća vladanja komunizma koji nije priznao takva imena. (mk)

Iz obiteljskog albuma: Obilježavanje uspomene na Šimu Starčevića u Karlobagu 1940.

Zgrada Osnovne škole Karlobag

Članovi "Vile Velebita" obišli su Kapucinski samostan u Karlobagu u čijem je području njegovani park

Članovi "Vile Velebita" zaustavili su se i u Velikom Žitniku

Na rubu

"VEČERNJAKOVA" POMOĆ

O inicijativi «Vile Velebita» u Karlobagu izvijestio je, među ostalima, i zagrebački «Večernji list» opširnim člankom u lokalnom izdanju 15. studenoga pod naslovom «Uzeli bi Budakovo i dali ime po Starčeviću». U članku se tvrdi da «Vila Velebita» želi oduzeti karlobaškoj školi ime partizanskog narodnog heroja Divka Budaka, koje je dobila u bivšoj državi, i dati Starčevićovo ime te se sugerira za ključak o kulturnom nasilju kojim se uklanja napredni simbol skidanjem imena sindikalnog borca, komunista i partizana postavljanjem imena jednog katoličkog popa. Radi se o najobičnijoj zlonamjernoj podvali jer škola u Karlobagu već više godina ne nosi ime Divka Budaka, tj. sada nema imena ni po kome, budući da su to ime skinuli sami Karlobažani. To smo još jedanput provjerili u samoj školi i u Ministarstvu znanosti i obrazovanja. Tragom dezinformacije ustanovili smo da autor članka Ivica Franić nije napisao sporni dio teksta, nego ga je dopisao netko u redakcijskoj obradi, što govori o praksi proizvodnje izmišljenih vijesti u «Večernjem listu» po ideološkim simpatijama. Ili urednik uopće nije znao tko je zapravo bio pop Šime Starčević, što je čista kulturna sramota. Uredništvo «Vile» reagiralo je prosvjednim pismom uredništvu «Večernjeg lista», no odgovora do sada nije dobilo. (b)

Stoljetna veza Like i Slavonije

U restoranu «Đuro Đaković» u Slavonskom Brodu Zavičajna udruga Ličana ovog kraja «Vrilo mudrosti» organizirala je 20. listopada 2006. jubilarnu 10.brodsku ličku večer. Po svemu je do sada bila najuspješnija i najposjećenija. Među 350 uzvanika našli su se brojni gosti iz Like, Zagreba i Slavonije svjedočeći o istkanim finim nitima prijateljstva i dubokom tragu koji je za sobom ostavila ova najstarija lička zavičajna udruga u Slavoniji (utemelje-

na u rujnu 1991.godine). Ličko-senjsku županiju predstavljao je pročelnik Branimir Šimunić, grad Gospić predsjednica vijeća Katica Prpić, općinu Lovinac načelnik Hrvoje Račić. U njihovu društvu našli su se Brođanima dragi prijatelji i sponzori Karlo Starčević iz Pazarišta, Tome Alar iz Udbine i predsjednik Planinarskog društva «Željezničar» iz Gospića Tomislav Čanić. Osim najjačeg sastava uprave krovne udruge «Vila Velebita» iz Zagreba (dr. Milan Vrkljan, Pe-

tar Rajković, Ivan Krpan, dr. Ante Bežen) na brodskoj ličkoj fešti okupili su se i predstavnici zavičajnih ličkih društava iz Požege, Belišća i Vinokovaca, članovi Udruge brodske Specijalne policije «Šimini anđeli pakla», brodski gradonačelnik dr. Mirko Duspara. Da Ličani u Brodu nisu od jučer, svjedočila je i uokvirena kopija poziva za «Ličko - hrvatsku večer u Brodu na Savi» iz daleke 1895. godine. Osobitost suvremenih Ličkih večeri u Brodu jest što etno-baštinu do-

Folkloriši "Gacke" iz Ličkog Lešća

nose folkloriši iz Like. Uz gospićki KUD «Dr. Ante Starčević» i Otočac po šesti put brodske Ličane i njihove goste uveseljivali su folkloriši «Gacke» iz Ličkog Lešća dočaravši ovaj put svadbene običaje i čijanje perja. Lešćarani, predvođeni markantnom brkatom maskotom u liku Tome Jagodića, odavna se već uz Savu osjećaju kao doma uz Gacku.

- Trudimo se promovirati Liku u Slavoniji, ali isto tako smo i jedan trag Slavonije u Lici. Postali smo za ovih 15 godina prepoznatljivi kao poveznica Slavonije i Like, ponosni na zavičaj iz kojeg potječemo i nosimo u srcu, ali i na Slavoniju koja nas je prihvatila i koja je naš novi dom, kazala je predsjednica Zavičajne udruge «Vrilo mudrosti» **dr. Zdenka Šulentić-Topolovac** prisjećajući se prve Ličke večeri u Brodu 1997. godine. - Prva zabava ostat će nam svima u dubokom sjećanju po najviše emocija nakon završetka Domovinskog rata. Proteklih godina nije se potrošila ideja zavičajnosti iako se već skupilo umora, a promijenile su se i prilike - ističe dr. Šulentić-Topolovac, na čiji su poticaj krajem rujna brodski Ličani priredili jedinstveni koncert Muškog komornog zbora crkve Svetog Trojstva iz Broda u katedrali u Gospiću i crkvi sv. Mihovila u Lovincu. Tom prigodom predstavnici «Vrila mudrosti» u društvu brodskih policajaca i obitelji Zarožinski posjetili su spomen-obilježje poginulom branitelju Antunu Zarožinskom na Velebitu. Obišli su Baške Oštarije, rodnu kuću dr. Ante Starčevića i Nikole Tesle, te pivovaru Karla Starčevića u Donjem Pazarištu.

*Marinko Krpan
Snimio: Ivica Galović*

Predsjednica Udruge "Vrilo mudrosti" iz Slavenskog Broda dr. Zdenka Šulentić Topolovac vodila je uspješno Ličku večer uz pomoć brkatog Ličanina Tome Jagodića

U tamburaškom sastavu najveći je broj mladih

Društvo Gospićana opet aktivno

Udruga Ličana „Vila Velebita“ - Društvo Gospićana u Zagrebu, održala je 24. svibnja 2006. redovnu godišnju skupštinu u prostorijama Doma zdravlja Črnomerec. Društvo Gospićana pod nazivom „Zavičajni klub“ djeluje u Zagrebu od 1991., a 2005. prozvalo se društvom revitalizirajući svoju aktivnost. Tada je na izvanrednoj skupštini izabrano novo vodstvo: predsjednik **Drago Asić**, potpredsjednici: **Nikola Bubaš** i **Josipa Pavičić**, članovi Upravnog odbora: **Jerko Rukavina**, **Ivan Maras**, **Ivica Bičanić**, **Zvonko Kosović**, **Ivica Milinović** i **Josip (Đim) Pavičić**. Na

ovoj su skupštini donijeti zaključci da rad društva bude što učinkovitiji. Prijedlozi: imenovanje dijela javne površine u Zagrebu u počast „Senjskim žrtava 1937.“, podizanje spomenika dr. Anti Starčeviću u Gospiću, obilježavanje grobnog mjesta svećenika Kargačina u Ličkom Novom. Prijedlog da se Juliju Derossiju dodijeli priznanje Grada Gospića već je ostvaren.

Društvo sada ima 90 članova, a otvoreno je za sve Ličane, zaljubljenike i štovaoce Gospića i Like. Članske iskaznice su poslane na adrese članova, a privodi se kraju i organizacija večeri Gospićana. Misija

društva je da koordinira energiju svih Gospićana „na boljitak grada koji nam svima bijaše ključna životna stepenica iz često nemile realnosti i koji, na sreću, danas sve uspješnije funkcionira, ima budućnost». Stoga pozivamo sve, u čiju dušu još uvijek dostiže zvuk gospićkog zvana, da se uključe u društvo s dobrom voljom, da se upitaju što mogu učiniti za svoj grad.

Sve informacije o društvu i njegovu radu mogu se dobiti u „Vili Velebita“, krovnoj udruzi svih Ličana.

Drago Asić

Na slikama: S godišnje skupštine Društva Gospićana

U Zagrebu otvoren Boksачki klub "Vila Velebita"

Boks, rekreacija, zdravstveni pregledi

Nedavno su u Zagrebu, Hrgovići 61, na Jarunu (preko puta crkve Svete mati slobode) otvorene prostorije Boksачkog kluba "Vila Velebita". Klub je namijenjen muškim i ženskim rekreativcima koji se bave boksom i fitnessom te žele uživati u blagodatima fizičke aktivnosti. U klubu ima dosta djece te desetak članova koji se natječu u amaterskom i profesionalnom boksu. Posebna pozornost posvećuje se zdravlju članova, tako da su organizirani redoviti zdravstveni pregledi (opći pregled, ekg, ultrazvuk, masnoće, kolesterol...). Tvrtkama se nudi mogućnost zakupa termina, tako da zaposlenici na jednom mjestu dobiju trening koji vode vrhunskih treneri te redovitu kontrolu zdravlja.

Ulaz u prostorije kluba

Klub pruža sljedeće usluge svojim članovima: škola boksa za muškarce i žene, sauna (mogućnost korištenja infracrvene saune), masaža (masažna stolica s relaksirajućom glazbom te klasična masaža na masažnoj klupi), solarij, fitness, privatni trening (mogućnost privatnog treninga u zakupljenom terminu), sportski napitci i prehrana, boksачka oprema i medicinska briga (u sklopu kluba nudimo uslugu redovitog medicinskog pregleda...)

Boksачki klub «Vila Velebita» član je Udruge Ličana «Vila Velebita», čiji će članovi u njemu imati poseban status. Klub vodi ugledni zagrebački neurokirurg dr. Vatroslav Čerina. (v)

Za vrijeme treninga

*Svim čitateljima kao i članovima udruge,
ličanima te svim prijateljima like*

Čestit Božić i sretnu Novu godinu!

želi

Udruga Ličana "Vila Velebita"

Čestit Božić i sretna Nova godina!

Restoran *Velinac* Karlobag

Trg F. Tudmana 1 – Tel./fax: +385 53 694 008 – mob.: +385 98 470 569
[www. amp-hoteli.hr](http://www.amp-hoteli.hr)

Čestit Božić i sretnu Novu godinu !

želi vam

INA

OSIJEK PETROL

ELKRO d.o.o.

Poduzeće za trgovinu, proizvodnju i usluge
ZAGREB, Pašmanska 2

- montaža i popravak električnih instalacija i postrojenja svih vrsta i namjena, telefonskih, kompjutorskih, razglasnih i signalizacijskih instalacija, zvučne i svjetlosne signalizacije
- izvedba svih vrsta elektromontažnih i instalacijskih radova jake i slabe struje
- izvedba gromobranskih instalacija
- proizvodnja raznog elektropriloga
- remont, popravak, održavanje i servisiranje električnih strojeva i ostalih elektrotehničkih aparata
- protuprovala, vatrodjova, videonadzor

Tel.: 01/61 80 132, fax: 01/61 80 134
www.elkro.hr, E-mail: elkro@zg.t-com.hr

gacka

Izvor voda SINAC

NATURAL SPRING WATER

GIS SINAC d.o.o.

10040 ZAGREB, Hrvatskog proljeća 36 • Tel. 01 29 80 277 • Fax. 01 29 80 277
SINAC bb, Tel./Fax. 053 787 907, Tel. 053 787 768
MB: 0200182 • Žiro račun: 2360000-1101519190

1991.

15

godina uz vas!

2006.

tiskara & knjigovežnica
BIROTISAK
d.o.o.

Vrandučka 44, 10000 Zagreb, www.birotisak.hr, birotisa@globalnet.hr, tel.: +385 1 3095 232, fax: +385 1 3095 231